

Bütün Dünya

192297 SAYI: 2023 09

FİYATI: 28 TL

“Cumhuriyet Ahlakı
Fazilete Dayalı
Bir İdaredir.” *Atatürk*

İzmir Kız Muallim Mektebi
13.10.1925

Yaşar Öztürk:

**Yüz Yıl
Önce
Cumhuriyet
Müjdesi** s: 5

Erdem Akyüz:
**Atatürk,
Kanapıçe
Olayı ve
Er Musa** s: 30

Cengiz Özakıncı:
"Mavi Vatan
Doktrini"nde
**İsmet
İnönü,
Fevzi
Çakmak ve
Bahriye
Vekaleti** s: 23

Yahya Aksoy:
Unutulan
Öncü Kadın
**Nezihe
Muhittin** s: 47

Gürbüz Evren:
**Brezilya'nın
Almanları** s: 72

CUMHURİYETİMİZ

100

YAŞINDA

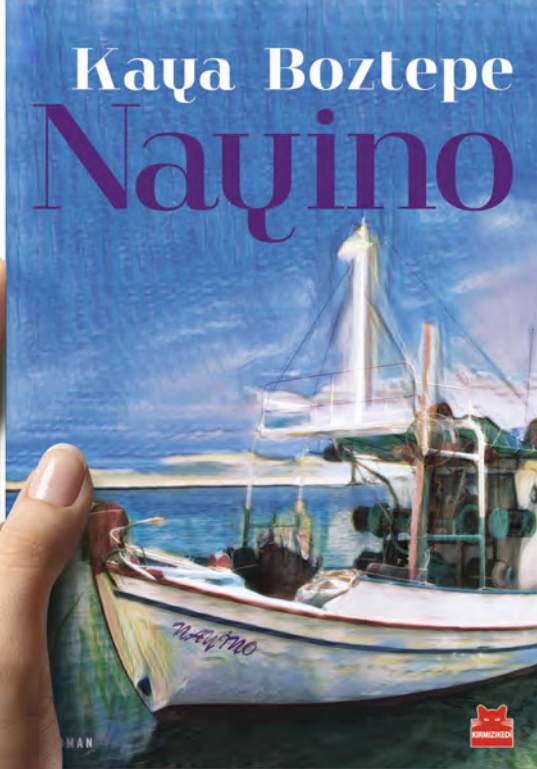
“L imanın yanında küçük koya
yanaşmış minik beyaz bir taka.
Üzerinde mor renkle yazılmış bir
kelime. Tam seçemiyorum.
Biraz daha yaklaşınca okuyabili-
yorum.
'Nayino'.
Yani 'sevdalum'...

*Yar goynunda elsem,
Kefen da istemezdim.
Uç gun sarilu yatsak,
Sağdan sola dönmazdum.*

Bir sevda romanı Nayino.

Yıllar önce yaşanan, sebepsiz yere
sona eren -sona erdiği sanılan-
bir sevda. Kurulan yepyeni hayatlar ve
bu hayatın seyrine etki eden “memle-
ket meseleleri. Aradan geçen zamanda
memlekette birçok olay yaşanmış, her-
kes başka yerlere savrulmuşken... Eski
sevdanın külleri yeniden alevlenir mi?

Kaya Boztepe, Nayino adlı
romanında, kaderini ülkede yaşanan
toplumsal olayların ve bazı küçük
tesadüflerin belirlediği bir aşkın ro-
manını yazıyor.

BÜTÜN KİTAPÇILARDA

Bütün Dünya

2000

Başkent Üniversitesi

Adına Sahibi:

Prof. Dr. Mehmet Haberal

Anısal Yönetmen:

Mete Akyol

Yayın Genel Yönetmeni:

Ufuk Akyol

Görsel Yönetmen

ve Yayın Genel Yönetmeni

Yardımcısı:

Turgut Keskin

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü:

Gülçin Orkut Akyol

Teknik Yapım Yönetmeni:

Faruk Güney

Yayın Danışmanı:

Yaşar Öztürk

Eğitim Danışmanı:

Dr. Fatma Ataman

Düzeltilme Sorumlusu:

Nükhet Alicikoğlu

Abone Servisi:

Hatice Taygan

*Bütün Dünya 2000 dergisi,
Başkent Üniversitesi'nin
kültür hizmetidir.*

Seçiciler Kurulu:

Prof. Dr. Nevzat Bilgin (Anısal Başkan)

Prof. Dr. Ahmet Mumcu

Prof. Dr. Solmaz Doğanca

Prof. Dr. Sevil Öksüz

Prof. Dr. Ender Varinlioğlu,

Prof. Dr. Okay Eroskay

Prof. Dr. Fuat Çelebioğlu,

Prof. Dr. Sedefhan Oğuz,

Prof. Dr. Levent Peşkiricioğlu,

Kaya Karan, İlhan Banguoğlu,

Ahmet Aydede, Ertan Karasu, Manuel Bilos

Sürekli Yazarlar:

Yahya Aksoy, A. Erdem Akyüz, Sabriye Aşır,

Nuray Bartoschek, Kaya Boztepe, Vahap Candan,

Ali Tekin Çam, Ömer Dedeoğlu, Dr. Cihangir Dumanlı,

Barbaros Eneç, Konur Ertop, Gürbüz Evren,

Dr. Murat Molu, Filiz Leloğlu Oskay, Cengiz Önal,

Cengiz Özakıncı, Dr. Tekin Özerterem, Yaşar Öztürk,

Necdet Pamir, Dr. Sezin San Sungunay, Reha Tartıcı,

İzlen Şen Toker, Cemal Türkmen, Necef Uğurlu,

Mehmet Ünver, Mustafa Yıldız, Berk Yüksel

Yönetim Merkezi:

10. Sokak No: 45, Bahçelievler, Ankara

Tel: (0312) 212 80 16

Faks: (0312) 212 31 33

İletişim Adresi:

Burhaniye Mah. Burhaniye Abdullah Ağa Cad. No:103

Üsküdar, 34662 İstanbul

Tel: (0216) 422 22 67

Abone Servisi:

Tel: (0541) 725 74 11

abone@butundunya.com.tr

Baskı: Sonsöz Gazetecilik Matbaa San. ve Tic. Ltd. Şti.

İvedik OSB. Mah. 1341 Cad. No:56 Yenimahalle / Ankara

Matbaa Sertifika No: 50737

Basım Tarihi: 25 / 08 / 2023

www.butundunya.com.tr • butundunya@butundunya.com.tr

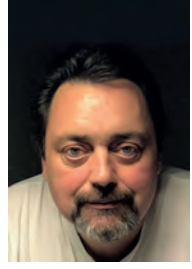
- 3** Hedefi “12”den Vurmak
Dr. Ufuk Akyol

- 10** İzmir’de İki Tren İstasyonu
Vahap Candan
- 17** Salacaklı Ali Fuat, Karamanlı
Kazım Zeyrek, Selanikli
Mustafa *Kaya Boztepe*
- 23** “Mavi Vatan Doktrini”nde
İsmet İnönü, Fevzi Çakmak
ve Bahriye Vekaleti
Cengiz Özakıncı
- 30** Atatürk Kanıpçe Olayı ve Er
Musa Av. Ahmet Erdem Akyüz
- 35** Darülfünun’dan Üniversiteye
Dr. Cihangir Dumanlı
- 39** Hükümet Heyet-i Temsiliye
ile İlişkilerinde Samimi Değil
Cengiz Önal
- 44** Hakimiyeti Milliye Yazıları
- 47** Nezihe Muhittin *Yahya Aksoy*
- 52** Merdan Yanardağ İçin...
Prof. Dr. Cengiz Kuday
- 53** Perihan Çocuk *Mete Akyol*
- 56** İkiz Bebek Sayısında
Ciddi Artış ve Uzaylılar
Necef Uğurlu
- 61** Akıllı Teknoloji mi, Akıllı
İnsan mı? *Nuray Bartoschek*

İÇİNDEKİLER

- 65** Felaketler “Çifte
Sosyal Cinayetler”dir.
Korhan Gümüş
- 72** Brezilya’nın Almanları
Gürbüz Evren
- 78** Godzilla *Ali Tekin Çam*
- 86** İlahi Komediya *Berk Yüksel*
- 91** Miras *Tayfun Yılmaz*
- 93** Çıkmaz Sokak
Op. Dr. Murat Molu
- 97** Soğutma Teknolojisinden
Önce Devasa Bir
Buz Endüstrisi Vardı
Sabriye Aşır
- 102** Emperyalizm ve Kültür
Dr. Tekin Özertem
- 107** Yüz Akı Bir Sınava
Cemal Türkmen
- 113** “Yıkılıptır Bu Cihan”
Konur Ertop
- 119** Kritik Mineraller ve Başlıca
Oyuncular *Necdet Pamir*
- 126** Yaşanabilir Bir Gelecek İnşa
Edemeyiz! *Reha Tartıcı*
- 132** Eng
İzlen Şen Toker
- 139** Belleğin Sürprizleri
Mehmet Ünver
- 143** Edgar Allen Poe
Sabri Kemal
- 147** Neler Olmuyor ki Dünyada
Dr. Sezin San Sungunay
- 4** Beni Hatırlayınız
- 46** İlk Dersimiz Türkçe
- 131** Bilginizi Denetleyin
- 138** Sudoku
- 151** Çözümler
- 152** Yarının Büyükleri
- 154** Bulmaca
- 156** Satranç
- 158** Bize Gönderilen Kitaplardan
- 160** Bir Fotoğraf Bin Sözcük

Hedefi “12”den Vurmak

Hayata atılmadan önce ne kadar kuvvetli bir donanıma sahip olursanız o denli başarıma şansınız artar. Sıkça duyduğumuz klişeleşmiş bir cümle değil mi? Doğruluk payı da var ama tek başına hiçbir işe yaramaz. O donanımı nereye, neye yönlendirdiğiniz de bir o kadar önemli. Hedefi “12”den vurmak için elinizde en iyi silahın olmasının yetmeyeceği, doğru nişan almanın da gerekli olduğu gibi.

İyi de, hayatta hedefi “12”den vurmak, “başarmak” nedir? Sanırım her kişi için değişen bir cevabı vardır bu sorunun.

Benim için cevap “mutlu olmak”. Nitelikli bir yaşam sürmek, özgür, adil ve kardeşçe yaşamak. Sömürülmeden, kullanılmadan insan gibi yaşamak. Bu uğurda aşkımlı “davam” yapıp peşinden tutkularımı, heveslerimi, umutlarımı salarım. Yeter ki yaşamım yaşamaya değer nitelikte olsun.

Dilerim öyle olsun. •

ufukakyol@butundunya.com.tr

Beni Hatırlayınız

ATATÜRK'ÜN BUGÜNÜ DE AYDINLATAN ÖZDEYİŞLERİ

Derleyen: GAZİ GÜDER

- *Hiçbir tutarlı kanıtı dayanmayan birtakım geleneklerin, inanışların korunmasında ısrar eden milletlerin ilerlemesi çok güç olur; belki de hiç olmaz. İlerlemede geleneklerin kayıt ve şartlarını aşamayan milletler; hayatı, akla ve gerçeklere uygun olarak göremez. Hayat felsefesini geniş bir açıdan gören milletlerin egemenliği ve boyunduruğu altına girmeye mahkûmdur. (1922)*
- *Başarılı olmak için aydın sınıfla halkın zihniyet ve hedefi arasında doğal bir uyum sağlamak lazımdır. Yani aydın sınıfın halka telkin edeceği idealler; halkın ruh ve vicdanından alınmış olmalıdır. (1923)*
- *Halka yaklaşmak ve halkla kaynaşmak daha çok aydınlara yöneltilen bir vazifedir. Gençlerimiz ve aydınlarımız için yürüdüklerini ve ne yapacaklarını önce kendi beyinlerinde iyice kararlaştırmalı, onları halk tarafından iyice benimsenip kabul edilebilecek bir hale getirmeli, onları ancak ondan sonra ortaya atmalıdır. (1923)*
- *Taassup cahilliğe dayanır. Bundan dolayı taassubu olan cahildir. İlim mutlaka cahilliği yener; o halde halkı aydınlatmak lazımdır. (1923)*
- *Bu millet ve memleket ilme, irfana çok muhtaç; tahsil yapmış, diploma almış gelmiş, olanları korumak kadar doğal ve lüzumlu bir şey olmaktan başka, parti parti eğitim ve öğretim görmek için ilim ve fen almak için Avrupa'ya, Amerika'ya ve her tarafa çocuklarımızı göndermeye mecburuz ve göndereceğiz. İlim ve fen ve ihtisas nerede varsa, sanat nerede varsa gidip, öğrenmeye mecburuz. Bu nedenle artık himaye çok zayıf kalır. Bunun yerine mecburiyet geçerli olur. (1923)*

K Atatürk

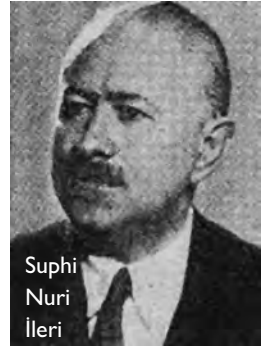

Yüz Yıl Önce Cumhuriyet Müjdesi

Atatürk yüz yıl önce Cumhuriyet Halk Fırkası'nı kurdu.
Yurtta ve dünyada barış sonrası görevleri açıkladı,
Cumhuriyet'in müjdesini verdi.

Lozan Barış Antlaşması imzalandıktan sonra neler olacağı yurtta ve dünyada merakla bekleniyordu. Bu merakları gidermek için gazeteciler görev başındaydı. Cumhuriyet'i ilan etmeden yüz yıl önce Cumhuriyet Halk Fırkası'nı kuran; 9 Eylül günü tüzüğünün TBMM'de görüşülerek onaylanmasını sağlayan Gazi Mustafa Kemal yurt ve dünya basınına iki önemli açıklama yaptı.

10 Eylül 1923 günü Müşterek gazetesinde Suphi Nuri İleri, Gazi Mustafa Kemal ile yaptığı görüşmeyi yazdı:

Suphi
Nuri
İleri

“Ankara’ dan yeni geldim. Bugün Ankara Türkiye’ nin kalbi, beyni ve ruhudur. Bize iyilik ve fenalık oradan gelecektir. Biz Ankara’ yı ne kadar iyi anlar ise sabır ve imanımız da o kadar artacaktır.

Bugün Ankara devlet ve hükümet merkezidir. Memleketin yükselmesi için düşünen, çalışan, zahmet çeken Türkler hep oradadır. Bunların işi ne kadar büyük ve kutsal ise sorumlulukları da o kadar çoktur.

“Milletin düşmanı yalnız Yunan değildi, bizim bugünkü düşmanlarımız içimizdedir. Parasızlık, yolsuzluk, konforsuzluk, mektepsizlik, asayişsizlik vesaire birer düşmandır. Yunan’ dan hem de daha beterdirlere.”

Biz, muhaliflere ve muhalefetlere fazla önem vermeyerek Ankara’ da dün memleketi kurtaranları, yarın için de bize özgür ve mesut bir Türkiye hazırlayanları güven ile, saygıyla takdir etmeliyiz. Çünkü onlar kararlarında başarılı olmak için bütün Türklerin muhabbet ve yardımına muhtaçtırlar. Bu ise muhalefetle değil bilakis taraftarlıkla mümkündür. Dün Yunan’ a karşı birleşik bir cephemiz vardı ve ancak bu sayede muvaffak olduk.

Bugün de bin türlü sefalete,

parasızlığa, cehalete, acze, suiistimallere, alışkanlıklara ve ananelere karşı birleşik bir milli cephe kurmak mecburiyetindeyiz. Bu cepheyi yine Gazi Paşa kuruyor. Milletten düşmanı yalnız Yunan değildi, bizim bugünkü düşmanlarımız içimizdedir. Parasızlık, yolsuzluk, konforsuzluk, mektepsizlik, asayişsizlik vesaire birer düşmandır. Yunan’ dan hem de daha beterdirlere. İşte bütün bu dahili düşmanlara karşı koyabilmek

ve akıbeti muvaffak olmak için yine Gazi Paşa’ nın almış olduğu barış ve islahat bayrağı altına toplanmak, yine mücadele ve muharebe etmek, yine galip ve muzaffer olmak lazımdır: Bu ise kolay değildir.”

Gazi Mustafa Kemal’ in sözlerine de yer veren Suphi Nuri İleri: “Gazi, Çankaya’ da şunları diyordu: ‘Delice, denizin kıyısında ve ellerimiz demir zincirler ile bağlı bir halde bulunuyor ve ah bir kere özgür

olsak da şu denizde bir yüzsek diyorduk. İşte bugün özgürlüğümüzü aldık, zincirlerimizi kırdık ve denizde yüzmemize bir mani kalmadı. Fakat bir türlü suya giremiyoruz. Ayağımızı denize sokuyoruz, soğuk var. Dalsak, yüzme bilmediğimiz için batacak, boğulacağız. Demek, gaye özgür olmaktan ibaret değilmiş. İş yüzmeyi öğrenmekte ve kurtulmanın çaresine bakmakta imiş. İşte meydan, ordu görevini yaptı.

Memleketin bilim ve irfan erbabı, memurları, milletvekilleri,

“Egemenlik kayıtsız şartsız milletindir. İcra kudreti, kanun yapma salahiyeti, milletin yegâne hakiki temsilcisi olan Meclis’te tecelli etmiş ve toplanmıştır. Bu iki maddeyi bir kelimedede özetlemek mümkündür: Cumhuriyet.”

işadamları işbaşına geçsinler. Kendilerini göstersinler, bu vatani hür ve mesut bir hale getirsinler.’ ”

Suphi Nuri İleri “Gazi Mustafa Kemal’in bu sözleri pek önemlidir” diyerek kamuoyuna şunları aktarıyor:

“Yalnız özgürlük ve bağımsızlık yeterli değildir. Bilim ve irfan, seciye ve iktidar da lazımdır: Bu ise bir günde elde edilmez. Biz bugün vatanımızı yükseltmek için yeterli derecede sermayeye, bilime, iktidara sahip değiliz. Bunun için ilerlememiz de bir günde olamaz. Uzun senelere muhtacız.”

Yazısının sonunda: “Yine Gazi’nin bir sözünü zikreyleyerek sabır ve imanımıza kuvvet vermek isterim. Gazi, diyor ki:

‘Biz pek müthiş ve amansız düşmanlara göğüs gerdik ve sonunda galebe çaldık. Bugünkü idari müşkülâtımız hakikaten pek büyüktür. Fakat çalışmakla biz bunları da Yunanlıları olduğu gibi tepeleyeceğiz ve nihayet galebe çalacağız. Bu galebemizin temini için beş on sene

kafi değildir. Bugünkü memurlarımız, fen adamlarımız, bilimimiz ve kudretimiz de kâfi değildir. Galebe yavaş yavaş hasıl olacak ve memleket, yetiştireceği memurlarıyla, fen adamlarıyla, eserleriyle nihayet birçok sene sonra barış ve islahat vadi-sinde de muzaffer olacaktır.’ ”

Bir başka görüşmesini 22 Eylül günü Viyana’da yayımlanan Neue Freie Presse Muhabiri Jozef Hans Lazar’la yapan Gazi bir ay sonra ilan edeceği “Cumhuriyet” konusunda ipuçları verdi. Yapılan görüşme Türk basınıyla paylaşıldı.

Türkiye Anayasası’nda gelecekteki değişikliğin ne olacağını soran gazeteciye Gazi yanıt verdi:

“Yeni Türkiye Anayasası’nın ilk maddelerini size tekrar edeceğim:

Egemenlik kayıtsız şartsız milletindir. İcra kudreti, kanun yapma salahiyeti, milletin yegâne hakiki temsilcisi olan Meclis’te tecelli etmiş ve toplanmıştır. Bu iki maddeyi bir kelimedede özetlemek mümkündür:

Cumhuriyet.

Yeni Türkiye’nin yenileşme işi

daha nihayet bulmamıştır. Ancak yolun sonuna kadar gidilmelidir. Harpten sonra Türk Anayasası'nın gelişmesi henüz kati bir şekil almış sayılamaz. Değişiklikler ve düzeltmeler yapmak ve daha mükemmel bir hale getirmek elzemdir. Tamamlanmasına başlanan bu iş henüz bitmemiştir. Kısa bir zaman zarfında Türkiye'nin bugün fiilen almış bulunduğu şekil kanunen de tespit edilecektir. Yakın bir gelecekte bu meseleye ait hükümet teklifleri Meclis'e arz edilecektir. Bu tekliflerin bütün maddeleri Anayasa'nın gelişmesine ve tamamlanmasına ait bulunacaktır. (...)

Diğer cumhuriyet usulüyle idare edilen memleketlerde olduğu gibi, bizim de egemenliğe sahip bir parlamentomuz vardır. Yalnız bizde TBMM hem kanun yapma hem de icra salahiyetine sahiptir. Başka yerde olduğu gibi, bizde de bakanlar kendi bakanlıklarına ait işlerden mesuldürler. Başka yerlerde yeni Türkiye devleti icra vekillerinin TBMM elinde bir oyuncak olduğu zannediliyor; bu, hatadır. Vekillerin mesuliyetine ve vazifesine ait mesele de Anayasa'da yapılacak değişikliklerle tespit edilmiş olacaktır. Netice itibariyle reisicumhurdan, hükümet reisinden ve mesul bakanlardan oluşan bir hükümet teşkil edeceğiz. Yeni Türkiye'nin başkenti meselesine gelince, bunun cevabı kendiliğinden ortaya çıkar: Ankara, Türkiye Cumhuriyeti'nin başkentidir.”

Avrupa'da Türkiye'nin Avrupa'ya ve Batılılığa düşmanlığı

bulunduğu fikri vardır. Türk matbuatında da bu nokta hakkında bir münakaşa açılmıştı. Bu münakaşada Batılılık müdafaa ediliyor veya aleyhinde bulunuluyordu. Bu hususta ne düşünüyorsunuz?

“Yüzyıllardan beri düşmanlarımızı Avrupa milletleri arasında Türklere karşı kin ve düşmanlık fikirleri telkin etmişlerdir: (...) Bu zihniyet hâlâ her şeye ve bütün hadiselerle rağmen mevcuttur. Ve Avrupa'da hâlâ Türk'ün her türlü ilerlemeye düşman bir adam olduğu, manen ve fikren gelişmeye kabiliyetsiz bir adam olduğu zannedilmektedir. Bu, büyük bir hatadır.

Cevabımı basitleştirmek için size şu misali vereceğim: Farz ediniz ki, karşınızda iki adam var; bunlardan biri zengin ve emrine her türlü araçlar hazır, diğeri de fakir ve elinde hiçbir araç mevcut değil. Bu araç yokluğundan başka ikincinin manevi ruhu da diğerdinden hiç farkı ve geriliği yoktur.

İşte Avrupa ile Türkiye yekdiğesine karşı bu vaziyettir. Bizi geri olmaya mahkûm bir kavim olarak tanımakla yetinmemiş olan Batı, haraplığımızı çabuklaştırmak için ne yapmak lazımsa yapmıştır. Batı ve Doğu zihinlerinde yekdiğeriyle çatışan iki prensip söz konusu olduğu vakit, bunun en mühim kaynağını bulmak için Avrupa'ya bakmalı. İşte Avrupa'da devamlı olarak mücadele ettiğimiz bu zihniyet mevcuttur. İmparatorluk zamanında sultanın hükümetleri Türk milletinin Avrupa ile temasına mani olmak için ellerinden

geleni yapmışlar ve milletin arzu ve iradesinden uzak ve ayrı olarak hükümet icra etmişler ve Türk milletini ilerlemeden hariç bırakmışlardır. (...)

“O Batı basını ki, çoğunluğu başlangıçta bizim aleyhimizde bulunuyordu. Vaki olan değişikliklere rağmen eski metotlarını değiştirmiyorlar.”

Milletimizin medeni milletlerle temasını kolaylaştırmak menfaatlarımızı gereklerindedir. Bu temasın, münasebetlerin yeniden tesisini yalnız arzu etmekle kalmıyoruz, onları geliştirmek için her şeyi yapıyoruz. Bu tavrımız, çok açık ve tartışmasız olarak, Türklerin zenofobisi (yabancı korkusu) bulunduğu şeklindeki yanlış zannı çürütmektedir. Matbuatla milliyetperver Türkiye'nin yabancı düşmanı olduğu ilan edilirse, büyük bir hata işlenmiş ve hakikaten mevcut olan şeyin aksi iddia edilmiş olur.

İkinci noktaya gelince, yani Türk basınında da Batılılık ve Doğululuk münakaşası açıldığına gelince, basın, istediği bahiste istediği şekilde yorumlarda bulunabilir. Basın, hiçbir şekilde tahakküm ve nüfuza tabi tutulamaz. Benim bu hususta şahsi görüşüm şudur ki, muhafazakâr olan ve bu hususta yalnız olan Tevhidi Efkar'ın karşısında Türk

matbuatının çoğunluğu var. Bu matbuat Batılılaşmak yönünü müdafaa ediyor. Tevhidi Efkar'ın fikri bizim gelişmemizin Batı usulünde vaki olmasını değiştiremez. Onun hareketi

Batı basınına karşı tepki diye kabul edilebilir. O Batı basını ki, çoğunluğu başlangıçta bizim aleyhimizde bulunuyordu.

Vaki olan değişikliklere rağmen eski metotlarını değiştirmiyorlar.”

Lozan barışı hakkındaki fikriniz? “Lozan barışı bütünü itibariyle bizi tatmin ediyor. Biz bu antlaşmaya tamamıyla riayet edeceğiz. Buna rağmen şunu söylemekten kendimizi men edemeyiz ki, daha taleplerimiz vardır ve bunların düşünceden fiile çıktığını son zamanda Avrupa milletlerinin zihinlerinde vaki olan Türkiye'ye müsait yeni bir eğilim vasıtasıyla görmek istiyoruz. Muallak meseleler için dostane çözüm tarzları bulunacağını ümit etmek istiyoruz. Uzak bir gelecekte değil yakın bir gelecekte şimdiye kadar halledilemeyen meselelerin kat'i hal şekline kavuştuğunu görmek istiyoruz.”

Yüzyıl önce keskin bir havada Cumhuriyet'in ilanı için geri sayım başladı. •

yasarozturk@butundunya.com.tr

İzmir'de İki Tren İstasyonu

Türk ordusu 9 Eylül 1922'de yeniden fetrettiğinde, İzmir'de iki adet tren istasyonu vardı. Biri Aydın'dan, diğeri Afyon'dan kalan trenler yaklaşık altmış yıl boyunca İzmir'e yolcu ve yük taşıdı. Varış istasyonları da farklıydı. Biri Alsancak; diğeryse Basmane'ydi. Ve istasyonlar birbirine çok yakın

İzmir Basmane İstasyonu

Arayış

Vahap Candan

olmasına rağmen aralarında bir bağlantı yoktu. Sözünü ettiğimiz bu iki demiryolu, hat boyunca bazı noktalarda birbirlerine yakınlaşmalarına rağmen, yine aralarında bir bağlantı kurulmamıştı. İşgal döneminde Yunan ordusuna önemli lojistik güç sağlayan bu iki hattı İngiliz ve Fransız sermayedarlar inşa etmişti.

Osmanlı Anadolu'sunda inşa edilen ilk demiryolu hattı

İzmir-Aydın hattıydı. İmtiyaz sahibi İngiliz şirket 1857 yılında, İzmir-Aydın demiryolu hattının inşasına başladı. 130 kilometrelik hattın inşası sırasında, Osmanlı İmparatorluğu ve Rusya hariç, Avrupa'da demiryolu hatları neredeyse »

tamamlanmıştı. 1860 yılında dünyadaki demiryollarının uzunluğu 100 bin kilometreyi aşmıştı. Avrupa kapitalizmi, olabilecek en hızlı yollardan, hammadde kaynaklarına ulaşmaya çalışıyor; ayrıca sermayedarlar daha çok para kazanmak için ellerinde yatırım dosyalarıyla birlikte ülke ülke geziyorlardı. Öyle ki, daha 1830'ların sonunda İngiliz girişimciler, Osmanlı yöneticilerine, Fransa'nın Calais Limanı'ndan başlayıp Basra'ya ulaşacak bir demiryolu hattının inşasını önermişlerdi.

Aynı yıllarda Osmanlı devleti hem iktisadi hem de siyasi açıdan çok sıkıntılı bir dönem yaşıyordu. 1853 Kırım Savaşı'ndan hemen sonra ilk dış borçlanması yapmıştı. Ne sermaye vardı ne yerli / milli sermayedar; ne de mühendislik bilgisi ile donanmış mühendis, personel, teknisyen ve işçi.

Sürenin dolmasına bir gün kala; 22 Eylül 1857'de İzmir-Aydın hattının inşaatı törenle başlatıldı. Kurulan şirketin resmi adı "The Ottoman Railway From Smyrna to Aydın" (İzmir'den Aydın'a Osmanlı Demiryolu) idi. İmtiyaz verilirken bir yıl içinde inşaat başlanması

şartı konulmuştu. Bir yıl değil; 364 gün geç başlanan hattın inşaat süreci de sıkıntılı oldu.

Yaklaşık altı ay sonra "İzmir'den Aydın'a Osmanlı Demiryolu" şirketi, hisse senetlerinin zamanında ödenmemesi nedeniyle nakit sıkıntısına girdi ve inşaat Kasım 1858'e kadar ara verdi. İzmir-Aydın demiryolu hattı inşaatının ilk imtiyaz sahibi İngiliz tüccar Robert Wilkins'ti. İlk kademe Alsancak-Buca-Gazimemir arası 1860'ta açıldı.

İmtiyaz sahibi grup işi 3 yıl içinde tamamlayamamış, ancak Osmanlı Hükümeti bu şirketi kurtarırdıktan sonra, 1866'da Aydın'a ulaşmıştı. Daha sonra imtiyaz genişletildi; şube hatlarıyla birlikte 608 kilometre olan hat 1912'de Eğri-

1853 Kırım Savaşı'ndan hemen sonra ilk dış borçlanmasını yapmıştı. Ne sermaye vardı ne yerli / milli sermayedar; ne de mühendislik bilgisi ile donanmış mühendis, personel, teknisyen ve işçi.

dir'e ulaştı.

İç Ege'den İzmir limanına uzanan diğer demiryolu ise İzmir-Kasaba hattıydı. Tasarım ve yapımı ve %6 kâr garantisiyle birlikte işletme ayrıcalığını Edward Price adlı İngiliz girişimci aldı. The Smyrna-Cassaba Railway Company adlı şirketini kurdu. Hattın ilk durağı Basmane'di. 1863-66 yıllarında

"The Ottoman Railway From Smyrna to Aydın" şirketine ait borç senedi (*üstte*)

"The Ottoman Railway From Smyrna to Aydın" şirketinin lokomotiflerine sabitlenen 1891 tarihli plaka. (*altta*)- Kaynak: Sivas Demiryolu Müzesi

inşa edildi. 1875-1897 yılları arasında peyder pey Afyon'a kadar uzatıldı. 1893 yılında Fransız kapitalistlerce satın alındıktan sonra hattın adı Sociéte Ottomane du Chemin de fer de Smyrne-Cassaba et Prolongements (Osmanlı İzmir - Kasaba Demiryolu ve Uzantıları Şirketi) olarak değiştirildi. Fransa, Ege bölgemiz dışında daha çok Suriye ve Filistin'le ilgilenmekteydi. Bu bölgede Fransızlarca işletilen demiryolu hattının uzunluğu 754 km'ydi. Bakir Anadolu ve Mezopotamya toprakları tahıl, zeytinyağı

ve pamuk deposuydu. Ülkelerine kaçırdıkları değerli antik eserler ise cabasıydı.

İzmir-Kasaba demiryolunun yeni sahibi Fransız şirket Osmanlı hükûmetiyle anlaşarak, Soma'dan Bandırma limanına uzanan demiryolu yapım imtiyazını da aldı ve iki yıl içinde; 1912'de tamamladı. İzmir-Kasaba hattı üzerinde bulunan (Manisa) Soma İstasyonu'nda başlayan Bandırma yolu, limana daha çok maden taşıdı. Tarihçiler; İzmir-Aydın ve İzmir-Kasaba (Turgutlu) hatlarının bir merkeze bağlı ağ biçimli değil, iç bölgelerden limana doğru giden ağaç biçimli hatlar olduğunu; bu nedenle yolu yapan ülkelerin çıkarlarının ön planda geldiğini belirtirler.

Aslında Osmanlı devlet adamları ve bürokratları durumun farkındaydılar. Nitekim yapımçı şirketlerle yürütülen müzakerelerde, hatların nereden geçip geçmeyeceği konusunda uzun tartışmaların yaşandığı bu nedenle inşaatların geciktiği anlaşılıyor. Ancak yapımçı firmaların dediği oluyordu sonunda. Sadece, Soma-Bandırma hattının Soma'ya bağlanması konusunda Osmanlı devletinin istediği oldu. Fransız şirket, aslında hattı Soma'ya bağlamak

İzmir (Basmane) Kasaba (Turgutlu) Demiryolu

istemiyordu, devlet bürokrasisi ise Bandırma'ya ulaşacak hattın, Soma'dan başlamasını istiyordu. Uzun süren müzakereler sonrasında Fransız şirket, Bandırma hattını İzmir-Kasaba (Turgutlu) hattına bağlamayı kabul etti ve 4 yıl süre verilen inşaatı 2 yıl içinde tamamladı. Marmara bölgesinin madenlerine ihtiyacı vardı Fransa'nın.

Zaten Avrupa'nın büyük güçleri, telaş içinde demir/çelik gibi silah sanayine yönelik hammadde ithal ediyordu durmadan. Ayrıca birkaç yıl içinde büyük; çok büyük bir savaşın çıkacağı öngörülmüyordu. Paylaşılacak en büyük lokmanın Osmanlı devleti olduğunu bütün dünya biliyordu. Bu nedenle kendi aralarında rekabet içindeydiler. Zaman zaman çatışmalar da birbirlerinin çıkarlarına; nüfuz alanlarına pek dokunmamaya gayret ettiler.

Ege'nin iç kesimlerine kadar uzanan iki hat ise diğer bir stratejik ürün olan pamuk taşıdı. Öte yandan, 1866'da çıkarılan Arazi Kanunması ile İngiliz kapitalistleri Batı Anadolu'da çiftlikler kurmaya başladı. Elbette yapılan demiryolu hatlarının bölge ekonomisine de katkısı

oldu. Anadolu'daki ilk ve ikinci demiryolu hattının ayrı istasyonlarda olsa da İzmir'e bağlı oluşu tesadüf değildi. İzmir; limanı olan büyük bir kentti ve doğusunda yer alan verimli topraklarda pamuk, tütün, incir, üzüm gibi ürünler yetişiyordu. İngiltere için en önemli olanı pamuktu.

Aydın-İzmir ve Kasaba-İzmir demiryolu hatları, bölgenin tarımsal gelişimine katkı sağladı. Ancak küçük üretici için geçerli değildi ticaretin canlanması. Bu yıllarda Ege'de, on beşten fazla halı, yün ipliği ve şayak fabrikası kurulmuştu. Ayrıca binlerce ailenin kendi tezgahlarında dokudukları halılar tüccarlar tarafından toplanıyor ve ihraç ediliyordu.

Ayrıca, şu gerçeğin de altını çizmeliyiz. 1860'larda İzmir'de yaşayan yabancıların şehirdeki oranı yüzde 23'ü geçmişti. Ticaret canlanıyordu ancak küçük üretici demiryollarından pek faydalanamıyordu. Çünkü taşıma ücretleri çok yüksekti. Ulaşım tarifelerini hattı işletenler belirliyordu. Cumhuriyetin ilk yıllarında İzmir-Kasaba hattının yıllık zararı 400 bin liraydı ve zarar, sözleşme gereği, devlet hazinesinden karşılanıyordu. 1934 yılında

Afyonkarahisar Şehir Garı ya da halk arasındaki eski adıyla İzmir İstasyonu

özelleştirilen hattın ulaşım tarifesi yüzde 66 civarında düşürülmesine rağmen kâra geçmişti. Bu gerçeğin de altını çizmek lazım.

Afyonkarahisar’da, Yunan ordusunun Sakarya bozgunu sonrası çekilirken yakıp yıktığı istasyonu da sayarsak, iki adet tren istasyonu vardı Türkiye Cumhuriyeti devleti kullandığında.

İlki Almanların inşa ettiği demiryolu (Bağdat hattı olarak bilinen demiryolu) kısım kısım Eskişehir ve Afyon’u geçerek Konya-Ereğli’ye ulaşmış; Balkan Savaşları’nın da getirdiği maddi sıkıntılar nedeniyle durmuştu. Almanların 1894’te Afyon’da yaptıkları tren istasyonu, İzmir-Kasaba-Afyon hattının Fransızlarca yapılan istasyonun da birbiriyle bağlantısı yoktu. Afyon halkının İzmir İstasyonu adını verdiği Fransız istasyonu; İstanbul

İstasyonu dediği iki istasyon 1934 yılında Türkiye’nin çıkarları doğrultusunda birbirine bağlandı. Aslında Yunan ordusu Sakarya Savaşı’nda bozulup panik içinde kaçarken Alman istasyonunu ayağa kaldırılamayacak derecede yakmış, yıkmıştı. Yerine ülkemizin demir ağırla örülmesinde büyük çabaları olan Bayındırlık Bakanı Ali Çetinkaya’nın adı verilen istasyon inşa edildi.

Manidar bulmamanız dileğiyle Ali Çetinkaya’nın, istasyonun açılışını yaparken söylediği sözlerle bitirelim: “...Her muvaffakiyet devlet ve millete aittir. Bu eser müstakil ve hür devletin ve davasını bütün fedakarlığıyla başarmış şerefli bir milletin eseridir. Bu neticeden nihayet ben de sizin gibi bir vatandaş sıfatıyla iftihar etmekteyim!” •

vahapcandan@butundunya.com.tr

Dünya tarihinin gördüğü bir deha olan Mustafa Kemal Atatürk, tarihin akışını değiştirmiş, tarihe damgasını vurmuş, benzeri olmayan bir ulusal kurtuluş mücadelesini örgütleyerek mazlum milletlere tam bağımsızlık bağlamında örnek olarak, toplumların ve dünyanın gidişini etkilemiştir. Değerli Gazeteci Erkan Özmen, “Mustafa Kemal Atatürk’ün Gazeteleri” adlı eseri ile, bize öğretilenlerin dışında bir Atatürk’ü, onun temel öğretilerini, düşünce yapısını ve gerçekleştirdiklerini, neden sonuç ilişkileri içinde araştırarak, farklı bir perspektifle sunuyor. Erkan Özmen, bu uzun soluklu, titiz çalışması ile ulusal kurtuluş mücadelesinde ve devrimlerin doğuşunda basının önemini hep farkında olmuş Mustafa Kemal Atatürk’ü, bu yönde göstermiş olduğu bireysel çaba ile okurların dikkatine sunuyor, onun toplum önderi olarak kişiliğini, eylemlerini farklı bir eksende kavramamızı sağlıyor.

Sayın Özmen’i, bu değerli çalışmasından ötürü kutluyorum.

Prof. Dr. Arzu Kihitir

BÜTÜN KİTAPÇILARDA

Salacaklı Ali Fuat Karamanlı Kazım Zeyrek Selanikli Mustafa

Genç adam Harbiye binasının önünde durdu ve derin bir nefes aldı. Babasının karşı çıkmasına rağmen asker olmak istiyordu. Aynı ağabeyi, babası hatta dedesi gibi.

Ülkenin durumu hiç de iç açıcı değildi. Kararlı adımlarla, görünümlüyle bile insanı ezen ihtişamlı demir kapıya doğru yürüdü ve nöbetçi subaya kendisini tanıttı. Subay “*Yukarı kat, sağdan ikinci oda.*” dedi.

Makama ulaşır görevli kapıyı açtığı anda, karşısında koca bir masada dosyalar içinde kaybolmuş bir Albay “*Gel evladım!*” diye seslendi. Genç adam selam verdi, heyecanını gizlemeye çalışarak elindeki evrakları

albaya uzattı. O zamanki ismiyle Mekteb-i Harbiye-i Şahane'nin dahiliye müdürü Albay İbrahim Bey “*Bana nöbetçi subayı çağırın!*” diye seslendi. Genç adam albayın kime seslendiğini anlayamadan kapıdan içeri bir subay gelip selam verdi. Albay başını kaldırmadan “*Salacaklı Ali Fuat Efendi sınavları vererek dışarıdan mektebe katılmaya hak kazandı. Kendisini birinci sınıfın birinci kısmına götürün.*” »

Sonra başını kaldırıp önce genç adama sonra da nöbetçi subaya bakarak *“Fuat Efendi Müşir şehit Mehmet Ali Paşa'nın torunudur.”* dedi.

Askeri Harp Okulunda, önde soldan ikinci Selanikli Mustafa Kemal ve sağında Salacaklı Ali Fuat

Genç adam nöbetçi subay ile beraber dışarı çıkarken az daha heyecandan selam vermeyi unutuyordu. Artık asker olmuştu. Nöbetçi subay önde, o arkada, koridorlardan geçip bir başka makama geldiler. Günlerden cuma olduğu için ve o zamanlar izin günü pazar yerine cuma olduğundan, koridorlar, şen şakrak, izinden dönen genç subaylarla doluydu. Makam odasına girerlerken nöbetçi subay bir görevliye *“Birinci sınıfın birinci kısım çavuşu gelsin bana!”* diye seslendi. Koltuğuna oturduktan sonra da *“Mustafa Efendi sizden birkaç ay önce Manastır Askeri İdadisi'nden geldi. Çalışkan, iyi huylu ve zeki bir çocuktur. Onunla iyi anlaşın.”* dedi.

Demesiyle beraber kapıdan içeri 17 bilemedin 18 yaşlarında, sarı saçlı, sarı bıyıklı, parlak mavi gözlü, pembe yanaklı, zayıfça bir çocuk girdi. Askeri üniforması içinde

parıldayan bu genç nöbetçi subaya selam verip *“Emredin komutanım.”* dedi.

Komutan selamı alıp *“Senin takımın birinci mangasına, sınavla Harbiye'ye kabul edilen Salacaklı Fuat Efendi'nin kaydını yaptık.*

Alıp gidin. Kendisine nasıl hareket etmesi gereğini güzelce anlatın. Askeri İdadi'den gelmediğini de dikkate alın.” dedi.

İşte ülkenin kaderini değiştirecek Mustafa Kemal Atatürk ile son derece yakın arkadaş olacak Ali Fuat Cebesoy böyle tanışmışlardı.

Aradan birkaç gün geçmişti. Arka sıralarda oturan Ali Fuat'ı yemekhanede bulan Mustafa Kemal *“Bizimle oturmak ister misin Ali Fuat Efendi?”* diye sordu. O da *“Nasil emrederseniz çavuşum”* cevabını verdi. Mustafa Kemal onu arkadaşlarıyla tanıştırdı. Pirllepeli Ali Fethi (Ali Fethi Okyar),

Edirneli Cafer (Cafer Tayyar Eğilmez), Fahrettin Efendi (Orgeneral Fahrettin Altay) ve diğerleri. Ali Fuat Efendi'nin babası İsmail Fazıl Paşa'ydı. İsmail Fazıl Paşa'nın arkadaşı, hatta uzaktan akrabası olan Karamanlı Mehmet Emin Paşa'nın Zeyrek lakaplı oğlu da aynı okuldaydı. Harp okuluna Kuleli Askeri Lisesi'nden gelmiş olan Kazım Zeyrek'i, arkadaşı, Mustafa Kemal'le tanıştıran Ali Fuat Efendi oldu. Sınıfının birincisi olan Zeyrek ve Mustafa Kemal'e

"Babamın talimatıdır, bu hafta sonu bize gidiyoruz, itiraz istemem." der. Üç arkadaş Cuma tatilinde kol kola dışarı çıkarlar.

Mustafa Kemal, Ali Fuat Cebesoy ve Kazım Karabekir.

Tarihin

cilvesi bu olsa gerek.

Milli mücadelenin başlangıcında, en önemli iki isim Ali Fuat Cebesoy ve Kazım Karabekir'dir.

Neden?

Alman hayranı Enver Paşa'nın hesapsız hevesleri yüzünden Alman Liman von Sanders komutasındaki Yıldırım Orduları isimli Türk ordusu tamamen yok olmakla burun buruna gelmişti. Orduyu bu durumdan kurtaran, görevi devralan Mustafa Kemal Paşa'dan başkası değildi. Mondros Mütarekesi imzalandıktan

sonra, Mustafa Kemal Paşa İstanbul'a dönmeyen Ali Fuat Paşa ile konuşarak, onun komutasında bulunan 20. Kolorduyu terhis etmedi ve ondan tam teçhizatlı kolorduyu önce Konya daha sonra da Ankara'ya götürmesi emrini verdi. Milli mücadelenin omurgasını oluşturan iki en önemli olaydan biri budur. Ali Fuat Paşa daha önce İstanbul'da kararlaştırdıkları gibi Mustafa Kemal'in emrini dinledi ve bu kolordu, İzmit, Adapazarı, Bilecik ve Eskişehir üzerine yürüten İngiliz kuv-

vetlerine, bugün hâlâ adı Ali Fuat Paşa, Geyve İstasyonu olan mevkiide saldırarak geri püskürttü ve Milli Mücadele'nin ateşini yakan ilk komutan oldu.

Milli Mücadele'nin en önemli ikinci olayının kahramanı da Kazım Karabekir Paşa'dır.

Karabekir, İstanbul'da, Mustafa Kemal Paşa'nın Şişli'deki evinde doğu cephesine gidip gitmemek konusunda kararsız ve isteksiz olduğunu ifade eder. *"Gideceksin Paşa,"* der Mustafa Kemal.

“Yapacaklarımız var.” dedikten sonra masanın üzerindeki haritayı açar ve geç saatlere kadar konuşurlar. “Sen de gel.” der Karabekir. “Geleceğim zaten bu yüzden gitmelisin.” der Mustafa Kemal. Bu görüşme sonucunda Karabekir Paşa atanmış bulunduğ, Erzurum 15. Kolordu Komutanlığı görevini devralmak üzere Anadolu’ya geçer.

Bu olay neden bu kadar önemlidir?

Çünkü 9. Ordu Müfettişi olarak 19 Mayıs’ta Samsun’a çıkarak Milli Mücadeleyi başlatan Mustafa Kemal’in boynunda artık İngilizlerin ve padişahın idam fermanı vardır. Askerlikten istifa etmek zorunda kalan Mustafa Kemal artık sivil bir vatandaştır. Kazım Karabekir Paşa’ya bizzat padişah tarafından bir emir ulaştırılır. Kolordusuyla hareket ederek Mustafa Kemal’i teslim alarak, derhal tutuklaması emredilmiştir.

Karabekir Paşa kolordusuyla beraber hareket eder, elinde ne rütbesi ne de askeri bir gücü olmayan, askeri üniformasını çıkarmış

Mustafa Kemal’e ulaşır, yanında iki askeriyle beraber Mustafa Kemal’in odasına girerler. Mazhar Müfit ve Süreyya Yiğit nefeslerini tutmuş, olabilecekleri düşünürlerken Karabekir topuklarını çakıp asker selamı verir. “Paşam,”

der. “Ben ve kolordum emrinizdeyiz.”

Şimdi filmi yine geri saralım ve benim çok güldüğüm, hoşunuza gideceğini tahmin ettiğim bir anılarını paylaşayım.

Ali Fuat Cebesoy’un babası İsmail Fazıl Paşa, Mustafa Kemal’i evladı gibi sevmiştir. Hatta onlara harçlık verirken Mustafa Kemal’e oğlundan daha fazla para verip o gittikten sonra “Onun şimdi ihtiyacı olsa isteyecek kimsesi yok, arkadaşına sahip çık.” demiştir. Mustafa Kemal izin günlerini çoğunlukla Ali Fuat ile onların evinde geçiriyor, Ali Fuat St. Joseph’li olduğu için arkadaşısını Fransızca çalıştırıyor, Mustafa Kemal de ona matematik öğretiyordu.

Mazhar Müfit

Süreyya Yiğit

İsmail Fazıl Paşa, Mustafa Kemal’in daha o yaşta fikirlerini öylesine beğeniyordu ki, oğluna “Bu çocuk ile çok büyük işler yapacaksınız.” diyordu. Çanakkale’de efsane olan Mustafa Kemal Anadolu’ya geçtiği zaman İstanbul’u terk ederek

Ankara'ya geçen Paşa, *“Onun emrinde çalışmak benim için onurdur, evlatlarımın yanına gidiyorum.”* diyecek kadar çok sevmiştir.

Yine bir izin günü Ali Fuat ve Mustafa Kemal okula dönerlerken her zaman yaptıkları gibi Tepebaşı ve Taksim Bahçelerine uğrayıp biraz müzik dinlemek istemişlerdi. İki kafadar Taksim Bahçesi'nde oturmuş, o zamanların ünlü bir Macar orkestrasından canlı vals dinliyorlardı. Kalabalık bahçede bu keyifli ortam sırasında Mustafa Kemal usulca fıslıdadı, *“Fuat bir yolunu bulsak da iki kadeh bir şeyler içsek.”* Ali Fuat'ın da aklında bu vardı ama nasıl yapacaklardı? Padişahın kesin emri vardı, içki yasaktı ve ortalık inzibat kaynıyordu. Mustafa Kemal göz etti *“Bak,”* dedi. *“garson'a bahşişi peşinen verelim bize kamışla limonata bardağında getirsin viskileri. Yalnız aman ha, içerken yüzümüzü buruşturmayalım sakın!”*

İki kafadının planı tutmuş keyifli keyifli müzik dinleyip buzlu viskileri mideye indirirken aman Tanrım o da ne!

Birden karşılarında Fehmi Paşa, okul nazırı Ali Rıza Paşa ve Albay Gani Bey'i görürler. Daha ne yapacaklarına karar veremedi onlar bizim kafadarlara bakarak hemen

yanlarında bulunan masaya oturuyorlar.

Fehim Paşa acımasız, kindar ve menfaatçi, berbat biriydi. Fehim Paşa'nın babası İsmet Bey, Sultan II. Abdülhamit'in süt kardeşi idi ve sultanla beraber büyümüşlerdi. Fehim Paşa da zaten bu yüzden çok ayrıcalıklıydı. Sultan'ın baş jurnalcisi ve özel yaveri olmanın dışında daha hiçbir tecrübesi olmamasına rağmen

Fehim Paşa

25 yaşında paşa yapılmıştı. Bir paşadan çok, Ali Fuat Cebesoy'un deyimiyle bir operet paşasına benzemektedir. Şimdi dönemlik hikayemize.

Gelenler yerlerine oturmalarıyla beraber okul nazırı Ali Rıza Paşa, Ali Fuat'a el işaretleriyle *“Gell!”* der.

Ali Fuat şaşkın biraz da korkuyla ayağa kalkıp selam verir. Ali Rıza Paşa onu göstererek Fehmi Paşa'ya *“İsmail Fazıl Paşa'nın oğludur, izin verirsiniz bizimle otursunlar.”* der.

“Haydi. Buyrun cenaze namazına.” diye düşünür Ali Fuat ve arkadaşları Mustafa Kemal'i çağırır masaya. Ali Rıza Paşa, okulun en çalışkan talebelerinden şeklinde tanıtır Mustafa Kemal'i ve *“Haydi bakalım bize de o içtiğinizin aynıından, ama aynıından söyleyin bakalım.”* der.

Mecbur garsona siparişi verirler. Renkli bardaklarda kamışlı viski

sodalar gelir. Bakarlar ki komutanlar keyifli keyifli viskileri çekiyorlar. Tabii bizim kafadarlar şaşkınlık ve korkudan keyifsizce yudumlar içkilerini. Yoklama zamanı geç kalmak istemediklerinden Ali Fuat “*Biz müsaadenizi isteyelim.*” der ama Ali Rıza Paşa “*Yoo, oturun bakalım.*” der ve Fehmi Paşa’nın kulağına bir şeyler fısıldar. Güllüşürler. Ali Rıza Paşa “*Haydi bakalım; buradan Kristal Gazinosuna gidiyoruz, biraz yer, içer ve varyete izleriz. Merak etmeyin ben sizlere benimle beraber olduğunuza dair kart yazıp vereceğim, nöbetçi subaya verirsiniz.*” der.

Kristal o zamanların en meşhur ve en pahalı lokallerinden biridir. Hep beraber giderler. Yiyecek bir şeyler ısmarlanır ve Ali Rıza Paşa yine “*Hadi bize yine aynı şerbetten söyleyin ama biraz daha sert olsun.*” talimatını verir.

Konu anlaşılıştır. Paşalar hem içki içtikleri anlaşılmasın, hem de içkinin adını bilmediklerinden bizim kafadarları yanlarında getirmişlerdir. Seneler sonra bu hatırayı tekrar tekrar anlatıp kahkaları patlatacaklarından habersiz, yiyip, içip biraz da dans izleyip, müzik dinledikten sonra izin isteyip ayrılırlar.

Okula döndüklerinde saat geç olduğundan bizimkileri kapıdan içeri almazlar. Çakal lakaplı Yüzbaşı

Ethem Efendi’yi uyandırırılar. Yüzbaşı bizimkilerin haline bakar “*Ooo! Aman efendim sefa geldiniz, nerelerdeydiniz?*” diye sorunca Ali Fuat “*Baş Hafıye Fehmi Paşa Hazretleri ve Nazır Ali Rıza Paşa ile beraberdik.*” der.

Yüzbaşı bakar ve “*Yaa,*” der, *başka kimse yok muydu?*”

“*Vardı...*” der Mustafa Kemal, “*Albay Gani Bey de vardı.*”

Yüzbaşı sinirlenir “*Saçmalama-
nın be, siz içkiyi biraz değil bayağı
bir kaçırmışsınız.*” diye bağırır.

Bizimkiler de Ali Rıza Paşa’nın yazdığı notu gösterirler.

Yüzbaşı, içinden söylenecek bizimkileri içeri alır. Yatakhane çıktıklarında bütün arkadaşları başlarına bir şey gelmiş olabileceği korkusuyla ayakta onları beklemektedirler.

Mustafa Kemal’e öz kardeşi kadar benzeyen Ayıcı Arif sorar “*Ne oldu be, neredeydiniz?*”

Mustafa Kemal gülümseyerek cevaplar. “*Ali Fuat’la beraber önce Tepebaşı’na gidip biraz içki içtik, sonra da Kristal’e uğradık ama gerisini ne siz sorun ne de ben anlatayım, zaten anlatsam da inanmazsınız!*”

Bu komik hikaye, zaman zaman anımsayıp birbirlerine anlatıp kahkahalarla güldükleri güzel bir gençlik anısıdır. •

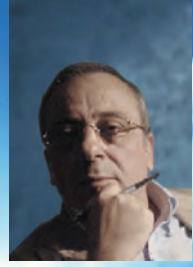
kayaboztepe@butundunya.com.tr

“Artık, bugün demokrasi fikri, daima yükselen bir denizi andırmaktadır. Yirminci asır, birçok müstebit (zorba) hükümetlerin, bu denizde boğulduğunu görmüştür.” **Mustafa Kemal Atatürk**

1928
Yavuz-Havuz
Davası ve
Kumpas İddiaları
18

Otopsi

Cengiz Özakıncı

“Mavi Vatan Doktrini”nde İsmet İnönü, Fevzi Çakmak ve Bahriye Vekaleti

Mavi Vatan Doktrini'nin İsmet İnönü, Fevzi Çakmak ve Bahriye Vekaletiyle ilgili öğretisi özetle şöyledir:

- "Yavuz-Havuz Davasından Balyoz Davasına Donanmanın Kaderi: Donanma Komutanlığı'nda 2006 yılında yapılan 3. Deniz Harp Tarihi Sempozyumu'nda (...) 1928 yılında Yavuz-Havuz davasından iki yıl mahkûmiyet alan Cumhuriyet'in ilk ve son Bahriye Bakanı İhsan Eryavuz'un oğlu Asım Bülent Eryavuz (...) hepimizi söyledikleriyle

şaşkına çevirmişti. Zira gündeme getirdiklerinin hiçbirini bilmiyorduk. (...) Asım Bülent Eryavuz, sempozyumdan birkaç ay sonra bana, babasının iki yıllık hapis döneminde yazdığı hatıratın Yavuz-Havuz davasına yönelik bölümünü gönderdi. (...) Bu metinler ile Asım Bülent Bey'in el yazısı hatıratı ve 9 Eylül Üniversitesi öğretim üyesi Profesör Ahmet Mehmetefendioğlu ve Dr. Necip Gürel'in bu konudaki çok kapsamlı makale ve tez çalışmalarını tutsak olduğum Silivri Cezaevi'ne

getirterek satır satır okudum. Balyoz kumpasında gerek mahkeme gerekse Yargıtay safhalarında yaşadıklarımızın bir benzerinin, İhsan Bey ile bakanlıktaki Bahriyelilere karşı Yavuz-Havuz davasında yaşanmış olduğunu görmek beni ve koğuş arkadaşımı Amiral Soner Polat'ı sadece şaşırtmadı, dehşete düşürdü.

Yavuz-Havuz davasında yolsuzlukla mücadele adı altında, yolsuzluğa hayatı boyunca bulaşmamış İhsan Eryavuz günah keçisi seçilerek harcanıyor ve bakanlık kapatılıyor; Balyoz davasında darbelerle mücadele ediyoruz söylemiyle, 134 masum denizcinin hayatı altüst ediyor ve Donanma'nın gelecek 30 yılının komuta yapısı çökertiliyor. Balyoz davasında güçlenen ve açık denizlere çıkan Donanma'ya darbe vurulmasına benzer şekilde, 1928 yılında önce Bahriye Bakanlığı kapatılıyor ve ardından, "kimse sesini çıkartmasın ve geride kalanlara ibret olsun" diye neredeyse Bakanlığın tüm yöneticileri mahkemeye veriliyor ve Bakan temelsiz ve vicdansız suçlamalarla iki yıl hapse atılıyordu. İşin en acıklı yönü, **bu davada Başbakan İnönü'nün Bakan Eryavuz'a kişisel muhalefeti ile Genelkurmay Başkanı Mareşal Çakmak'ın büyüyen Donanma'dan duyduğu rahatsızlığın çok önemli rol oynamasıydı.**

Bahriye Bakanlığı neler yaptı?: (...) Emekli Topçu Binbaşı İhsan Bey, Atatürk'ün özel isteği, hatta ısrarı ile bakan yapılmıştı. (...) **Atatürk, Bahriye'nin toparlanabilmesi**

ve Cumhuriyet Donanması'nın güçlenmesi için başta Mareşal Fevzi Çakmak ile diğer karacı generallerin güçlü baskısını dengeleyebilecek, çok güvendiği, namus ve şerefinden şüphe duymadığı yakın dostunu Bahriye Bakanlığı'na getirmişti. (...) 30 Aralık 1924 günü bakanlık kuruldu. Kısa süre içinde Hollanda'dan denizaltılar alındı. (...) Yaralı Yavuz'un tamiri için Gölcük'te bir tersane kuruldu (...) ve 1926 yılında tamirat başlatıldı.

Rahatsız çevreler: Bakanlığın kısa sürede büyük bütçe alması ve **Mareşal Çakmak'ın arzusu dışında büyümesi** kara savaşını esas gören generalleri rahatsız etmişti. **Çakmak, Donanma'nın Marmara'da kalmasını istiyordu.** Yavuz'un havuzlanması sırasında oluşan bir kaza, süreci başlatma fırsatı sundu. (...) Kuruluşundan 4 yıl sonra, 16 Ocak 1928 günü Bahriye Bakanlığı kapatıldı. (Dz. K. K. lığı'nın kurulduğu 1949 yılına kadar Bahriye sahipsiz kaldı.) (...)

Balyoz davasına benzerliği: İhsan Beyin hatıratı ezber bozuyor. Yavuz-Havuz davasında bugüne kadar bildiklerimizin yanlışlığını toktat gibi suratımıza çarpıyor. Bugün **Balyoz davasında sahte deliller ile sözde yargılanıp, Yargıtay 9. Dairesi'nin hukuk katliamıyla onayladığı cezalarla özgürlükleri çalınan 237 kişi içinde 33'ü Amiral 134 denizcinin başına gelenler ile Yavuz-Havuz davası aslında benzer kara odaklı stratejik hedefin ortak ara kesitidir: "Donanma etkinleşmemelidir."**

İhsan Bey, Soyadı Kanunu ile iki yıl hapis yattığı Yavuz-Havuz davasına rağmen Eryavuz soyadını aldı. Hatıratının bir bölümününün 1946 Temmuz'unda Yeni Türkiye gazetesinde yayımlanmasından 4 ay sonra vefat etti. Tek arzusu, halka gerçekleri anlatmaktı. Ömrü yetmedi. Gerçekler inatçıdır. 86 yıl geçse de ortaya çıkar. Yavuz-Havuz davasının ardındaki stratejik nedenleri aydınlatma zamanı gelmiştir." ¹

Onsekizinci bölümünü okumakta olduğunuz bu yazı dizimizde "**Yavuz-Havuz davasının ardındaki stratejik nedenleri**" araştırdık; birincil kaynaklardan özgün belgeler, Mavi Vatan Doktrini'nin İsmet İnönü ve Fevzi Çakmak'a yönelttiği "Cumhuriyet Donanmasına Bal-yoz Benzeri Kumpas"(!) suçlamasının gerçeğe aykırı olduğunu gösterdi. Şöyle ki:

1- Mavi Vatan Doktrini, İsmet İnönü ve Fevzi Çakmak'a yönelttiği suçlamalarda, Bahriye Vekili İhsan Bey'in (Eryavuz) anlattıklarını kanıt göstermektedir. İhsan Bey'in kendi Bahriye Vekilliğine ilişkin açıklamaları:

- (i)- TBMM tutanaklarında,
- (ii)- Yüce Divan'daki ifadeler tutanaklarında,
- (iii)- Sağlığında Türkiye gazetesinde "Havuz ve Yavuz Meselesinin İç Yüzü"

başlıklı 54 bölüm süren yazı dizisinde yayımlanmıştır.

İhsan Bey TBMM'nin 24.12.1927 günlü oturum tutanağında Bahriye Vekaleti'nin Atatürk, Fevzi Çakmak, İsmet İnönü ve Kazım Özalp'in birlikte verdikleri kararlar kapatılmasını doğru ve olumlu bulduğunu belirtmiş ve Yüce Divan'da yargılanmasını öneren İsmet Paşa'ya övgülerde bulunmuştur. (Bkz: Bütün Dünya, Mart 2023, "Bahriye Vekaleti'nin Kapanışı") İhsan Bey'in 1946'da İsmet Paşa'ya yönelttiği suçlamalar, Donanma Politikası'yla ilgili olmayıp, kendi aralarındaki kökleri geçmişe uzanan kişisel çekişmelere yöneliktir. İhsan Bey'in bu açıklamalarında

Sahife: 2

HAVUZ, YAVUZ MESELESİNİN İÇ YÜZÜ

1927 de Bahriye Vekilliği ilga edilmeden evvel...

1

Çankaya köşkünde bir görüşme — Yavuzun (samiri meselesinde sigorta yüzünden çıkan ihtilaf — Kara, deniz ve hava kuvvetlerinin bir elden idaresi fikri — Deniz kuvvetlerinin yeniden tanıması için Cumhuriyetin ilk devresinde sarfedilen gayretler — 30 milyon liralık deniz siparişleri.

Başlarken...

Tekel Bakanı Raif Karadeniz bugün meselesinin olan kabre mübaysanlığını teklif etmek üzere İstanbul'a geldiği zaman da, Mevzuat İhtilafı, Cumhuriyet inkişafı ve Millî İhtilaf savaşlarında uğranmış bir ihtiyara karşılık bu hakez şama kal-

Türkiye gazetesi, 27.07.1946. İhsan Eryavuz, "Havuz ve Yavuz Meselesinin İç Yüzü"

Mavi Vatan Doktrini'nin İsmet İnönü ve Fevzi Çakmak'a yönelttiği "Donanmanın güçlenmesini engellemek için Bahriye Vekaleti'ni kapatıp vekile iftira atmak" suçlamasına dayanarak oluşturulacak tek sözcük dahi yoktur.

2- Mavi Vatan

Doktrini'nin İsmet İnönü ve Fevzi Çakmak'a yönelttiği "donanmanın güçlenmesini engellemek amacıyla Bahriye Vekaleti'ni kapatıp Bahriye

Bütün Dünya, Mart 2023

Babası İhsan Bey'in aldığı deniz uçaklarını Bahriye vekaletini kapa-

Bütün Dünya, Temmuz 2022.

Bütün Dünya, Ocak 2023.

Bütün Dünya, Nisan 2023.

Vekili İhsan Bey'e kumpas kurarak iftira atmak" suçlamasında, İhsan Eryavuz'un oğlu Asım Bülent Eryavuz'un (i)- 2006 Deniz Harp Tarihi Seminerinde yaptığı konuşma, (ii)- Ahmet Mehmetefendioğlu'nca yayınlanan anıları, kanıt olarak gösterilmektedir.

Asım Bülent Eryavuz, İsmet

tarak kara ordusu emrine verip böylece deniz havacılığını öldürmekle suçlamıştır.² Mavi Vatan Doktrini'nin gerçek kabul ettiği bu suçlamaların gerçek olmadığı, dergimizin Temmuz 2022 sayısında "Mareşal Fevzi Çakmak'ın Kuva-yı Havaiye Programı ve Bahriye Tayyareleri", Ocak 2023 sayısında "Bahriye

Bütün Dünya, Temmuz 2023. Bütün Dünya, Ağustos 2023.

Vekili İhsan Eryavuz Anlatıyor" ve Nisan 2023 sayısında "Mavi Vatan ve Mareşal Fevzi Çakmak" başlıklı yazılarımızda birincil kaynaklardan özgün belgelerle gösterilmiştir.

3- Mavi Vatan Doktrini'nde: Bahriye Vekaleti'nin büyük bütçe almasının İnönü ve Fevzi Paşa'yı rahatsız ettiği bu nedenle vekaleti kapatıp vekile iftira atıkları öğretilmektedir. Oysa Bahriye vekaleti kapatıldıktan sonra bütçesi İsmet Paşa ve Fevzi Paşa tarafından 2 kat artırılmıştır. (Bkz: Bütün Dünya, Temmuz 2023, "Mavi Vatan, Yavuz Zırhlısı ve İsmet İnönü" - Bütün Dünya, Ağustos 2023, "Mavi Vatan, Cumhuriyet Donanması ve İsmet İnönü").

TBMM'nin 25.03.1924 günlü gizli oturum tutanağında Fevzi Paşa'nın hazırladığı donanma

Haziran 2022, "Mareşal Fevzi Çakmak'ın Bahriye Siyaseti Programı")

Bu belgeler Mavi Vatan Doktrini'nde yer alan İsmet ve Fevzi Paşaların Bahriye bütçesinin büyüklüğünden rahatsız olup Bahriye Vekaleti'ni kapatmak için vekile kumpas kurarak iftira atıkları suçlamasını çürütmektedir.

4- Mavi Vatan Doktrini, Donanmanın Bahriye Vekaleti'nin çalışmalarını sayesinde büyüdüğünü,

Bütün Dünya, Mayıs 2022.

Bütün Dünya, Haziran 2022.

programının 10 yıl için 54 milyon tutarında olduğu belirtilmiş; Bahriye Vekili İhsan Bey 1925'te 5 yıl için 15 milyon istemiş; İsmet Paşa Bahriye Vekaleti kapandıktan sonra donanma bütçesini 10 yıl için 25 milyona çıkartmıştır. (Bkz: Bütün Dünya, Mayıs 2022, "Cumhuriyet Donanması"; Bütün Dünya,

Bütün Dünya, Eylül 2022.

Bütün Dünya, Ekim 2022.

Bütün Dünya, Kasım 2022.

Bütün Dünya, Aralık 2022.

Bütün Dünya, Şubat 2023.

Fevzi Çakmak ve İsmet İnönü'nün donanmanın büyümesinden rahatsız oldukları için Bahriye Vekaletini kapatıp vekile kumpas kurarak iftira attıklarını öğretmektedir. Oysa Bahriye Vekaleti 1923'te Cumhuriyetin ilanından hemen önce Genelkurmay'ca hazırlanan Fevzi Çakmak, İsmet İnönü, Kazım Özalp ve Başkumandan Gazi Mareşal Mustafa Kemal'in uzmanlarla birlikte oluşturdukları "Bahriye Siyaseti Programı"nı uygulamak dışında başkaca

İnönü")

5- Mavi Vatan Doktrini, Atatürk'ün İhsan Bey'i Fevzi Çakmak ve İsmet İnönü'nün donanmaya karşı baskılarını dengelemek için Bahriye vekili olarak atadığını öğretmektedir. Oysa Atatürk İhsan Bey'i donanmada muhaliflere yani Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası ve Hamidiye Kahramanı Rauf Orbay'a duyulan eğilimi etkisizleştirmek üzere Bahriye Vekili olarak atamıştır. (Bkz: Bütün Dünya,

bir etkinlikte bulunmamıştır; dolayısıyla, donanma büyümüşse bu büyüme "Mareşal Çakmak'ın arzusu dışında"(!) değil, tersine Mareşal'ın yaptıği bu programın ürünüdür; bu büyümenin onuru onlara aittir. (Bkz: Bütün Dünya, Ağustos 2023, "Mavi Vatan, Cumhuriyet Donanması ve İsmet

Eylül 2022, "1924 Bahriye Vekaleti, Söylentiler ve Gerçekler-1"; Bütün Dünya, Ekim 2022, "Bahriye Vekaleti'nin Kuruluşu / Söylentiler ve Gerçekler-2"; Bütün Dünya, Kasım 1922, "1924 Bahriye Vekaleti, Donanma ve İngiltere"; Bütün Dünya, Aralık 2022, "Atatürk, Rauf Orbay ve Donanma"; Bütün Dünya, Şubat 2023, "Bahriye Vekaleti İngiltere'ye karşı".)

6- Mavi Vatan Doktrini, Yavuz zırhlısının tamiri, Gölcük'te tersane kurulması ve Hollanda'dan denizaltı alınmasını Bahriye Vekaleti sayesinde girişilmiş işler olarak öğretiyor. Oysa bunlar Bahriye Vekaleti kurulmadan önce Bahriye Siyaseti Programı'nda kararlaştırılıp çalışmaları daha önce başlatılmış girişimlerdir. (Bkz: Bütün Dünya, Haziran 2022, "Mareşal Fevzi Çakmak'ın Bahriye Siyaseti Programı")

Mavi Vatan Doktrini, Türk denizciliğini çağcıl uygarlık düzeyi ve ötesine yükseltmeyi amaçlayan; Türk'üm diyen herkesin

benimsemesi ve katkıda bulunması gereken yaşamsal önemde bir doktrindir. Mavi Vatan Doktrini'nin gerçekte Atatürk'le birlikte Cumhuriyet Donanması'nın kurucu babalarından olan Fevzi Çakmak ve İsmet İnönü'yü Mavi Vatan'ın onursal öncüleri olarak benimseyecek yerde "cumhuriyet donanmasına Balyoz benzeri kumpas kuran kişiler" olarak suçlaması, doktrinin arınması gereken bir yanlıştır.

Eleştirilerimin bir özeleştiriyi ve arınmaya yol açacağı umuduyla... •
cengizozakinci@butundunya.com.tr

1- Cem Gürdeniz, "Mavi Vatan Yazıları", Kırmızı Kedi y., 3. bs., Ağustos 2020, ss.193-195.

2- Dilek Barlas, Serhat Güvenç, "Türkiye'nin Akdeniz Siyaseti (1923-1939)", Koç üni. y., 1.bs., Şubat 2014, s.92, 93.: "İzmir'de üslenmiş tek deniz hava birliği Hava Müsteşarlığını bağlandı (...) Aslında aşağı yukarı aynı dönemde İtalya ve İngiltere de benzer deneyimleri geçirdiler. İngiltere'de 1918'de Kraliyet Hava Kuvvetleri (RAF) kurulduğunda, Kraliyet donanmasının havacılarını bu yeni kuvvete devretmesi gerekmişti. Benzer şekilde İtalyan donanmasından da hava birliklerini İtalyan hava kuvvetlerine vermesi istenmişti. Bu donanma bağlısı bir hava gücünün sonu demek olsa da Türkiye 1930'ların ikinci yarısına değin deniz görevlerine tahsisli uçaklar almaya ve deniz subaylarından da pilot yetiştirmeye devam etmiştir."

"Denizcilik sadece ulaştırma işi değil, iktisadi iş olarak anlaşılacak ve tersaneler, gemiler, limanlar ve iskeleler inşa edilecek, deniz sporları kulüpleri kurulacak ve korunup geliştirilecektir. Çünkü: Toprakların ucu deniz olan bir ulusun sınırını, halkının kudret ve yeteneğinin hududu çizer."

"Donanmasız Anadolu olmaz. Donanmadan yana kuvvetli olmak Türkiye'nin savunması için şarttır. Donanmamız izlediğimiz politikanın da kuvvetli desteği olacaktır."

Mustafa Kemal Atatürk

Bilmek Gerek

Av. Ahmet Erdem Akyüz

Atatürk Kanapıçe Olayı ve Er Musa

Kanapıçe Koyu

Kanapıçe; Kuşadası İlçesi sınırları içinde kalan küçük boyutlu, körfez şeklinde bir koydur. Karaburun bölgesinde yer alır. Sisam (Tigani) adasının hemen karşısında bulunur.

30

Savaş yıllarında çok zor günler geçirmiş ve yurdumuzun her yeri gibi şehit kanları ile sulanmıştır.

Kuşların, horozların, küçük böceklerin seslerinin yankılandığı çok güzel bu yerde 14 Temmuz 1934 tarihinde Türk askerleri nöbet tutmaktadırlar. Karşıda İngiliz savaş gemileri vardır. Kaçakçıların da dolaştığı bu bölgede, içinde birkaç kişinin bulunduğu motorlu »

bir sandalın, sahile doğru gelmekte olduğu görülür. Askerler ve sahil muhafaza memurları “dur” ihtarını yaparlar. İhtara uyulmayınca “havaya uyarı ateşi” açılır. Bu ihtarda uyulmaz ve motor yoluna devam eder. Bunun üzerine motorun ön tarafına ve deniz üzerine ateş açılır. Ateş edilen yöne ilerleyen motorda bulunanlardan yaralananlar olur ve bir kişi suya düşerek kaybolur, bunun üzerine motor geri dönerek geldiği istikamete doğru uzaklaşır. Olay sonrasında, motorda bulunanların İngiliz askerleri olduğu, yaralanarak denize düşen ve ölen kişilerden birinin İngiliz savaş gemisinde görevli bir operatör teğmen olduğu öğrenilir.

Aynı gün, bir denetleme için

Selçuk’tan Kuşadası’na dönmekte olan dönemin Kuşadası Kaymakamı Dilaver Bey’e, Jandarma erleri tarafından olayı anlatan bir not verilir. Verilen belgede şunlar yazılıdır:

“Gümrük Muhafaza olarak 14.7.1934 saat 15 sularında Kana-piçe mevkiinde, içinde 4 kişinin çıplak bir durumda olan bir sandalın sahilimize yaklaştığını gördük.. Üç el havaya ateş açmak suretiyle ‘dur’ emrini verdik.. Bu emre itaat edilmemesi üzerine ateşe devam ettik. Sandalda yaralananlar oldu, bir kişi

denize düştü. Keyfiyet, Dipburnu Karakolu erlerinin ifadelerine atfen arz olur. Mezur sandalın Sisam Adası’nda bulunan İngiliz harp gemisine ait olduğunu arz ederim.

Karine Muhafaza Memuru Mustafa.”

Kaymakam Dilaver Bey, notu okuduktan sonra büyük bir şaşkınlık geçirmiş, derhal Kuşadası’na giderek, durumu telgrafla Ankara’ya bildirmiştir. Ankara, daha geniş bilgi ister ve yazışmalar aralıksız devam eder.

Türk hükümeti; motorun Türk sularına izinsiz girdiği, içindekilerin kimliğinin bilinmediği, kaçakçı olduklarından şüphe edildiği, dur ihtarına uymadıkları için önce havaya ateş açıldığı, bu şanssız olaydan ötürü üzüntü du-

yulduğunu belirtmiştir. İngiliz komutanlığının isteği üzerine, olay yerinde, ortak bir tören yapılması kabul edilmiş, 16 Temmuz günü bir İngiliz harp gemisi liman açıklarına gelerek demirlemiştir.

Kaymakam Dilaver Bey, aynı anda Ankara’ya şu telgrafı çekmiştir:

“Tarassutta (gözlemede)’yim. Harp gemisinden bir motor sahilimize yaklaşıyor. Karaya çıkmasına izin verelim mi?”

Ankara’nın cevabı kısa olur:

Kuşadası Kaymakamı
Dilaver Argun

“Gelen motoru yalnız Liman Reisi karşulasın. Siz, telgrafhanede bulunun. Sadece Liman Reisi ile görüşsünler.”

Ancak gelenler, Kaymakamın limana gelmesini ve kendisi ile görüşmek isterler. Manyetolu telefonun başında olan Kaymakam Dilaver Bey, durumu Ankara’ya bildirir. Telefonun öbür ucunda olan Başvekil İsmet Paşa; Mustafa Kemal Paşa’nın Kızılcakamam’da olup olay nedeni ile Ankara’ya gelmek üzere olduğunu, Kaymakam Dilaver Bey’in limana gitmemesini, eğer İngilizler Kaymakamı ziyaret etmek istiyorlarsa, Kaymakamlık makamına gelmelerini ve Kaymakam Dilaver Bey’in, onları Kaymakamlık makamında kabul ederek görüşmesini bildirdi.

Bunun üzerine Kaymakamlık makamına gelen ve görüşleri abartmalı nişan ve madalyalarla

Balıkesirli Er Musa

dolu olan İngiliz komutanların yanında bulunan, sivil ve Rum olduğu anlaşılan ve iyi Türkçe bilen bir kişi, konuşmanın Fransızca olarak yapılmasını ister. Dilaver Bey, kendisine Türkçe bildiğine göre, bir başka dilde konuşma yapılmasının gereksiz olduğunu söyledi.

İki saate yakın süre devam eden konuşmanın sonunda, cebinden bir kağıt çıkaran İngiliz Ko-

mutan, Kaymakama hitaben sözlerine şöyle başladı:

“Londra hükûmetinden aldığım üç maddelik talimatı size bildirmek istiyorum. Londra Hükûmeti, Osmanlı Hükûmeti’ne şu isteklerinin

Kanapîçe olayı yurt çapında ses getirmiş dönemin gazetelerinde uzun süre gündemden düşmemiştir

Atatürk Er Musa için İngilizlerle savaşı göze almış, kararlı tutumuyla onurlu devlet duruşunun nasıl olması gerektiğini göstermiştir.

bildirilmesini talep etmektedir...”

Dilaver Bey, derhal İngiliz Komutanın sözünü keser:

“Kumandan cenapları yanlış temas aramaktadır. Ben, Türkiye Cumhuriyeti’nin temsilcisiyim. Osmanlı Hükûmeti’nin değil.”

Kıpkırmızı kesilen İngiliz General, özür dileyerek sözlerine devam etti ve ölen subayın aranması için sahile çıkılmasına izin verilmesi, tazminat ödenmesi, subaylarını öldürdüğü belirlenen Balıkesirli er Musa’nın derhal yerinden alınarak cezalandırılması ve kendilerine bilgi verilmesi şeklindeki isteklerini sıraladı.

Sert ve soğuk bir şekilde biten konuşma sonunda İngilizler, Kaymakam Dilaver Bey’i gemilerine davet ettiler. Davet nazik bir dille reddedildi. İngilizlerin ikinci isteği, denizcilerinin ve askerlerinin gezmek için

Türk kıyılarına çıkıp çıkamayacakları oldu. Dilaver Bey, Türk hükûmetinden izin almadıkça bu isteğin de kabul edilemeyeceğini bildirdi.

Gazi Mustafa Kemal Paşa bu olay sırasında Kızılcahamam’da bulunmakta, gelişmeleri an itibarıyla, gecikmeksizin ve dikkatle izlemekte idi. İngiliz komutan ve donanmasının tehditkar istek ve tavırları karşısında, Ankara ve Kuşadası’na şu talimatları iletti:

“Kanuni vazifesini yaptığı anlaşılan Türk eri Balıkesirli Musa, yerinden alınamaz. Gerekirse Musa için, Britanya İmparatorluğu ile hali muhasama (savaş) göze alınır... Kızılcahamam’dan şimdi Ankara’ya hareket ediyorum. Ege Bölgesinde ‘Kısmi Seferberlik’ emrini veriyorum.”

Dönemin Kuşadası Kaymakamı Dilaver Argun, Ata’nın bu çıkışı ile ilgili olarak sonradan şunları söyledi:

"Bu emir, bu haysiyetli ses, beni ağılattı. Bütün yorgunluğumu alıp götürdü. Genç bir kaymakam olarak, bütün benliğim gurur ve iftiharla sarsılıyordu. O günden bu yana birçok valilik ve müsteşarlıklarda bulundum. Atatürk'ün görev aşkını koruyan bu sözleri, başka kimseden duymadım ve hiç unutmadım."

Atatürk'ün isteği üzerine seferberlik hazırlıkları başladı. Bütün Kuşadası halkı hiçbir telaş ve endişe göstermeksizin kurallara uyuyordu. Balıkesirli er Musa görevine devam ediyordu.

Ölen İngiliz askeri için 21 Temmuz 1934 günü bir ortak tören yapıldı. Kuşadası Kanapıçe Koyu'nda Kocatepe Torpidosu yanında, Queen Elizabeth Zırhlısı ile London Kruvazörü yerini almıştı. Türk askerlerinin denize attığı çelenk ve millî marş sonrası, İngiliz savaş gemileri geldikleri gibi gittiler.

Türk hükümeti, kendi isteği ile, ölen askerin ailesine 2000 pound ödedi. Kuşadası Kaymakamı Dilaver Bey'e bir takdimname ve 50 lira para ödülü ve bir hafta izin verildi. Er Musa, onurlu görevine devam etti.

Kuşadası'nda yaşanan bu olaylar; yerel ve üst yönetimin nasıl bir birlik ve beraberlik içinde çalıştıklarını, en önemli olayların bile nasıl üstesinden geldiklerini, tek bir vatandaşına ve bir Mehmetçiğe bile nasıl sahip çıktığını ortaya koymaktadır. Türkiye Cumhuriyetinin doğuşunu ve gücünü, Türk

milletinin birlik ve bütünlüğünü, Atatürk'ün yüceliğini, demokratik, laik Cumhuriyetin sonsuza kadar yaşayacağını ve hiçbir gücün ona engel olamayacağını, zarar veremeyeceğini, zarar vermek isteyenlerin hak ettikleri sonu bulacaklarını göstermektedir.

Yalnız bir ibret ve örnek olması için olayın üzücü bir noktasına değinmek zorunluluğunu da hissetmekteyim. Olay sonrası Kaymakam Dilaver Bey 1934 yılında başka bir yerde görevli iken, İngiliz Amiraline çekmiş olduğu 9 liralık telgraf ücretini fazla bulan müfettişler tarafından soruşturma açılarak mahkemeye sevk edildi. Ceza Hakimi Kemal Aksüt, ilk duruşmada salonu boşalttıktan sonra, müfettişlere hak ettikleri sözleri söyleyerek beraat kararı verdi.

İşte, her biri bir yıldırım gibi; dünyayı ve Türkiye Cumhuriyetini aydınlatan bu olaylar, Türk dünyasında, Atatürk'ün öncülüğünde yaşandı. Atatürk'ün yaktığı ışık sönmeyecek ve sonsuza kadar daha büyük başarılar yaşanacaktır. •

erdemakyuz@butundunya.com

Yararlanılan eserler:

- 1.- Kuşadası Kültürel Miras yayınları
- 2.-TÜBİTAK, Türk Dış Politikası Kriz İncelemeleri
- 3.- Maraş Gündem yayınları
- 4.-Aydın Gazetesi 21. Temmuz. 1934

"Hürriyet ve istiklal benim karakterimdir."

Mustafa Kemal Atatürk

Yılmadan Yorulmadan
Dr. Cihangir Dumanlı

Darülfünun'dan Üniversiteye

Yarı sömürge bir duruma getirilmiş ve geri bırakılmış Osmanlı toplumundan, ulusal, demokratik laik ve çağdaş bir topluma geçişi hedefleyen Atatürk devrimlerinin temeli eğitim ve kültür devrimidir. Bu kapsamda; dilimizin sadeleştirilmesi, Türk alfabesinin kabulü, Millet Mektepleri, Halk

Evleri, Köy Enstitüleri, eğitimin birleştirilmesi, medreselerin kapatılması, karma eğitim, kız enstitüleri, herkese parasız eğitim, dünya klasiklerinin tercümesi, yurtdışına öğrenci gönderilmesi gibi adımların yanında önemli bir atılım da Darülfünun'un kapatılarak çağdaş bir üniversitenin açılmasıdır.

Darülfünun Neden Kapatıldı?

Kelime anlamı “Bilimler Kapsamı” demek olan Darülfünun Tanzimat reformları kapsamında 1863 yılında açılmış, bir yıl sonra kapatılmıştır. 1900 yılında “Darülfünun-u Osmaniye” ismiyle yeniden açılmıştır

Darülfünun’da günah sayıldığı için üniversite yerleşkesinde fotoğraf çektiren, öğrencilere ve hocalara ceza veriliyordu. Üniversite kavramına uygun özgür düşünme ve tartışma ortamı yoktu.

İmparatorluğun ilk ve tek yükseköğretim kurumu olan Darülfünun’da dini ilimler, edebiyat ve doğa bilimleri bölümleri vardı. 1908 devrimi ile tıp ve hukuk bölümleri

de açıldı. Dini bilimler bölümünde medreselerden farksız, Orta Çağ’ın skolastik yaklaşımıyla din bilginlerinin görüş ve öğretileri ezberletilmekte idi. Öğretim elemanları yeterliliğe göre değil, kişisel ilişkilere göre atanıyorlardı. Öğrenciler yalnızca hocaların verdiği veya derslerde tutturdukları notlara bağımlı idi. Onlar da genellikle Batı’da basılmış kitapların tercümelerine dayanıyordu. Araştırma yapabilecek yeterli kaynak yoktu. Günah sayıldığı için üniversite yerleşkesinde fotoğraf çektiren, öğrencilere ve hocalara ceza veriliyordu. Üniversite kavramına uygun özgür düşünme ve tartışma ortamı yoktu. Darülfünun bu haliyle Batı’daki çağdaş üniversitelerin çok gerisinde kalmış, düşünce ve bilimsel araştırma merkezi olmaktan çıkmıştı. Devrimlere ilgisiz kalmış, yazı ve dil devrimlerine açıkça

karşı çıkmıştı. Kısaca Darülfünun karşı devrimci bir tutum takınmıştı. Bu durum çağdaş uygarlığa erişmeyi hedefleyen ve bunun için bilimi “en gerçek yol gösterici” olarak

gören genç Cumhuriyetin amaçlarına uymuyordu.

Hazırlık:

Yukarıda açıklanan nedenlerle bir üniversite reformunun yapılması ihtiyacı ortaya çıkmıştı. 1931 yılında Cumhuriyet Halk Fırkası tüzüğünde bu ihtiyaç belirtildi. Aynı yıl Milli Eğitim Bakanı Dr. Reşit Galip İsviçreli Pedagoji Profesörü Albert Malche'ı davet ederek kendisinden bu konuda bir rapor istedi.

Malche gözlemlerinin sonunda hazırladığı raporda Batı Avrupa'da geçerli olan üniversite kavramından hareketle; sorunun

özünün üniversite deyince işi sadece bilgi dağıtmak olan kurumların anlaşılmasında yattığını; bunun yanlış olduğunu, üniversitenin “bilimsel düşüncenin metotlarını öğreten, sadece bilgi veren değil, bilgi üreten bir kurum olması gerektiğini” bildirdi. Üniversite bilimsel bir zihniyet ortaya koymalıydı. Bunun için de özgür fikir üretme ve tartışma ortamı sağlanmalıydı. Şayet bir kurum bilime gerek duymaz hatta bilime aykırı gelişme gösterirse o kurum kapatılmalıydı.

Reform:

Profesör Malche'nin raporuna uygun olarak 31 Temmuz 1933'te

çıkartılan 2252 sayılı kanunla Darülfünun kapatıldı. 1 Ağustos 1933 tarihli kanunla İstanbul Üniversitesi kuruldu.

1 Ağustos 1933 tarihli Cumhuriyet gazetesi bu haberi manşetten şöyle veriyordu:

“İrfan hayatımızda bir inkılap: Üniversite açıldı.”

Yeni üniversitenin öğretim kadrosu üç gruptan oluşuyordu:

1. Darülfünun'un 151 öğretim elemanından eski kafalı, devrimlere karşı çıkan 100 hoca tasfiye edildi, bu nitelikte olmayan 51 kişiye İstanbul Üniversitesi'nde görev verildi.

2. Cumhuriyetin

kurulmasından itibaren yurt dışındaki seçkin üniversitelere gönderilmiş gençlere yeni üniversitede görev verildi.

3. Hitler rejiminden kaçarak o zaman Avrupa'nın tek demokratik ülkesi olan Türkiye'ye gelen Alman hocalardan yararlanıldı.

Bu şekilde genç cumhuriyetin ihtiyacı olan çağdaş bir üniversite sisteminin temeli atılmış oldu. Üniversitelerimiz zamanla gelişti.

Değerlendirme ve Sonuç:

Üniversite reformu ile Atatürk devriminin temeli olan eğitim ve kültür devriminde önemli bir aşama kaydedilmiştir.

Milli Eğitim Bakanı
Dr. Reşit Galip Baymur

İstanbul Üniversitesi'ni takiben açılan Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi, Ankara Hukuk Fakültesi, Ankara Fen Fakültesi gibi fakülteler devrimlerin yapılmasına ve geliştirilmesine önemli katkı sağlamışlardır.

Üniversitelerimizin çoğu meslek edindirme fonksiyonuna odaklanmış olup; düşünce üretme, bilimsel araştırma, özgür tartışma ve kültürel yaşam ortamı açısından Darülfünun düzeyinde, hatta gerisindedir.

Çağdaş üniversite sisteminin kurulmasında Almanya'dan kaçan bilim insanlarının önemli katkıları olmuştur.

Çağdaş üniversite sisteminin kurulmasında büyük emeği geçen Milli Eğitim Bakanı Dr. Reşit Galip'in ismi bir üniversiteye verilmelidir.

Zamanla karşı devrim süreci içerisinde üniversite sayısı artmış, "her

ile bir üniversite" ilkesi uygulanmış fakat üniversitelerin kalitesinde genel bir düşüş meydana gelmiştir. Öğrenci sayısı ve üniversite sayısı hızla artarken öğretim elemanı sayısında buna paralel bir artış olmamıştır.

Üniversitelerimizin çoğu meslek edindirme fonksiyonuna odaklanmış olup; düşünce üretme, bilimsel araştırma, özgür tartışma ve kültürel yaşam ortamı açısından Darülfünun düzeyinde, hatta gerisindedir.

Bilim üretmek için ön koşul olan bilimsel ve idari özerk-

lik, özgür düşünme ve tartışma ortamı ülkedeki genel özgürlük düzeyi ile sınırlıdır.

Çağdaş uygarlığa ulaşmanın ve geçmenin ön koşulu 1930'lardaki devrimci anlayışla günün koşullarına ve ihtiyaçlarına uygun, özgürlüğün egemen olduğu çağdaş üniversiteleri yeniden kurmaktır. •
cihangirdumanli@butundunya.com.tr

"Tehlikesiz bir fikir, fikir denemeyecek kadar değersizdir."

- Oscar Wilde

"Düşüncesini anlatmak hürriyeti olmadı mı, insanlarda hürriyet yok demektir."

- Voltaire

"Bir insanı zorla susturmak ona bahsedebileceğiniz en büyük onurdur. Onun size karşı olan mükemmelliğini kabul ettiğiniz anlamına gelir."

Joseph Sobran

Mustafa Kemal Atatürk'ten

NUTUK

(15-20 Ekim 1927)

53

Hükümet Heyet-i Temsiliye ile İlişkilerinde Samimi Değil

Efendiler!

İstanbul Hükümeti'nin içine düştüğü durum itibariyle yaşadığı panik ve karmaşanın bir sonucu olarak, Sadrazam Paşa, kendilerini aşağılayana değil de tam aksine bize korkunç bir ultimatom veriyor.

Cevabi olarak da aşağıda yazılı kısa telgrafı çektik:

“Kongre, 22 Ocak 1920,

Sadrazam Paşa Hazretleri'ne,

Yüksek telgrafları üzerine Heyet-i Temsiliye'ce bir karar almak için, her şeyden önce ultimatom örneğinin olduğu gibi bilinmesine

Sadrazam
Ali Rıza Paşa

kesin gereksinme vardır.

Bunu bildirmek iyiliğinde bulunulmasını rica ederim.

Heyet-i Temsiliye adına Mustafa Kemal”

Alınan yanıt da oldukça kısaydı: “Erenköy, 23 Ocak 1920,

Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Heyet-i Temsiliyesi’ne,

Görüştükten sonra bildirecektir.

Sadrazam Ali Rıza.”

Burada söylemeliyim ki, hükümet, hangi görüş ve akla hizmet ettiyse, bu nota örneğini, olduğu gibi bize vermek istemiş ve vermemiştir.

Bunun üzerine Sadrazama verdiğim yanıt şudur:

“23 Ocak 1920,

Yüce Sadrazamlık Katına,

Ültime örneğini gördükten sonra kesin kararı sunacağız. Ancak, durum incelenirken danyanılan ilkelerde, hükümetle aramızda görüş ayrılığı vardır ki, öncelikle onu ortadan kaldırmak isteriz.

Hükümet bizim dileklerimizi kendi iç işlerine karışma saymış, yani dış olayı bir yana bırakarak bir iç sorun önünde bulunduğunu sanmıştır.

Olayı, yalnızca yabancıların bir Nazır’ı değiştirebilmesi bakımından düşünmek gerekir.

Şu da var ki, sanıldığı gibi Harbiye Nazırının kendi kişiliği de söz konusu değildir. Bu

durumda başka bir nazır ya da herhangi bir kişi olsaydı olay, yine böyle yorumlanacaktı.

Öte yandan, Nazırın değiştirilmesini emreden gücün, Meclis-i Mebusanın toplanmasına ve hükümetin açıklamasından sonra Meclisin bir karar almasına izin verip vermeyeceği de şu an için belli değildir.

“Meclis-i Mebusan söz sahibi olmadan önce ortaya çıkacak gelişmelere göre hazırlanmak gerektiği için, yüce hükümetin kararını anlamak istiyoruz.”

Meclis-i Mebusan söz sahibi olmadan önce ortaya çıkacak gelişmelere göre hazırlanmak gerektiği için, yüce hükümetin kararını anlamak istiyoruz.

Bu esnada önceden, olup-bitiler birbirini kovalar ve dış olayların niteliğine uygun önlem almakta gecikilirse, bundan doğacak sorumluluğun da Kurulumuzda düşmeyeceğini kabul buyurursunuz.

Meclis-i Mebusan gerçekten toplanır ve çalışmaya başlarsa, hükümete hiçbir şey için başvurmayacağıma kuşku yoktur.

Notayı yalnız İngilizlerin değil, İtilâf Devletleri’nin ortak olarak vermeleri sorunun önemini kavramak için ayrı bir nedendir.

Heyet-i Temsiliye adına Mustafa Kemal”

Heyet-i Temsiliye Gerekli Önlemleri Alıyor!

Efendiler!

Cemal Paşa, son telgrafımıza 23-24 Ocak 1920’de verdiği yanıtta, çekilmesinin zorunluğundan ve Ulusal Meclis’in nasıl davranacağını beklemek gerektiğinden söz ediyordu.

O günün öğlesinde, Ankara, Erzurum, Sivas, Diyarbakır, Bandırma, Balıkesir, Konya, Edirne, İstanbul ve Bursa’da bulunan komutanlara durum ve görüşümüz bildirilerek dikkatleri çekildi ve düşünceleri soruldu.

İstanbul’daki Onuncu Kafkas Tümeni Komutanı Kemalettin Sami Bey (Berlin Elçisi Kemalettin Sami Paşa)’e de, ayrıca şu talimatı verdim:

“22 Ocak 1920,

Onuncu Kafkas Tümeni Komutanlığı’na,

Hemen Rauf Bey’i bularak durumu birlikte ve güvenlik içinde izlemenizi rica ederiz.

İngilizlerin isteğini yerine getirmek kesinlikle doğru değildir.

Gelişmeler karşısında tarafımızca acilen önlem alınıyor.

İstanbul’daki telgraf

haberleşmelerini güven altına almanız gerekir. Mustafa Kemal”

Efendiler!

Rauf Bey, Bekir Sami Bey, Cami Bey ve bütün milletvekillerine de Kafkas Tümeni Komutanı Kemal, Müstahkem Mevki Komutanı Şevket ve Harbiye Nazırlığı Başyaveri Salih Beyler aracılığıyla ve telgrafla şu bildirimde bulundum:

“22 Ocak 1920,

İngilizler, Harbiye Nazırı Cemal Paşa ile Genelkurmay Başkanı Cevat Paşa’nın görevden çekilmelerini istemişlerdir.

Bu, devletin bağımsızlığını ortadan kaldırmaya yönelmiş oldukça sert bir girişimdir.

Onun için, bu girişime karşı ulusun göstereceği tepki, bağımsızlığı korumak için yapılacak bir savaş sayılır.

Savaşın ilk döneminde görev, milletvekillerine düşmektedir.

Milletvekilleri; İngilizlerin, hükümet üyelerinin varlığına kadar uzanan karışma ve etkilerle, devletin siyasal bağımsızlığına yönelttikleri saldırıların, içeriye ve dışarıya karşı kabul edilmediğini acilen ve kesin bir dille bildirmek zorundadırlar.

Bunun nasıl yapılacağını kararlaştırarak buraya bildiriniz.

Fakat bu işler yürütülürken şu noktaları ne yapıp, ne edip sağlamak gerekir:

Birincisi: Meclisin dağıtılması ile ilgili bir padişah buyruğunun Mecliste birdenbire okunması gibi bir olasılıkla karşı karşıya kalınmamalıdır.

Eğer böyle bir şeyin olabileceği söz konusu olursa milletvekillerinin, girişimlerini özel toplantılar biçiminde yapmaları yeter sayılır.

İkincisi: Devletin siyasi bağımsızlığına karşı kesin bir girişimde bulunulduğunu; Barış Konferansı'na, Avrupa Ulusları'na, İslam Dünyası'na ve ülkenin her yerine duyurmak gerekir. İngilizler saldırıdan vazgeçmezlerse Meclis'in görevi, Anadolu'ya geçmek ve ulusal iradeyi ele almaktır.

Bu plan, bütün ulusun gücünü varlığında toplamış olan Kuvay-ı Milliye tarafından her yönden desteklenecektir.

Şimdiden gerekli önlemler alınmıştır.

Heyet-i Temsiliye adına Mustafa Kemal”

Bu bildirimim bir örneği, olduğu gibi, bütün komutanlara bildirildi. Ayrıca Rauf Bey'e de 23 Ocak 1920'de, Onuncu Kafkas Tümeni Komutanı aracılığıyla yazdığım telgrafta:

“Harbiye Nazırı'nın ayrılması bir olup-bitti olmakla birlikte, bu işin önemi sürüp gidiyor” dedim. Arkasından da şu açıklamayı

“Bu plan, bütün ulusun gücünü varlığında toplamış olan Kuvay-ı Milliye tarafından her yönden desteklenecektir. Şimdiden gerekli önlemler alınmıştır.”

ekledim;

“İtilâf Devletleri temsilcileri, hükümetimizi istedikleri biçimde kurmak yolunu tutmuş oluyorlardı.

Yarın, Meclisin güveneceği bir hükümete karşı da böyle davranmalarına örnek hazırlanmış oluyordu.

Hükümetin, ulusa ve başına bilgi vermeden, bir hükümet

sorunu yapmayarak dayatmalara boyun eğmesi, ulusun bağımsızlığını zedeliyordu.

Olayı kapatmayarak hükümete, ulusun bağımsızlığını koruyamadığı için, Meclis-i Mebusan'da açıkça düşürmek gerekti.”

İşte bütün bunları Rauf Bey'e yazdım.

Efendiler!

Yine o gün, Onuncu Kafkas Tümeni Komutanı'na ve Rauf Bey'e şu ortak bildirimini göndermiştim:

“Hükümet direnerek; Barış Konferansı'nı, Kuvay-ı Milliye'den dolayı Türk Hükümeti'nin düşürülmesine karar verildiğini bütün dünyaya ilan etmeye zorlamalıydı.

Hükümetin, önceki

hükümetler gibi, ulusal bağımsızlıktan sessizce başışta bulunması, kişisel yetki bakımından güçsüzlüğünü, anlayış ve kavrayış bakımından da hiçbir zaman güvenilir durumda olmadığını bir daha açıkça göstermiştir.

Bunca karışık sorunları, yaratılış ve düşünüş bakımından bu denli güçsüz kişilerle yürütmeye çalışması artık olanaksızdır.

Bu duruma göre, hükümetin son olaydan ötürü düşürülmesi gerekir.

Ulusun genel güvenine yaraşır bir hükümetin iş başına gelmesi yolunda çalışınız.”

cengizonal@butundunya.com.tr

Gelecek Ay: *Anadolu'daki Yabancı Su-bayların Tutuklanması Kararı!*

Kırk Asırlık Türk Yurdu

Atatürk, Adana İstasyonu'nda trenden inmiş; halkın coşkun alkışları, “Yaşa varol!” sesleri arasında yaya olarak kente giriyordu. Yarı yolda kalabalığın arasından ikişer levha taşıyan dört genç kız çıktı; Atatürk'ün önünde durdular. Arkalarından bir kız daha görüldü ve önüne geçti. Hıçkırıklar, iniltiler ve yalvarışlarla dolu bir nutuk söylemeye başladı. Bu genç kızın kişiliğinde henüz tutsak bulunan İskenderun'la Antakya'nın Türk olan bütün halkı: “Bizi de kurtar!” diye yalvarıyordu. Herkesin gözleri yaşarmıştı, hıçkırıklarını tutamayanlar vardı. Atatürk'ün de gözleri nemliydi ve başı eğilmiş gibiydi. Genç kızın nutku bitince Atatürk'ün alnı yükseldi; mavi gözlerinde ve pembe yüzünde bir çelik parıltısı görüldü. Her kelimesi üzerinde kuvvetle durarak:

“Kırk asırlık Türk yurdu yabancı elinde kalamaz!” dedi.

On altı yıl sonra Hatay sorunun en heyecanlı günlerinde, hasta ve bitkin olmasına rağmen, Hatay'a yakın olmak için tekrar Adana'ya gitti. Dört saat ayakta durmak, birliklerin geçidini izlemek gibi olağanüstü bir dayanıklılık gösterdi. Hatay kurtuldu, fakat Atatürk'ü yitirdik.

İsmail Habib, bu konuyu şöyle bitirir:

“Hatay, Hatay! Seni kurtaran, aynı zamanda senin şehidin oldu!”

Ali Fuat Cebesoy; Sınıf Arkadaşım Atatürk, İstanbul, 1981, s. 98-100.

Hakimiyeti Milliye

Pratik Çareler

Ekonomik dengemizdeki açığı kapatmak için çareler arıyoruz. Sorunu basitleştirdikten sonra çözmek daha kolay olur.

Bugün ülkedeki yaşanan durum şudur:

Ürünlerimizden bir kısmını dışarı satıyoruz. Bu yüzden Türkiye'ye belirli bir miktarda döviz giriyor.

Diğer taraftan, ihtiyaçlarımızdan önemli bir kısmını dışarıdan satın alıyoruz. Bu nedenle de dışarıya önemli bir miktarda paramız çıkıyor.

İşin acıklı yanını, ülkeye giren para ile ülkeden çıkan para arasında, -bizim aleyhimizde olmak üzere-, büyük bir farkın olmasıdır. Bu farkın yıllardan bu yana böyle aleyhte devam etmesi, ulusal servetimizin yavaş yavaş dışarı akıp gitmesine neden olabiliirdi.

Ticari dengemizdeki açığı kapatmak için, geçen yıllar içinde, hükümetçe bazı önlemler alınmamış değildir. Ancak bu önlemlerin, durum üzerindeki etkileri çok sınırlı

olmuştur.

Son zamanlarda fazla ithalat yüzünden kambiyoya olan ihtiyaç artmasaydı ve piyasada kambiyo talebi çoğalmasaydı, durum bir süre daha böyle devam edip, giderdi.

Oysa fazla talep olması üzerine İngiliz lirası alabildiğine yükselmeye başladı. Bu yükselme bir noktaya

kadar doğal görülse bile, fazlası normal sayılamazdı.

Herhalde son durum, hayırlı bir sebep oldu.

Hükümet, soruna el koydu.

Sorun sadece bir bakanlığın sorunu değil, önemli bir devlet sorunu haline gelmişti. Özellikle başbakan da konuyla yakından ilgilendi.

Unutmamalı ki

ekonomik dengemizdeki açığın her yıl alabildiğine artması ve hatta bugünkü miktarında bile devam etmesi göz ardı edilemez, bunu en kısa yoldan çözmek gerekir.

Bugünkü duruma göre küçük boyutlu önlemlerle işin önüne geçmek zordur.

İthalatı azaltmanın çaresi, bir kısım ihtiyaçları, -ihtiyaçlardan daha çok belki bazı arzu ve kaptisleri-, sınırlamaktır.

Köklü çözümler aramak ve bulur bulmaz da şiddetle uygulamak gerekir. Aynı zamanda hem üretimi artırmak ve hem de ithalatı azaltmak zorundayız.

İthalatı azaltmanın çaresi, bir kısım ihtiyaçları, -ihtiyaçlardan daha çok belki bazı arzu ve kaprisleri-, sınırlamaktır.

Kendisine vergi gibi, borçlanma gibi bir külfet yükletmeden ithalatı azaltacak olan her çeşit önlemlere, bu millet azami bir gönül rızasıyla, anlayış gösterebilir.

Vatanın varlığını sürdürmesi, bu varlığın gönenci ve bağımsızlığı söz konusudur.

Hangi vatandaşımız bu yolda gösterebileceği herhangi bir özveriden kaçınabilir? Hiç sanmıyoruz ki, kaçınabilecek olan çıksın.

Hükümet bu mücadelede yalnız kalmamalı ve hatta bırakılmamalıdır. Ülkenin bütün teşkilatı ve bütün vatandaşlar, özellikle bu konuda, hükümete yardımcı olmalıdır.

Halk yönetiminin yüceliği ve anlamı, ancak böyle büyük ve ulusal bir mücadelede, herkesin göstereceği ilgi ile anlaşılabilir.

Şimdiye kadar Türkiye'de

birçok nedenlerden dolayı bu gibi hareketler olmamış değildir.

Gerçekleşen birkaç küçük ölçekli hareketler bile, ülkede vatansever duyguların bir coşkunluğuna neden olmuştur.

Fakat o hareketler, onları doğuran heyecan ve duygularla birlikte sönmüştü. Bu devamsızlığın nedeni,

başlanan faaliyetin bir teşkilata dayanmaması, elde Ulusal And (Misak-ı Milli) gibi bir hareket programı bulunmaması ve ayrıca da o gibi girişim ve hareketlerin ihtiyaçtan doğmamış olmasıdır.

Bugünkü durum öyle değildir.

Bizi yeni önlemler almaya yönelten husus, duygularımız değil, aksine ihtiyaçlarımızdır.

Ayrıca mevcut durumun ortaya koyduğu zorunluluğu da göz ardı etmemek gerekir.

Başında İsmet Paşa gibi seçkin bir devlet adamının bulunduğu bir hükümet, elbette

belirli bir program dâhilinde, çelik bir irade ve idare ile sistemli bir şekilde çalışacaktır.

Başarı umudunu güçlendiren husus budur. •

Hâkimiyeti Milliye Gazetesi
(12 Aralık 1929)

Başında İsmet Paşa gibi seçkin bir devlet adamının bulunduğu bir hükümet, elbette belirli bir program dâhilinde, çelik bir irade ve idare ile sistemli bir şekilde çalışacaktır.

Hazırlayan:
YİĞİT EREN GÜNEY

İlk Dersimiz Türkçe

Bu ay köşemizi dilimizde yer etmiş yabancı sözcüklerin karşılıklarına ayırdık. Bilginizi sınavın.

1- Dizayn (İng.)

- a-Art bölge
- b-Tasarım
- c-Uyarıcı
- d-Taslak

2- Aroma (İta.)

- a-Hoş koku
- b-Yanıt, karşılık
- c-Oturum
- d-Akım

3- Maç (Fr.)

- a-Kuramsal
- b-Engel
- c-Karşılaşma
- d-Buluş

4- Sponsor (İng.)

- a-Kurul
- b-Destekleyici
- c-Yapılandırma
- d-Tanıtım

5- Argüman (Fr.)

- a-Kesintisiz
- b-Çatı
- c-Gerilim
- d-Kanıt

6- Spontane (Fr.)

- a-Yansız, tarafsız
- b-Nesne
- c-Anlık, kendiliğinden
- d-Yarışmacı

7- İnisiyatif (Fr.)

- a-Çağdaş
- b-Kurgu
- c-Öncecilik, üstünlük
- d-Çoklu Ortam

8- Favori (Fr.)

- a-Eşzaman
- b-Gözde
- c-Sürücü
- d-Yalanlama

9- Elit (Fr.)

- a-Seçkin
- b-Yönelme, eğilim
- c-Yıldırı
- d-Tutanak

10- Astronomi (Fr.)

- a-Belgelik
- b-Birim
- c-Yol, yöntem
- d-Gök bilimi

11- Filolog (Fr.)

- a-Dil bilimci
- b-Yerbilim
- c-Küresel
- d-Duygudaşlık

12- Penaltı (İng.)

- a-Kayıрма
- b-Sinama
- c-Ağlatı
- d-Ceza atışı

13- Dijital (Fr.)

- a-İncelik
- b-Sayısal
- c-Ezgi
- d-Pay

14- Spesiyalist (Fr.)

- a-Uzman
- b-Kurgu
- c-Gerçek
- d-Üreteç

15- Bandaj (Fr.)

- a-Eliaçık
- b-Bencil
- c-Sargı
- d-Sohbet

(Fr.) Fransızca, (İng.) İngilizce, (İta.) İtalyanca

Yanıtlar:
151.
sayfada

Unutulan
Öncü
Kadın

Nezihe Muhittin

*“Kadın ve kadınlık
unutuldukça başlanılan işler
sonuçsuz kalır.”*

Nezihe Mudiddin

*“29 Ekim 1923 gününün
gecesi sevinç dalgalarıyla
dolup taşan sokaklara bakan
penceremden gözlerim yaşararak
derin ve sonsuz bir heyecanla
sabahı bekliyordum. Benim gibi
şu mutluluk ve yükseliş bayramını
seyrederken kalpleri heyecanla
çarpan kim bilir ne kadar kadın
vardı?.. Aldığım ilham çok kudretli
bir etkiyle benliğime yerleşiyordu.
Sabahtan tezi yok faaliyete atılacak
ve yeni bir kadın derneğinin ilk
esaslarını hazırlayacaktım.”¹*

Yüzyılların etrafımızda ördüğü birtakım olumsuz gelenek ve düşüncelerle savaşmak kararlığı ile çalışan,yenilikçi, devrimci, girişimci bir eğitimci ve yazar Nezihe Muhittin, ülkenin ihtiyaçları ile ekonomik, politik, toplumsal ve idari potansiyelinin enine boyuna araştırılmasını sonra da bu potansiyeli gerçekleştirerek bir eğitim programının geliştirilmesini önerdi.

Osmanlı Türk Kadınları Esirgeme Derneği (1913) ve Müdafaa-i Hukuk-u Nisvan derneklerini kuran ve Kadın Dünyası (1913-1921) dergisini çıkaran Nezihe Muhittin'in, Atatürk devrimlerine ve Batılılaşmaya tarihsel bir perspektif getiren on beşin üzerinde yazdığı romanları arasında; "Benliğim Benimdir, İstanbul'da Bir Londra, Ateş Böcekleri, Sabah Oluyor ve Bozkurt-Küçük Mehmed'in Romanı" bulunmakta.

Kuruluşunu yaptığı Kadınlar Halk Fırkası'nın ilk projesi olarak bir eğitim kongresi düzenlemek istediği sırada Milli Eğitim Bakanlığı "Talim Terbiye Müessesesi" açarak, Nezihe Muhittin ile aynı prensipler ve hedefler

doğrultusunda çalışmak üzere başkente çağrıldı ve gerekli çalışmalara başlandı.

Kadınların politik örgütlenmesinin hükümet üzerinde ne denli etkili olduğunun bir kanıtı olarak bu konu eğitim ve siyasi tarihimizde saygın yerini aldı. "Kadın Yolu Mecmuası" -nı çıkardılar. Kadın yazarlar ve meslek sahiplerinin üye olduğu "Türk Kadın Birliği" olarak örgütlenen kadınlar uzun yıllar oy hakkı için mücadele ettiler. Bu kadın girişimleri, Ziya Gökalp gibi dönemin önde gelen aydınlarınca yeni bir ulus yaratmanın anahtarı olarak görülüyordu.

Nezihe Muhiddin, 1889 yılında İstanbul'da doğmuştur. Annesi ilk serasker Ağa Hüseyin Paşa'nın torunu ve Ali Şevket Paşa'nın kızı Zehra Hanım, babası ise savcılık ve ceza hâkimliği yapmış olan Muhiddin Bey'dir. Eğitimine doğduğu semt olan Kandilli'de bir mektepte başlamıştır. Bir süreliğine Kumkapı Sörlük Okulu'na, altı ay kadar ise Dârülmualimât'a devam etmiştir. Eğitim seviyesinin düşüklüğü ve okul ortamındaki disiplinsizlik gibi sebeplerle öğretmen okulunu bıraktıktan sonra evde kardeşi ile birlikte "hususî muallimlerden" ders almaya devam etmiş, 1909 yılına kadar evde eğitim almayı sürdürmüştür. Arapça, Farsça, Fransızca ve Almanca'yı özel ders olarak öğrenmiştir. Sekiz yaşından itibaren annesiyle birlikte kadın derneklerinin faaliyetlerine ve toplantılarına katılmış, bu sayede Fatma Aliye gibi isimlerle tanışma olanağı bulmuştur. Çocukluk yılları II. Abdülhamid'in hüküm sürdüğü döneme rastlamıştır. Yeniliklere açık, aktif ve atılgan tavırları bulunan Muhiddin'in görüşlerini içinde bulunduğu kadın çevresi etkilemiştir. Nakîye Hanım ve eski sadrazam Kıbrıslı Mehmet Emin Paşa'nın torunları olan hanımlarla (Azize, Refika ve Feride) kadınların durumuyla ilgili neler yapılabileceği üzerine fikir alışverişlerinde bulunmuşlardır..

Kadın Dünyası dergisi

Nezihe Mudiddin'in çıkardığı "Kadınlar Mecmuası" için yayınevini verdiği ilan şöyle demekte:

"Ülkemizde büyük bir boşluğu doldurmaya, kadınlarımızın ve genç kızlarımızın bilim, edebiyat, felsefe ve sosyal gereksinimlerini doyumaya davet olunan bu haftalık kadın dergisinde ülkemizin en aydın kadınları, seçkin kalem sahibi sevilmiş şair ve yazar hanımlarımız, kadınlarımızın yaşamlarıyla yakından ilişkili olan pek sayın tanınmış kişiler çalışacaklardır. Her aile için tavsiye edilir."

Kuruluşunda destek ve kuvvet aldığı aydın Türk kadınlarımız Şüküfe Nihal,

Matlube Ömer, Naile Vahap, Muh-sine Salih'e teşekkür eden Nezihe Muhittin, "Türk Kadınlar Birliği' ni niçin kurdum? Yüzyılların etrafımızda ördüğü bir takım olumsuz gelenek ve düşüncelerle savaşmak kararlılığından doğuyordu. / Dün konuşma sesi günah olan kadın, bugün sanat sahnelerinde hançeresinin ahenk ve nağmelerini yükseltiyor. / Dün mahkemede iki savunma sözcüğü söylerken kalın pencesinin altında morarak ter döken Türk kadını, bugün gururla hakim sandalyesine kurulmuştur. / Dün doktora görünmeyi bir ayıp ve günah sayan kadın, bugün kendisi doktor olmuştur..." diyor.

Feminist düşünceye ve Türk kadınlarının tarihine büyük katkıları yapan öncü Nezihe Muhittin'in 1931'de yazdığı Türk Kadını eseri, Türkiye'deki kadın hareketinin tarihini anlatmakta. Yazarın kişisel yorumlarını, feminizm ve topluma bakışını yansıtmakta.

Nezihe Muhittin

“Bu eser, çeşitli siyasal dönemlerin kadınlığımız üzerinde yaptığı etkileri ve hazırladığı yaşam koşullarını inceliyor.”

Kıbrıslı Azize Hanım’ın Beynelmillel Kadın Kongresi’ne katılmak için Avrupa’ya gittiğini, 1900’den önce kadın dnyasını, 1908 Anayasası’nın kadınlara yeni haklar vermediğini, 1909’da Halide Edip ile birlikte Teâlî-i Nisyan (kadınlığı yükseltme) Kulübü’nü kurduğunu ve Nezihe Hanım’ın verdiği konferanslarda yerli malı kullanılmasını savunduğunu, 1913’te “Türk Kadınları Esirgeme Derneği’ni kurarak yetimler, dullar ve genç kızların eğitimi ve bakımı ile ilgilendiğini, 1923’te Halk Fırkası’ndan önce “Kadınlar Halk Fırkası” kurarak kadınların iş gücüne ve siyasî örgütlenmeye katılmaları için öncülük ettiğini, Talim ve Terbiye Kongresi’nde ilericî düşüncelerini “Kadın ve kadınlık unutulduka başlanılan işler sonuçsuz kalır.” ifadesine yer verdiğini öğrenmekteyiz.

Nezihe Muhittin ve çalışma arkadaşlarının kurduğu “Türk Kadın Birliği” tüzüğünde, “...Türk kadınıni sosyal ve siyasal haklarını alacak

Nezihe Muhittin ve çalışma arkadaşlarının kurduğu “Türk Kadın Birliği” tüzüğünde, “...Türk kadınıni sosyal ve siyasal haklarını alacak düzeye getirilmesi” amaç olarak ifade edilmekte.

Resimli Ay dergisi 10. Türkçe sayısı (Aralık 1929)

düzeye getirilmesi...”amaç olarak ifade edilmekte. İlk kadın gazeteci Sabiha Zekeriya Hanım yayımladığı “Resimli Ay” mecmuası ile kendilerine güçlü destek sağlamakta.

Nezihe Muhittin (1889-1958), Osmanlı öğrenimi görmüş, Osmanlı dilinde yazmış, okumuş bir aydın olarak Cumhuriyet kurulup Atatürk devrimleri başladığında özellikle kadın hakları ve Latin alfabesi kabul edilince büyük bir heyecan ve inançla kadınların eğitimi ve

çağdaş haklara kavuşmaları yolunda kendini görevli sayıyor. Dernekler kuruyor, öğretmenlik ve eğitim yöneticiliği yapıyor. “Türk Kadını” eserini “Büyük Rehber Atatürk’e ithaf” ediyor:

“Bu küçük eserde, çeşitli siyasal dönemlerin kadınlığımız üzerinde yaptığı etkileri ve hazırladığı yaşam koşullarını incelerken kadınlarımızın bu etkenler karşısında uyarılma ve alışma yeteneklerini ölçmek istedim... Bütün Türk milleti, yürüdüğü ışıklı izlere kalplerinin iyilik ve değerliliklerinden örülmüş eserleriyle önemli ve saygın demetler serpiyorlar. Ben de bu küçük kadın eserimi, ancak senin parlak meşalenden bir zerre ışık alarak yazdım. Onu alçak gönüllü bir çiçek gibi ışıklı izine armağan ediyorum.”²

Cumhuriyet Kadını makalesinde şunları ifade etmekte:

“Meşrutiyet ve Cumhuriyet arasındaki kısa ve facialı devre, bütün Türk milleti için kuvvetli bir uyanma ve duyarlılık devresi oldu. Millî benliğimizi uyandıran bu ani ve şiddetli uyarı, millî hayatîyetimizin coşkulu ve uyanma yeteneklerini meydana çıkardı. Anadolu dağlarının tepelerinde milliyet ve istiklal

aşkıyla kükreyen Gazi Kahraman Mustafa Kemal’in etrafında kadın, erkek aynı duygu, aynı ideal, aynı cesaret, aynı özveri ile koştu...”

“Ey işçi !.. Sayende saadette emezdi teali medeniyet. / Boynundan esaret bağını parçala, kes, at! / Kuvvetidir hak, hakkını haksızlara anlat...”³

Nezihe Muhittin

“Ülkenin baştan başa düzeltilmesi ve yüceltilmesiyle uğraştığımız böyle bir zamanda kadınlığın gelişmesi ve yücelmesi için harcıyacağımız emeğin değeri pek büyüktür. İzleyeceğimiz yol fen ve müspet felsefe üzerine kurulu en son ve en yeni bir öğretim metodundan ibarettir...” diye amaçlarını açıklayan ve uygulamaya cesurca atılan Türkiye kadın hareketi tarihinde önemli ve öncü Nezihe Muhiddin unutulabilir bir öncü kadın olamaz ve olmamalıdır. Adı eğitim kurumlarına verilmeli, hakkında tezler yazılmalı ve araştırmalar yapılmalıdır. Nezihe Muhiddin gibi kendi alanlarında öncü olan örnek kadınlarımızı saygı ve minnetle anıyoruz. •

yahyaaksoy@butundunya.com.tr

Kaynaklar:

- 1-Nezihe Muhittin, Kadın Birliğini niçin kurdum, s.118
- 2- Nezihe Muhittin,Türk Kadını, s. 66
- 3 Nezihe Muhittin (Kaynak, Güngör Bilgin Twitter)

Merdan Yanardağ için...

Yazan: Prof. Dr. CENGİZ KUDAY

“Yazmak benim için ebedileşmektir; yazdığım zaman ömrümü aştığımı ölümlü bir insan ömrünü yendiğimi ve sonsuzlukla bütünleştiğimi hissediyorum...” diyor çok kıymeti bir köşe yazarımız.

Yazmak, doğruları yazabilmek ve bunları ekranlarda korkusuzca dile getirmek. Ve bu arada aynı oranda bilgi ve o konuda birikimli olabilmek...

Her yerde söylenir ve çeşitli ortamlarda tekrarlanır **“Gazeteci olunmaz, gazeteci doğulur.”**

Yine söylenir ve yazılır bir zamanlar İnönü’ye mal edilen; aslında Tolstoy’un bir eserinde söylediği **“Namussularda en az namussuzlar kadar cesur olmalıdır.”**

Köşe yazarlarına ve ekranlardaki bazı cesur yorumculara imrenirim.

Her gün bir konu bulmak ve bu konuyu okuyuculara ve izleyicilere aktarmak çok zor ve mesuliyetli bir görev.

Neticelerini acı bir şekilde görüyoruz. Bu kişiler akıl almaz bir düşünce zinciri içinde değişik şekillerde cezalandırılıyorlar.

Ben şahsen kişiler bir konuyu aktarırken o konu bir kitaba ait ise o kitabı okumalarını; sarfedilmiş bir söz ve söz dizileri varsa o sözlerin arkasında ne var araştırmaları ve olaylara bir bütün olarak bakmaları gerekir diye düşünürüm.

Hele bahsedilen kişi birçok değerli kitapların yazarı ve bizim saygın gördüğümüz bir kuruluşun başında ise o kişi ile ilgili hoş olmayan sıfatlar kullanmak o kişi ve kişileri daha saygın bir yere getirmez. •

METE AKYOL'DAN YAZILAR

(Bir Başkadır Benim Mesleğim adlı kitabından)

Perihan Çocuk

Urfa'nın güneşinin acımasızlığı, Mayıs gitmeden başlamaz. Mayısın son günleri, güneş altında oturmanın da zevkli olduğu son günlerdir Urfa'da.

Akçakale ilçesinin Meşrefe Köyü'nde, köyün erkekleri beni karşlarına oturtup, toprak reformunun kendilerini oyalamak için geliştirilmiş yeni bir hükümet oyunu olup olmadığını öğrenmeye çalışırken o da başını uzatmış, saman saplı toprak bir duvarın köşesinden merakla bizi izliyordu.

Kulaklarının arkasından inen örgüleri, birbirlerine iç içe kelepçelendirilmiş biçimlerinin oluşturdu-

ğu upuzunluklarıyla omuzlarından bükülüyor, sırtından beline süzülüyordu. Kimbilir ne kadar süre önce örüldükleri için şimdi betonlaşmış bir sertlikteki bu örgülerin dışında

kalan el değmemiş saçları ise, sağa sola ve havaya savrulmuşluklarıyla, özgür bırakılmışlıklarının tadını çıkarıyorlardı.

Ayırına varıncaya değin geçebilen kısacık bir sürede, iki-üç fotoğrafını çekebildim arka arkaya.

Fotoğraf makinesinin ayırına vardığında ise, ancak bir silah namlusunun uyandırabileceği bir ürpertiyle başını duvarın arkasına çekebildi.

Yanına gittim. Tuzağa düşürül-müş bir ceylan türkeklğiyle duvarın dibine oturdu, çenesini dizlerinin üstüne dayadı, kollarını da dizlerinin çevresinden dolayıp, kavuşturdu.

Köşeye sıkıştırılmış bir avın ürkek ve korkak soluklarını kesik kesik alıyor, veriyordu. Karşısına çömeldim, saçlarının zaten savruk bırakılmış bölümünü okşayarak, biraz da ben karıştırdım.

“Adın ne senin?” dedim.

Gözlerimin içine değin soktuğu ürkek bakışlarıyla bakmasını sürdürdü. Tek sözcük çıkmadı ağzından.

Bu kez iki elimi birleş-tirdim, iki elimin avuçla-rından bir kucak yaptım, o kucağın içine aldım başını ve “Dilini mi yedin yoksa sen?” dedim. “Söylesene bakayım... Adın ne senin?”

Yanıma gelip, bir adım arkamda duran muhtara kaydırıldı bakışlarını.

Gözlerinden “İmdat” çığlıkları fişkurtan çaresiz-liğine, muhtardan yardım beklediği öylesine belli oluyordu ki...

Daha fazla yanıtız bırakamadı onun sessiz çığlığını, muhtar. Yanıma geldi ve çömelerek kendini benimle hizaladı:

“Affedersiniz ama,” dedi. “adı Perihan’dır, onun...”

Bu kez kolumu doladım Peri-han’ın başının çevresine:

“Bak, madem bir adın varmış...” dedim. “O halde neden kendin söyle-miyorsun adını?..”

Perihan’ın söylemek istediği her şey, gözlerinin türkeklğinde ve yüzü-nün acı çeken ifadesinde toplanmıştı.

Muhtar, yine ona yardım için, yine bana konuştu:

“Kusuruna bakmayacaksın onun, abim.” dedi. “Senin sorduklarına cevap veremez o...”

Bir an için sağır ve dilsiz olduğu-nu sandım Perihan’ın.

“Duymuyor mu, konuşamıyor mu?” dedim muhtara. “Sağır ve dilsiz mi yoksa?”

Muhtar, sanki Perihan’ın bir suçu varmış gibi, bir kez daha yineledi

onun kusuruna bakma-mamı:

“Mümkün değildir Türkçe anlayabilmesi, Türkçe konuşabilmesi.” dedi. “Çünkü tek Kürtçe bilir, tek Kürtçe konuşa-bilir.”

Bir Perihan’a baktım, bir muhtara baktım.

Perihan, muhtarın da ne dediğini anlamadığı için,

yine öyle çaresiz duruyordu. Muhtar ise, tümünü yüklediği bir suçun ağırlığıyla onun, önüne eğmek zorunda kaldığı başını bir türlü kaldıramıyor-du.

“Çok kusura bakmayacaksın, abim.” dedi bir kez daha. “Biz büyükler, yukarı aşağı bu durumda konuşuyoruz Türkçe’yi... Bunlar, yani bebeler... Bunlar hiç konuşamazlar Türkçe... Toplam durumumuz, buralarda böyledir.”

Urfa’ya o güne değin sanırım en az

onbeş kez gitmişim. Kış aylarında gittiğimde güneş benden kaçmış, hep kalın bir bulutun arkasına sığınmıştı.

Yaz aylarında güneş tepeme çıktığında ise, bu kez hep ben kaçmıştım ondan, gölgelik bir yer bulmuş, oraya sığınmıştım.

Uzun bir süreden bu yana Urfa'da ilk kez o gün yıldızımız barışmıştı güneşle. O gün de, Perihan girdi güneşle aramıza... Ve günün güzelliği de, güneşin Nisan, Mayıs'lık dostluğu da geldi, düğümledi, kursağımdaya kaldı o gün orada, Meşrefe'de...

Meşrefe'deki o günden sonra Perihan'la, "karanlık oda"nın solgun kırmızı ışığı altında karşılaştım.

Fotoğraf kartının üzerinde yavaştan yavaştan aldı yerini ve... Onu ilk gördüğüm andaki görüntüsüyle belirdi gözlerimin önünde.

Bir daha da gitmedi gözlerimin önündeki kendine özgü o yerinden, bir daha da geçirtmedi kimseleri o kendinden başkasının olmayacağı yerine...

Oysa kendi öylesine değişik yerlerde, öylesine değişik kişilerin gözlerinin önüne çıktı ki...

Gazetede ki köşemde, okuyucularımın gözlerinin önündeki yerini aldı, önce... Daha sonra, evimdeki çalışma masamın dayandığı duvarın üzerinde bir çerçeveye kuruldu, o çerçevesiyle geçti karşıma.

Daha daha sonra ise doyamadım, birbuçuk metre büyüttüm, gazetedeki çalışma masamda, yanı başıma yasladım onu.

O yerinden Perihan'ın, yağlıboya çalışmasında sanatçı Gülşen Saraçoğlu'na modellik yaptığı günlerini de hiç unutmadım, unutmak istemedim.

İlk kitabımın kapak sırtına geçip kurulduğunda ise, on bin evin, on bin kitaplığın rafından baktı öyküsünü okuyan kişilere...

TRT'nin yalnızca rahmetle değil, özlemle de andığım dost sanat programları yapımcısı Neslihan Genç'e'nin yine bir özenli programında, milyonlarca kişiye sevirdi kendini, televizyon ekranından...

İngiltere'nin dünyaca bilinen The Sunday Times gazetesinde kocaman bir yer alıp, kendini ve kişiliğinde tüm köylülerini dünya okuyucularının da karşısına çıkaracaktı ama...

Gazetenin Yazı İşleri Müdürü McCrystal'ın tüm ısrarlarına karşın, asla mesleksel kıskançlığım nedeniyle değil, fakat kusurumun mülkiyetine bile sahip çıkan bir çeşit cimriliğim nedeniyle izin veremedim, onun The Sunday Times okurlarının önünde görücüye çıkarılmasına...

Perihan şimdi bir yandan, o birbuçuk metre büyütülmüş sızısı ve çaresizliğiyle, Bütün Dünya'daki çalışma odamın girişinde her sabah beni karşılıyor, gün boyu işimi yaparken beni izliyor, konuklarıma bakıyor, benim çalışma yaşamımı paylaşıyor. Bir yandan da evimin salonunun duvarındaki yağlıboya yorumuyla, hem evimin konuklarıyla tanışıyor, hem de ev yaşamımı paylaşıyor... •

İkiz Bebek Sayısında Ciddi Artış ve **Uzaylılar**

İkiz çocuk dünyaya getirmek doğal bir olgu. Binlerce yıldır insanlık tarihinde ikizler doğuyor hatta bazen üçüzler, dördüzler ve hatta beşizler de olmuyor değil halk arasındaki deyişle "bir batında", bilmediğimiz bir durum değil.

Organik Düşünceler

Necef Uğurlu

Peki bu iş nasıl oluyor? Bilim insanları ikiz olayının yumurtanın bölünmesi esnasında meydana geldiğini biliyorlar ama nedenlerini henüz keşfedememişler, ya da pek çok bilimsel keşif ve yenilikte olduğu gibi bal gibi biliyorlar ama bize henüz söylemiyorlar! Öte yandan; kadınlar binlerce yıldır ikiz doğurmaya devam ediyor.

Bu büyüleyici denebilecek tabiat olayı astronomi ve astroloji gibi dallarda da Latince “ikizler” anlamına gelen Gemini Takımyıldızı ile bağlantısı var mı yok mu buna da net bir cevap vermek kolay değil. Bu konu uzmanlık alanım hiç değil.

Yazıyı yazma nedenim son yıllarda ülkemizdeki dikkati çekecek derecede ikiz doğumların artışı.

Sizin de belki benim gibi son yıllarda ikiz bebek artışı dikkatinizi çekmiştir.

Hepsine Allah ömürler versin, analı babalı büyüsünler, bu konuda rahatsızlık yok.

Lakin bu artış epey dikkat çekiçi değil mi?

Bizim İstanbul şehrinde ikizden geçilmiyor. Yalnız genç anneler değil, 40 yaşın üstü geçkin anneler de ikizler için yapılmış bebek arabalarını sürüyorlar.

Biraz araştırınca gördüm ki; bu durum yalnız bize mahsus da

değilmiş, dünyada bugüne kadar olmadığı kadar ikiz doğum artışı görülmekteymiş.

Aslında hâlâ ikiz bebek doğumı yüzdeye vurulursa toplam doğum oranla nadir bir durum. Şöyle ki; ABD’de toplam doğum sayısının sadece %3.2’si ikiz.

Ancak araştırmacılar son elli yılda ikiz doğum sayısında ciddi bir artış gözlendiğini yazıp çiziyorlar.

Araştırmacılar son elli yılda ikiz doğum sayısında ciddi bir artış gözlendiğini yazıp çiziyorlar.

Yolda ikiz pusetlerinin biri gidip öbürü gelirken ne oluyoruz diye merak eden bir ben değilim anlaşılan; insanlar ciddi ciddi araştırmalar yapmaya başlamışlar.

2021’de 165 ülkede yapılan bir ankette -ki dünya nüfusunun %99’una tekabül ediyor- her yeni doğan 42 bebekten 1’i ikiz olarak saptanmış .

1000 doğumda 12 ikiz!

Bir de “identical twins” denilen tek yumurta ikizleri var. Her üç ikiz doğumdan biri bu ikizlerden. Birbirlerine benzemekle birlikte ayrıldıkları noktalar da var.

Ve bunlar çoğunlukta çift yumurta ikizleri imiş.

Halbuki bu rakam 1980’lerde 1000 doğumda 9 ikiz şeklindeymiş.

Bilim insanları artık yılda 1.6 milyon ikiz doğduğuna işaret ediyor “fraternal” ikizlerin çoğunlukta olduğu bir tablo var. Yani; iki ayrı yumurtanın ayrı iki sperm tarafından döllenmesi ile oluşuyorlar, dış görünüş farklı. Genetik olarak aynı olmayan bu ikizlere dizigot ikizler deniyor; 2 zigot var.

İş bununla da bitmiyor... Doğan ikizlerin %30’u farklı cinsiyetten iken %70’i aynı cinsiyet olabilir diyorlar.

Bir de “identical twins” denilen tek yumurta ikizleri var. Her üç ikiz doğumdan biri bu ikizlerden. Birbirlerine benzemekle birlikte ayrıldıkları noktalar da var.

Örneğin, parmak izleri aynı değil. Kan basınçları, göbek bağı uzunlukları, fetus gelişim süreçleri aynı iken, parmak izleri farklı.

Esasen parmak izi inceleme araştırma tarihinde ikizler dahil iki farklı kişide birbirinin aynı parmak izlerine henüz rastlanmamış!

Ne yaman şey şu insan!

Bu ikiz çocuk doğum artışında kısırlık tedavisi, suni döllenme gibi

tekniklerin de etkisi olduğu konuşuluyor.

Peki ikiz olmak nasıl bir duygu?

Her yıl Ohio Twinsburg şehrinin 1976'dan beri ev sahipliği yaptığı "İkizler Festivali"ne ikizler, üçüzler, dördüzler pek rağbet ediyor ve yiyip içip eğleniyorlarmış.

2 binin üzerinde katılımcının sosyalleştiği ortamda, davranış biçimleri, DNA'ları üzerinden araştırmacılar gözlemde bulunuyorlarmış!

Kaçta kaçığı acaba gözlemlendiklerinin farkında bilgi edinemedim.

Kaçta kaçığı ikizinden memnun, kaçığı nefret ediyor o konuda da fikir yok.

İkizleri anlamak için binlerce yıl yetmemiş gelecek ne gösterir bilemem.

İnsanlık savaş, bomba yapımı, silahlara ayırdığı bütçe ve araştırma potansiyelini kendini anlamak için ayırırsaydı belki de insan türü ile ilgili çok daha fazla bilgimiz olurdu. Şimdilik Homodeus, Sapien, Neanderthal ayırımları ile idare ediyoruz. Lâf çok ama gerçekte çok kesin bilgi olduğu söylenemez.

Kim bilir belki de eşref-i mahlukatın kafası bu işlere basmıyor, ancak patlayıcı yapmaya yetiyor.

Dünyaya haddini bildirmek için gözlem yapmakta olan uzaylılar ise bir teoriye göre artık içimizdeler. Ve bir iddiaya göre daima içimizde imişler. Piramitler falan filan bilinen hikaye.

Bu ikiz işinde onların parmağı var mı diye insan düşünmeden

edemiyor.

ABD Senato duruşmalarında bu konularla ilgili çalışmalarda fizikçi, asker resmi görevli David Grush'un vereceği ifade heyecanla bekleniyor. "Kâinatta yalnız değiliz ve aramızdalar." diyor uzaylılar için.

**David Grush
"Kâinatta
yalnız değiliz ve
aramızdalar."
diyor uzaylılar
için.**

Bilen biri olarak konuşuyor ve ihbarda bulunuyor. Eğer söyledikleri doğru ise insanlık tarihinin çok önemli bir gizeminin "whistle

blower"ı, yani ihbarcısı.

Kendisi ile yapılan röportajda zaten anlatacaklarını anlattı. Bakalım Senato duruşmalarında kendisi gibi diğer görevliler de uzun zamandır saklanan bilgilerin devamını getirecekler mi?

Röportajda şimdiye kadar kendi bildiği 12 uzay gemisi olduğundan söz ediyor.

Her tuhaf, anlaşılamayan işi uzaylıların üzerine atmak istemem ama insan türünün kainattaki en zeki yaratık olduğu hususunda şüphelenenler haklı çıkabilir. Hele son yıllarda insanlar hiç de akıllı işler yapmıyor. Dünyanın gidişatı uzay, kâinat içinde artık

sakıncalı bulunduysa vay halimize.

Sindirim sistemlerinde ürettikleri metan gazı sayesinde denizin üstünde kalabilen ve salım yapıp di-be inen deniz ayıları gibi değiliz ki gaz çıkararak saklanabileceğimiz yer olsun; bir dünyamız var.

Yazımı yine insan genetiğine dair bir bilgiyle bitirmek isterim:

Genetik tarihi ile ilgili bir makaleye göre (2003) her 200 erkekten biri Cengiz Han neslinden imiş.

Bu nasıl oluyor? 16 milyon Asyalı adam Cengiz Han soyundan ise bu başka bir araştırma konusu. Biz-zat kendi mi yaptı, yoksa komutanları mı? Araştırmak lazım.

Saygıyla efendim•

necfugurlu@butundunya.com.tr

DEĞER

Popüler bir konuşmacı seminere 20 dolarlık bir banknotu kaldırarak başladı. 200 kişilik bir kalabalık onun konuşmasını dinlemek için toplanmıştı. "Bu 20 doları kim ister?" diye sordu. 200 el yükseldi.

"Bu 20 doları birinize vereceğim ama önce şunu yapmam gerekiyor" dedi. Parayı ellerinde buruşturdu. Daha sonra, "Şimdi kim istiyor?" diye sordu. 200 elin tamamı yine yukarıdaydı..

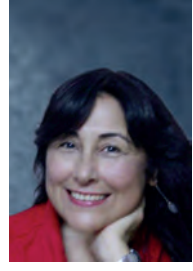
"Peki," diye yanıtladı, "Bunu yaparsam ne olur?" Sonra banknotu yere düşürdü ve ayakbaşılarıyla üzerine bastı. 20 doları tekrar aldı ve kalabalığa gösterdi. Para tamamen buruşmuş ve kirli bir haldeydi. "Şimdi onu kim istiyor?" diye sordu.

Bütün eller yine havaya kalktı.

Konuşmacı sözlerini sürdürdü: "Dostlarım, az önce size çok önemli bir ders gösterdim. Paraya ne yaparsam yapayım yine de istediniz çünkü değeri düşmedi. Hep 20 dolardı. Hayat birçok kez bizi buruşturur ve öğütür, toz haline getirir. Kötü kararlar veririz veya kötü koşullarla uğraşırız. Kendimizi değersiz hissederiz. Ama ne olursa olsun, asla değerinizi küçümsemeyin.

Özel ve değerli olduğunuzu asla unutmayın!!

Akıllı Teknoloji mi, Akıllı İnsan mı?

Dijital teknolojideki gelişmeler öylesine hızla ilerliyor ki, gelişmeleri takip etmekte bile zorlanıyoruz. Bir yıl önce aldığımız telefon, bilgisayar, tablet, televizyon hızla eskiye dönüşüyor.

Tüm bu gelişmelerin hayatımızı kolaylaştırdığını inkar edemeye-

ceğimiz gibi hayatımıza olumsuz etkilerini de göz ardı etmememiz gerektiğine inanıyorum.

Ne yazık ki pek çoğumuz akıllı telefon, akıllı tablet, akıllı televizyon, yapay zeka derken neredeyse yediden yetmişe teknoloji bağımlılarına dönüş(türül)düğümüzün

ayırdında değiliz.

Bizim çocukluğumuzda radyodaki “Arkası Yarın “ adlı tiyatro programları bugünün televizyon dizileri gibiydi. Doğrusu bugünkü televizyon dizileri mi, geçmişteki radyo tiyatroları mı diye sorsanız tercihim radyo tiyatrolarından yana kullanırdım. Bugünün televizyon dizileri görsellik konusunda teknolojinin tüm olanaklarını kullansa da radyo tiyatrolarının sahne dekoruna asla ulaşamaz çünkü ne kadar çok dinleyici varsa o kadar çok farklı sahne dekoru ve kostüm vardı. Her dinleyici kendi hayal gücünü kullanarak kendi sahnesinin dekorunu yapar, kendi oyuncularını ve kostümlerini seçerdi zihninde.

Televizyonun hayatımıza girmesi çocukluğumuzda bir sihirle tanışmak gibiydi. Çocuk aklımızla “Nasıl oluyor da insanları, dağları, denizleri, düşünebildiğimiz her şeyi o koca kutunun içine koyup bize ulaştırabiliyorlar acaba? “ diye merakla konuşuyorduk.

Uzak diye bir yer yok günümüzde. Bir tıkla dünyanın diğer ucundaki yakınlarımızla görüntülü konuşabiliyoruz.

Deprem, hastalık, ölüm, evlilik gibi özel durumlarda annemin elimden tutup telgraf çekmek için postaneye gidişimizle evimize çevirmeli telefonun alınması arasında çok uzun zaman geçmemişti sanki diye anımsıyorum.

Bir yaz tatilinde dayım elinde kocaman anteniyle ilk kez gördüğümüz cep telefonu ile çıkıp gelmişti. İnanılmaz bir şey! Şarj ediyorsun ve kablosuz da çalışıyor ! Kardeşim “Her halde bizim hayatımız boyunca cep telefonumuz olmaz, kim bilir ne kadardır fiyatı?” demişti. O

dönemlerde bir gün gelip ekrandan karşılıklı birbirini görebileceğin telefonların da yapılacağı söylene de bu düşünce bizim için aya gitmek ile eş değerdi!

Şimdi ise 14-15 yaşındaki çocukların ellerinde son teknoloji telefonlar var.

Uzak diye bir yer yok günümüzde. Bir tıkla dünyanın diğer ucundaki yakınlarımızla görüntülü konuşabiliyoruz. Gelişen teknoloji ile birlikte aramızdaki mesafeler kısaldı diyebilmeyi çok isterdim ancak kilometrelerce yolları yok sayan teknoloji aynı zamanda bir evi paylaşan, birbirini neredeyse hiç tanımayan yabancılara dönüştürdü bizi. Yalnızca okul çağındaki çocuklar değil, neredeyse beşikteki bebeler de aile bireylerinden önce telefonla, tabletle tanıştılar. Yapılan

İşim gereği çocuklarla da çalışıyorum ve aldığım yanıtlar tek kelimeyle ürkütücü!

toplumuna dönüştürüldüğümüzün örneklerini oluşturuyor: Youtuber

araştırmalar aşırı görsel ve renkli uyarıcılara maruz kalmanın, hemen sonuç alınan ve hazzın hızlıca elde edildiği durumların çocuklarda Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğunu (DEHB) tetiklediğini gösteriyor.

Ne yazık ki, pek çok ebeveyn kendileri de telefonlarıyla meşgul oldukları için çevrimiçi oyunlar, sohbet programları aracılığıyla

kurulan “sanal” arkadaşlıkların çocuklarını gerçek dünyadan, sosyal yaşamdan kopardığının ve her türlü istismara açık olduğunun, çocuklarında davranış bozukluklarına neden henüz farkında değil.

Çocukluğumuzda sıkça duyduğumuz “Büyüyünce ne olacaksınız bakalım?” sorusunu günümüz çocuklarına sormayı denediniz mi? Ben işim gereği çocuklarla da çalışıyorum ve aldığım yanıtlar tek kelimeyle ürkütücü!. Günümüz çocukları öyle çok çalışıp, çok yorulacağı, emek verip kazanacağı mesleklere ilgi duymuyor. Verdikleri yanıtlar baş döndürücü bir hızla nasıl tüketim

olmak, influencer yani etkileyen kişi olmak, sosyal medyada çok fazla takipçi sayısına ulaşmak.

Bir şey üretmek, bir başarı elde etmek, bir alanda kendilerini geliştirmek yerine kısa yoldan, emek vermeden çok para kazanmanın ve ünlü olmanın, herkes tarafından tanınmanın hayalini kuruyorlar. Telefon, bilgisayar, televizyon, tablet başında uzun zaman geçiren

Akıllı telefon mu demiştik? Gerçekten doğru geliyor mu size bu tanım? Bana sorarsanız akıllı olan insandır, makineler değil.

çocuklar daha huzursuz, daha asosyal, daha gergin, daha benmerkezci, daha hoşgörüsüz, daha sabırsız, umutsuz, patlamaya hazır bir bomba gibiler.

Sadece çocuklar mı? Teknoloji bağımlılığı nedeniyle boşanmanın eşiğinde gelen pek çok danışanım oldu. Yemekte bile elinden telefonu düşürmeyen eşler, aldatılanlar, sağlığı bozulanlar, uyku ve beslenme düzeni bozulanlar hiç anımsanmayacak sayıda. Sosyal medyadaki paylaşımlara bakıp

kendisini yalnız, yetersiz, başarısız hisseden, fiziksel görünümünü beğenmeyen insan sayısı inanır tahmin edebileceğinizden çok daha fazla.

Akıllı telefon mu demiştik? Gerçekten doğru geliyor mu size bu tanım? Bana sorarsanız akıllı olan insandır, makineler değil.

Akıl yoksunu akıllı telefonları, sosyal medyayı hayatımızı kolaylaştırmak için, dengeli kullanmayı, yediğimizi, içtiğimizi değil, bilgiyi paylaşmayı öğrenmediğimiz süreçte büyük bedeller ödemeye devam edeceğiz.

Bırakalım dijital bayram, doğum günü mesajları paylaşmayı, sevdiklerimizi arayalım, soralım, ziyaret edelim, sarıyalım, dokunalım, gözlerinin içine bakalım.

Ekranın değil, hayatın içinde yer almanız dileğiyle, farkındalıkla kalın. •

nuraybartoschek@butundunya.com.tr

Yazan:
KORHAN GÜMÜŞ

■ 999 Körfez Depremi denilen felaketten bugüne neredeyse bir çeyrek asır geçti. O tarihte doğanlar bugün yetişkin insanlar oldular. Kaybettikleri insanların yasını tutanların, inatla felaketin nedenlerine işaret etmeye çalışanların, çareler bulmak için çabalayanların karşısında saygıyla eğiliyorum. Ayrıca da felaketin sonrasında ortaya çıkan durumun, kişilerin hafızalarındaki bilgilerin, deneyimlerin hatırlanmasının, tartışılmasının, canlı tutulmasının gelecekteki afetlere dirençli olmak için

Felaketler “çifte sosyal cinayetler”dir.

hayati önemde olduğunu düşünüyorum.

Bunu söyledikten sonra yazıya şöyle bir soruyla başlayayım:

17 Ağustos 1999 sabahı, haberler gelmeye ve felaketin boyutları anlaşılmaya başladığında ne yapabilirirdiniz?

Bu soruyla başlıyorum, çünkü inanıyorum ki sağlıkla, acil yardımla, can güvenliği ile ilgili konularda, başka alanlarda deneyimleri bulunmuş küçük bir topluluk dışında hiç »

kimsenin hazır bir cevabı yoktu.

O sabah büyük ihtimalle gece yaşadığınız panik geçmiş, felaketin kendinizle ilgili olmaktan çıktığını anlamışsınızdır. Felaket, savaşlarda, afetlerde her zaman olduğu gibi artık medyada izlediğiniz, size dokunmayan, “başkalarının başına gelen” bir olaya dönüşmüştür.

Felaket sanki bir an için görünür gibi olup kaybolmuştur. Hayatta kalanlar, izleyiciler için felaket bir imgeye dönüşmüş, hayali bir varlığa kavuşmuştur. Her ne kadar felaketen söz edilse de felaketin gerçeğine hiçbir zaman erişmek mümkün değildir. Çünkü felaketi yaşayanların sesi hiçbir zaman duyulmaz.

O artık bir hayalet gibidir, hatta Baudrillard’ın tezine göre neredeyse “hiç olmamış gibidir”.

Felaketin tanıklıkları, izleri ile gerçekliğini kendi muhayyile dünyamızda canlandırmaya çalışırız.

Felaket izleyiciler, tanıklar için unutmak zorunda kaldıkları ölümdür, başka bir deyişle travmatik bir olaydır. Medyada sürekli fay hatlarının yerleri, depremin zamansallıkları falan gibi şeyler konuşulsa da.

Sorumu tekrarlayayım: Böyle bir durumda ne yapabilirsiniz?

Felaketzedelerin enkaz altında ve çaresiz olduklarını hatırlayıp, onlarla empati kurmaya ve kurtarma çalışmalarına katılmaya mı çalışırsınız? Yoksa ceset torbalarını, ilaçları, yardım ekiplerini yönlendirmeye, yardım etmeye mi çalışırsınız?

Acıları olan insanlara yardım etmeye, bir şeyler yapmaya çalışmak, bir yas tutma biçimi olarak görülebilir.

Örneğin 99 felaketinin hemen arkasından, üstelik hiç bir kimse onları yetkilendirmeden, yönlendirmeden onbinlerce, hatta yüzbinlerce kişi harekete geçti. Ayrıca bütün olumsuz koşullara rağmen yardım çalışmalarının koordinasyonunu ve iletişimi düzenlediler. Kamunun yapamadığını yaptılar, deyim yerindeyse kamusal sorumluluk üstlendiler. Kamu düzenini kendi başlarına sağlamaya çalıştılar. Bu zor işi nasıl başardılar? Her şeyden önce kendilerini sınırlarına kadar zorlayarak, afetzedelerin yaşadıkları acılarla empati kurmaya çalışarak,

Yazarımızı tanıyalım: Korhan Gümüş, İstanbul’da doğdu, Saint Joseph Lisesi’ni bitirdi. Lisans eğitimini DGSA (Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi)’da tamamladı. Doktora yeterliliğini İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi’nden aldı. Halen Mimar Sinan Üniversitesi Güzel Sanatlar Üniversitesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü’nde yarı zamanlı öğretim görevlisi olarak ders veriyor. Açık Radyo Metropolitika programının yapımcılarından. Radikal, Cumhuriyet gibi gazetelerde yazıları yayımlandı. Yeşil Gazete köşe yazarı.

1999 felaketinin hemen arkasından, üstelik hiç bir kimse onları yetkilendirmeden, yönlendirmeden onbinlerce, hatta yüzbinlerce kişi harekete geçti.

İmkânsızlıklar içinde çırpınarak...

Kayba, acıya karşı verilen tepkiyi dediğim gibi bir yas tutma biçimi olarak da değerlendirmek mümkün.

Diğeri, diğer tepki biçimi, gene aynı şekilde Freud'un söylediği gibi "hiç olmamış gibi yapmak"tı. Felaket olmuş olsa da, onun karşısında pasif bir tutum da takınmak mümkündü. Mesela o sabah komşum (ve sınıf arkadaşlarım) olan mimarlar "üzerinde çalışmakta oldukları projenin toplantıları iptal olduğu için tatile çıkacaklarını ve her şey normale dönene kadar bu fırsatı

değerlendireceklerini" söylemişlerdi.

99 felaketinin hemen ardından karşılaşılan durum zannedersenem kamusal yetkisi olmayan ama kamusal sorumluluk üst-

lenmiş kişileri bu ikisi arasında bir tercih yapmaya zorladı.

Bu tercih başta da söylediğim gibi felaketin ontolojisi ile ilişkilendirmek mümkün:

Felaket genellikle siyasal ve veya sosyal denebilecek koşullara değil, onu cisimleştiren bir ana, fay kırılmasına bağlanır. Buna karşılık bilimsel aklın felaketten önce gelen, felakete uzanan bir ontolojik duruma yol açtığı söylenebilir. Bu durumda felaketi olayın cisimleştiği ana değil, ona uzanan sürece dair bir olay olarak okumanın mümkün olduğu görülür.

Felaket yalnızca fay kırılması-na bağlı olarak algılandığında ise bu kamusal sorumluluk ilkesinin de ortadan kalktığı söylenebilir.

Burada önemli bir perspektif farkının ortaya çıktığını söylemek mümkün gibi geliyor bana. "Modern" dediğimiz toplumlarda risk bilgisi uzmanlık alanlarında temsil ediliyor. Yani geleneksel denilen topluluklarda olduğu gibi inşa süreçlerine, adetlere, geleneklere için

değil. Başka bir deyişle “modern” olanın özelliği risk bilgisini kurgulama süreçlerinde, yani hayatı konu alan temsiller üzerinde tanımlaması. Yani kamusal sorumluluk ilkesinin felaketin ontolojik varlığı ile ilişkili olduğu.

Dolayısı ile bilimsel aklın özelliği kamusal sorumluluk ilkesine bağlı olması, yani felaketi yalnızca yaşadığı ana, fay kırılmasına değil, onu hazırlayan şartlara dahil etmesi olabilir. Bu durumda felaketler etkileri geniş zamana, felaket öncesine ve sonrasına yayılan arızı durumlarıdır.

Şimdi gelelim bu kamusal sorumluluk ilkesinin “modernlik” koşullarında nasıl yerine getirildiğine.

Japon İmparatoru’nun Başdanışmanı ve ona eşlik eden uzmanlar heyetinin çabaları

99 felaketinden sonra Japon İmparatoru’nun başdanışmanı yanında çok sayıda uzmanla birlikte İstanbul’a ve afet bölgesine gelir. Uzun süreli çalışmalar yürütürler. Çok arzulamalarına, defalarca denemelerine rağmen kamu tarafıyla iletişim kuramazlar. Bu koşullarda 17 Ağustos sabahı kendi imkânlarıyla harekete geçmiş olan sivillerle ilişki kurarlar ve afet bölgesinde yaşam alanlarının yeniden örgütlenmesine, yakınlarını kaybeden insanların yeniden hayata tutunmasına katkıda bulunurlar. Bu uzun süreli çalışmalar bir aşamaya geldiğinde İstanbul Beyoğlu semtinde risk azaltma

atölyelerinin oluşturulmasında kendi deneyimlerini paylaşırlar. Kullandıkları yöntem gayet pratiktir ve çok iyi sonuçlar vermektedir. Sokak, sokak... ev, ev yerel halkla ve yerel gönüllü uzmanlarla çalışırlar. Yapıların risk analizlerini yaparlar. Kimi yerlerde düşmeye hazır parçaların olduğunu yerel halkla birlikte gözlemlerler ve bunları sabitlemenin yollarını gösterirler. Kimi yerlerde taşıyıcı duvarlarla oynanmıştır, onların nasıl düzeltileceğini, kimi yerlerde rutubet çelik bağlayıcıları çürütmektedir, bu sorunun nasıl çözüleceğini gösterirler. Bunun gibi yüzlerce riski yerel halktan öğrendikleri bilgilerle öğrenip, hangi yöntemlerle çareler olabileceğini araştırırlar. Olası yangınlara karşı önlemleri ortaya çıkarırlar. Böylece “mikrobölgeleme” kavramının yalnızca zemin etüdünden ibaret olmadığını, yerle temas etmeye dayanan çok yönlü bir şehircilik deneyimi olduğunu gösterirler. Böylece planlama meselesinin bilimsel akıl tarafından tek yönlü tanımlanan bir belge üretimi olmadığını, karşılıklı öğrenmeye, ilişkiye ve bütün tarafları farklı bir eşliğe taşıyan bir süreç olduğunu göstermeye çalışırlar. Buradaki paylaşım yalnızca bütün katılımcıların yalnızca bildiklerini sergilemesi değil, katılımcıların etkileşimli ve karşılıklı olarak öğrenmesidir. Bu çok boyutlu, bilgi yönelimli katılım modeli, koşulları değiştirme potansiyeli taşır. Hem yönetimin kural koyma vasfını geliştirir, hem yerel halkın kendi

Felaketten bir süre sonra kamu tarafı olağan refleksi ile bu çalışmaları kontrolü altına almak, müdahale etmek ister. Ancak kullandıkları yöntem Japonlarınkinin tam tersidir.

ihtiyaçlarını karşılamak, sorunlarını çözmek için geliştirdiği davranışları etkiler, hem de uzmanların kabiliyetlerini artırır. Neden sonuç ilişkileri değiştiği için bunlar arasındaki farklı bir ilişki biçimlerine, deneyimlere kapılar aralandığı görülür. Bu deneyimlerde bildiğimiz kamusal sorumluluklar ve yetkiler ile katılım ve ortak çalışmaya dayalı yönetim biçimlerini teşvik eder.

Tahmin edileceği gibi felaketten bir süre sonra kamu tarafı olağan

refleksi ile bu çalışmaları kontrolü altına almak, müdahale etmek ister. Ancak kullandıkları yöntem Japonlarınkinin tam tersidir. Eylem odaklı süreç afet sonrası çalışmaların kritik ve yaşamsal alandaki ihtiyaçlar üzerindeki çalışmaların yerel çalışmalarla, yapılanmalarla ilgili sorunlarının çözümünde ve gelişmele-

rin sağlanmasında etkili olduğu ve önem taşıdığı unutulur. “Afet Master Planı” başlığı altında muazzam bir bütçeyle İstanbulluların billboardlarda ciltlenmiş bir kitap olarak görebildikleri bir çalışmaya girişir. Bu çalışmada tahmin edileceği gibi zemin durumları dışında yerle, insanlarla temas yoktur, istatistik bilgileri vardır.

Felaketler “çifte sosyal cinayetler”dir

Afetlerin “sosyal cinayetler” olduklarını söylemek yanlış olmaz. Ancak bu cinayetlerin failleri bildiğimiz katillere benzemezler. Onların cinayet işlediklerini kimse fark etmez. Faillerin (hele hele felaket yaşanmadan önce) bir katile benzediklerini, fail olduklarını kim söyleyebilir? Örneğin çürük bir inşaatı yalnızca yapan değil, denetlemekle görevli yetkililer? Yıkılmamış deniz kumunu kullanan müteahhitler? Temeldeki, zemindeki, duvarlardaki izolasyonu ihmal eden mimarlar?

Betonarme bir binanın inşaatında gereğinden fazla sulu karışımı, hiç bir boru kullanmadan, bir kolon kalıbına yukarıdan boca eden amele, işin başındaki çavuş? Ya da o anda dışarıso soğuk olduğu için ofisinde çay içmekte olan ve hesap kitap işleri ile uğraşan şantiye şefi, kontrol mühendisi? Karışımın kolonun tam dibinde ayrışacağını ve bağlayıcının, çimentonun suyla dışarı akacağını ya bilmiyorlarsa? Yığma bitişik nizam yapılar içinde tek bir yapının betonarme plağını günümüzde doğalgaz olduğu, kullanım koşulları değiştiği ve yarım kat bodrum yapılmadığı için yarım kat şaşırtarak yan duvarlara tıpkı bir bıçak gibi uzatarak yaptıran mimar veya mühendis bir cinayet işlemekte olduğunu biliyor mudur? Bu projeyi gören, güya denetleyen ve ayrıca da rüşvet alan yetkili biliyor mudur? Bu inşaatın önünden geçen ve yapılmakta olanı görüp geçen ve sesini çıkarmayan herhangi bir kişi neye tanıklık ettiğini acaba biliyor mudur?

Latour'un söylediği gibi şeyleştirici politik hareketler, tıpkı karşı çıktıklarını zannettikleri güçlerin yaptığı gibi öznenin karşısına edilgin nesnelere koydukları için hiç bir değişiklik yaratmazlar. Onların mücadelesi yalnızca kimlerin güç kazanacağını belirlerler. Çevreyi, insani olmayanı sabitleyerek sürekli dinamik ve değişken olanı, insani eylemliliklerini insani olmayan (gayri insani aktörler) üzerinden edilginleştirerek hükümlerliklerini

Kaynaklar, enerji heba edilir. Tıpkı afetten sonra ortaya çıkan “kentsel dönüşüm” kavramının ortaya atılması, hazırlanan ve hiç bir işe yaramayan “Deprem Master Planı” denen şey gibi...

güçlendirirler. Onların bir işe yaradığına kimse inanmaz, ama inanıyormuş gibi yapar. Böylece afetlere dirençli olmayan kamu düzenleri akılcılaştırmanın sağlayacağı gelişme fırsatlarını, imkânlarını kaybeder. Kaynaklar, enerji heba edilir. Tıpkı afetten sonra ortaya çıkan “kentsel dönüşüm” kavramının ortaya atılması, hazırlanan ve hiç bir işe yaramayan “Deprem Master Planı” denen şey gibi...

Afet anlarında nedenlerle sonuçların düzeninin değiştiğine dair işaretlemler ortaya çıkar. Genellikle afetler sonrasında oluşan acil durumlarda olduğu gibi, bu alanda da çok taraflı çalışmalar üzerinden bilgiye erişim, paylaşımı, yönetimlere katılımı yeni düzenlenebileceği görülür.

Ancak bunlar bir sonraki süreçte kapalı sistemlere dönüştürülür, geçiciliği tanımlanarak kayıtlardan

silinir. Felaket sonrası yaşanan sü-
reç, gücün bir boşluk olduğunun gö-
rüldüğü, ancak kaybettiği otoritesini
yeniden tesis etmeye çalıştığı süreç-
tir. Kapalı sistemler şehirleri, me-
kanları, iş gücünü atığa dönüştürür.
Bu nedenle her felakette genellikle
bir değil, iki “sorumsuzluk” yaşanır.
Birincisi zaten afet öncesine aittir.
Failler felaket yaşanana kadar te-
peden inmece, nesneleştirici sosyal
süreçlerin konforunu, tembelliği-
ni sürdürür. İkincisi ise gelecekteki
felaketleri hazırlamak için işlenir.
Ortaya çıkan, filizlenen yeni sosyal
durumu, dinamikleri imha etmek
için. Afet sonrası ortaya çıkan kamu
politikaları ise bilgiyi açık uçlu hale
getirir, piyasa-dışı kamusal kanallar
açar, topluluklar ile yaratıcı işlevleri
etkileşime sokar. Kamu düzeni böy-
lece işlemeyen bir denetim işlevi ile
sınırlı kalmaz, içinde yer alanları

farklı bir eşığe, yeni bir duruma ta-
şır. Burada henüz kaybolmamış şey
bulunur. Yokluğun mevcudiyeti.
Normal kamu süreçlerinde bastırıl-
lanlar, izleri silinenler bu koşullar-
da öyle edilgin kalmazlar. Şöyle bir
şema içinde: Kapalı sistemler kay-
ba neden olurlar. Kaybın karşısında
beklenmedik bir açık sistem olu-
şur. Onun yerine açık resmi karar-
lar, hiç bir işe yaramayan planlar
ve projeler, piyasa koşulları içinde
“kentsel dönüşüm” uygulamalarını
teşvik ederek bu alternatifin üzerine
örtmeye, hafızalardan kazımaya ça-
lışırlar. Sonrasındaki süreçte hasar
görmüş olan afet öncesindeki düzen
onarılır. Her afet sonrası yaşanan-
lar, alternatiflerin bastırılması, ka-
yıtlardan bilinmesi gelecekteki afeti
hazırlar.

İşte bu yüzden felaketler “çifte
sosyal cinayetler”dir. •

Depremler Hakkında İlginç Gerçekler

- Dünyanın şimdiye kadar kaydedilen en büyük depremi 9,5 büyüklüğün-
deydi, bu dehşet verici an 1960
yılında Şili’de yaşanmıştı.
- Depremler suyu altına çevirebilir .
- 2015'teki Nepal depremi nedeniyle
Everest Dağı 2,5 cm küçüldü.
- Depremlerle ilgili en ilginç gerçek-
lerden biri, Alaska’da **Buz Dep-
remleri**'nin meydana geldiğini ve bu
depremlerin alttaki buzun sarsılmasıyla
meydana geldiğini göstermektedir.
- **Ay Depremleri** olarak bilinen
ayda depremlerin meydana gelebile-
ceği de söylenmektedir.
- Her yıl dünyanın her yerinde
500.000'den fazla depremin meydana
gelir; ancak bunların çoğu hiç hissedil-
meyecek kadar küçüktür.
- Dünyanın şimdiye kadar kaydedilen
en korkunç ve en ölümcül sarsıntısı
1556’da Çin’de meydana geldi ve
830.000’den fazla kişi yok oldu.
- Japonya’da her yıl 1500’den fazla
deprem yaşanıyor.
- Aralık 1811’de meydana gelen dep-
rem Mississippi Nehri’nin geriye doğru
akmasına neden oldu.
- “Deprem Havası” yanlış bir efsane-
dir. Gerçekte böyle bir şey yoktur.

Brezilya'nın Almanları

Bu yazıda, ikinci kez gittiğim Brezilya'da en çok ilgimi çeken göçmen grubu olan Alman asıllı Brezilyalılardan bahsedeceğim.

Evrensel Bakış Açısı

Gürbüz Evren

Bütün Dünya dergisinde geçtiğimiz yıl Brezilya'nın tarihi, sömürgeleştirilmesi, etnik yapısı, ekonomisi ve sosyal hayatına ilişkin birçok yazı paylaştım. Güney Amerika topraklarının yüzde 47'sinden fazlasını oluşturan bu devasa ülkede, Portekiz sömürgecilik anlayışını en belirgin biçimde görüyorsunuz.

Pedro Álvares Cabral tarafından Portekiz adına 22 Ekim 1500 tarihinde keşfedilen, resmi dilin Portekizce olduğu 215 milyon nüfuslu Brezilya'da, Portekizlilerin dışında İspanya, İtalya, Japonya, Hollanda, Almanya'dan gelen göçmenler yaşamaktadır. Ayrıca Afrika'dan getirilen siyahi köleler de Brezilya'da önemli yere sahiptir.

Brezilya'nın, Türkiye'de pek bilinmeyen bir özelliği de Turco (Türk) adı verilen ve Osmanlı pasaportu ile 1800'lü yılların sonlarından itibaren bu ülkeye gelen Arap, Yahudi ve Ermenilerdir. Gemilerden indikleri limanların gümrüklerinde, taşıdıkları Osmanlı pasaportu nedeniyle Turco olarak kaydedilen ve günümüzde torunları devlet başkanlığı dahil birçok üst düzey görevde gelmiş bu topluluğun şimdilerde

nüfusu 10 milyon civarındadır.

Almanlar, 1824'ten itibaren art arda gelen göç dalgalarıyla, özellikle de 1848 devrimlerinden sonra Amerika Birleşik Devletleri'ne ve Brezilya'ya yerleştiler.

Almanlar, 1824'ten itibaren art arda gelen göç dalgalarıyla, özellikle de 1848 devrimlerinden sonra Amerika Birleşik Devletleri'ne ve Brezilya'ya yerleştiler.

Brezilya'ya göç, Birinci Dünya Savaşı'nın hemen ardından meydana gelen başka bir büyük akınla 20 yüzyıla kadar devam etti. Böylelikle Almanlar Portekizliler, İtalyanlar ve İspanyollardan sonra ülkeye

İlk göç dalgalarıyla gelen Almanlar, Santa Catarina'nın kıyı bölgelerine ve Itajaí vadisine yerleştiler.

yerleşen en büyük dördüncü göçmen topluluğunu oluşturdular.

Rio Grande do Sul ve Santa Catarina gibi güneydeki Arjantin sınırına yakın ılıman bölgeyi tercih eden Almanlar, buralarda kendi kolonilerini kurdular. Brezilya'ya göçen Almanların sayısı, Amerika Birleşik Devletleri'ne gidenlere kıyasla az olsa da özellikle ülkenin güneyindeki etnik yapı üzerinde gözle görülür bir etki yarattı.

İlk göç dalgalarıyla gelen

Almanlar, Santa Catarina'nın kıyı bölgelerine ve Itajaí vadisine yerleştiler. Önce 1850/51'de bugün Joinville olan Colônia Dona Francisca'yı kurdular.

Blumenau, 1854 yılında kurulan En tanınmış Alman kolonilerinden biridir. Brezilya'daki küçük Almanya olarak adlandırılan ve her açıdan Alman kültürel ve mimari özelliklerini taşıyan bir kenttir aynı zamanda. Blumenau'yu 1860'ta kurulan Brusque kenti izledi.

Dikkati çeken bir başka Alman kolonisi ise Pomerode'dir. Baltık Denizi'nin

En tanınmış Alman kolonilerinden biri: Blumenau

güney kıyısında, Almanya ile Polonya arasındaki bölge olan Pomeranya'dan gelenlerin kurduğu Pomerode kenti de her özelliğiyle tipik bir Alman kenti görünümündedir.

Yaklaşık 170 yıl önce kurulmuş bu kentin dikkati çeken özelliklerinden biri de halkın yüzde 90'ının, Portekizce dışında, atalarının geldiği bölgeye has Pommersch aksanıyla Almanca konuşuyor olmasıdır. Zaten Pomerode için "Brezilya'daki en Alman şehirlerden biridir" ifadesi sıklıkla kullanılıyor.

Pomeranya'dan gelenlerin bir kısmı ise Rio eyaletinin kuzeyindeki Espirito Santo eyaletinde yaşıyor. Uzun süre (1970'e kadar) tek kelime Portekizce konuşmadan bu bölgede yaşayan Almanlar, Brezilya merkezi yönetiminin baskısıyla bu davranış biçimlerini değiştirmek zorunda kalmışlardır.

Günümüzde Blumenau ve Pomerode kentlerine girdiğinizde, bina ve evlerin, ahşap bir çerçeve içinde çıplak tuğla ile karakterize edilen geleneksel Alman tarzında yapılmış olduğunu görüyorsunuz. Açık söylemek gerekirse, buralarda gezerken çoğu kez kendinizi Almanya'daymış gibi hissedebilirsiniz.

Bugün Brezilya'nın önemli ve zengin eyaletlerinden biri olan Rio

Grande do Sul'da yaşayan nüfusun yaklaşık yüzde 25'ini Almanlar oluşturuyor. Brezilya genelinde yaşayan Alman kökenlilerin sayısının ise 11 milyon civarında olduğu tahmin ediliyor. Ancak bu rakamı 5 milyona kadar indirenler de var.

Güney Brezilya'daki Alman nüfusunun artışı, araştırmacıların, akademisyenlerin her zaman dikkatini çekmiş ve konuya ilişkin birçok araştırma yapılmış, makaleler yayımlanmıştır.

Blumenau'daki Alman tarzı binalardan biri

Blumenau'yu kuran ve Brezilya'ya o dönemde modern tarım yöntemlerini getiren Almanlar, iş gücü açığını kapatmak ve nüfuslarını güçlü tutmak için her ailede ortalama 7 ila 15 arasında çocuk sahibi olmuştur. Böylelikle kolonideki nüfus her on yılda bir ikiye katlanmıştır. Günümüzde bu nüfus politikasından çok uzak olan Almanlar hakkındaki "Çok çocuk yapan ve

onları iyi yetiştiren topluluk” tanım-
lamasını sıklıkla duymak mümkün.

Bölgede Alman kökenlilerin ya-
şadığı diğer kentleri de Gramado,
Nova Hamburgo olarak sıralayabi-
liriz.

Çok geniş topraklara ve büyük
çiftliklere sahip Almanların,
Brezilya’da 1831’de alınan köle ti-
careti yasağı kararına uzun süre uy-
mamaları, o dönemde bu topluluğa
yönelik ciddi bir tepki yaratmış-
tır. Almanlar, Afrikalı köle sahibi
olmaktan ancak 1853 yılında ta-
mamen vazgeçmişlerdir. Kölelik
konusundaki tavırları, Alman kolo-
nilerinin geçmişinde kötü bir iz ola-
rak kalmıştır.

Kimi zaman “Büyük Almanya” olarak adlandırılan Güney Brezilya’da, Almanların ticari ve mali üstünlüğü net bir şekilde görülüyor.

Kimi zaman “Büyük Almanya”
olarak adlandırılan Güney Brezil-
ya’da, Almanların ticari ve mali üs-
tünlüğü net bir şekilde görülüyor.

Birinci Dünya Savaşı’nın so-
nu olan 1918 ile Adolf Hitler’in ik-
tidara geldiği 1933 yılları arasında
da Almanya’dan Brezilya’ya yeni
bir göç dalgası yaşandı. Aslında bu
bir göçten çok ülkede değişmeye

başlayan siyasi düzenden, Nazi-
lerden kaçıştı. Söz konusu yıllarda
Brezilya’ya gelen Almanların sayısı
90 bini buldu.

Brezilya hükümeti, Alman kö-
kenli vatandaşlarıyla en büyük so-
rununu dil konusunda yaşadı. Öyle
ki 20. yüzyılın büyük bir bölümün-
de Brezilya hükümeti, Almanca ko-
nuşulmasını istemedi. Hatta Getúlio
Vargas’ın, 1930-1945 ve 1951-1954
yılları arasındaki 2 dönem Devlet
Başkanlığı sırasında Almanca ko-
nuşmak yasaklandı. Almanca öğ-
reten okullar kapatıldı. Ancak daha
sonraki yıllarda hükümet, Brezilya-
lı Almanlara karşı daha hoşgörülü
davranmaya başladı. Günümüz-
de Almanca, Rio Grande Do Sul
ve Santa Catarina’ndaki okullarda
müfredatın bir parçası olarak öğre-
tiliyor.

Brezilya’daki Alman toplulukla-
rının, Almanya’daki birçok adet ve
kutlamayı da unutmadıklarını gö-
rüyoruz. Örneğin Almanya’da her
yıl Eylül sonu Ekim başı yapılan ve
yaklaşık 2 hafta süren Oktoberfest
Festivali, Brezilya’daki Alman kö-
kenliler tarafından da çok büyük ka-
tılımlarla kutlanmaktadır. Her yıl
Blumenau’ya toplanan 1 milyon ki-
şi, Oktoberfest’i kendi festivalleri
gibi kutlamaktadır.

İtalyan asıllılar gibi Alman asıllı
Brezilyalılar da İkinci Dünya Sava-
şı’nın sonunda Brezilya’nın Müt-
tefiklerin yanında savaşa girmesi
nedeniyle çok zor günler geçirdiler.

Birçok yasağa ve engelleme-
ye maruz kalan Alman asıllılar

Her yıl Blumenau'ya toplanan 1 milyon kişi, Oktoberfest'i kendi festivalleri gibi kutluyor:

üzerindeki baskı 1960'lı yılların başından itibaren kaldırıldı.

Brezilya, komşusu Arjantin ile birlikte İkinci Dünya Savaşı sonrasında Almanya'dan kaçan Nazilerin en çok sığındığı ülke olarak da öne çıktı.

Naziler, Brezilya'daki Alman kökenlilerin yaşadığı kentlerde kendilerini uzun süre gizlemeye başardılar.

Bu konuyu daha sonraki aylarda yazmaya devam edeceğim. •

gurbuzevren@butundunya.com.tr

Herkesin Bir Hikayesi Vardır

Trenin penceresinden dışarıya bakan 20'li yaşlardaki delikanlı bağırdı...
"Baba bak, ağaçlar geride kalıyor!"

Baba gülümsedi ve yakınlarda oturan orta yaşlı bir çift, delikanlının bu çocuksu davranışına şaşırarak ve acıyarak baktılar. Bir süre sonra delikanlı yeniden haykırdı...

"Baba bak bulutlar bizimle koşuyor!"

Orta yaşlı adam delikanlının babasına dönerek... "Neden oğlunuzu iyi bir doktora götürmüyorsunuz?" diye sordu. "Pek normal görünmüyor." Yaşlı adam gülümsedi ve "Evet; göturdüm beyefendi..." dedi. "Hastaneden bir saat önce çıktık. Oğlum doğuştan görme engelliydi. Başarılı bir ameliyat geçirdi ve gözleri bugün daha yeni açıldı." dedi.

Dünyamızdaki her insanın bir hikayesi vardır. İnsanları gerçekten tanımadan yargılamayın. Gerçek sizi şaşırtabilir.

BD EYLÜL 2023

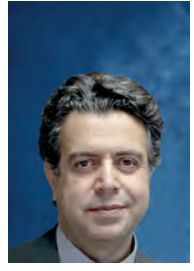
İkinci Dünya Savaşı'nın
Beyaz Perdeye Armağanı

GODZILLA

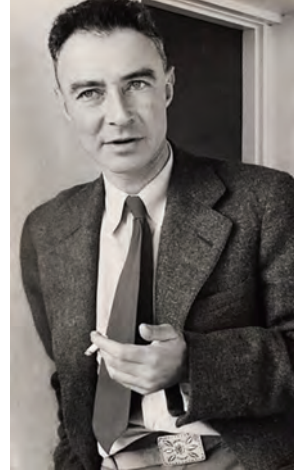
Yüksek Çözünürlük

Ali Tekin Çam

Bu satırların yazılmaya başlandığı tarihte; IMDb'den (İnternet film veritabanı) den 8,7/10 gibi son derece yüksek bir puan almış, seyredenlerin etkisi altında kaldığı seyirci yorumlarından anlaşılan "Oppenheimer" filmi henüz vizyona girmişti. Christopher Nolan tarafından senaryolaştırılıp, yönetilen 2023 yapımı bu film, tarihçi Kai Bird ve Martin J Sherwin'in 2005'te kaleme aldığı Pulitzer Ödüllü "American Prometheus" isimli biyografi kitabını temel almıştı. Bu filmde; kimine göre, 75 milyon insanın

öldüğü 2. Dünya Savaşı'nı anında bitirerek milyonlarca hayatı kurtaran, kimine göre ise saniyeler içinde yüzbinlerce insanın katline sebep olan ekibin başındaki deha, atom bombasının babası kabul edilen Julius Robert Oppenheimer anlatılıyor.

Julius Robert Oppenheimer

Oppenheimer film afişi

Oppenheimer; 1939 yılında II. Dünya Savaşı'nın başlamasıyla birlikte ABD'nin "Manhattan Projesi" ismiyle gizli bir şekilde başlattığı atom bombası projesine lider olarak atandı ve Los Alamos, New Mexico'da bir araştırma merkezi kuruldu. Ancak Oppenheimer'in, bu projeye ilgili etik bir kriz yaşadığı bilinmektedir. Atom bombasının insanlık için büyük bir tehdit oluşturacağını savunan Oppenheimer, insanlığın bu noktadan geri dönüş yapamayacağı düşüncesiyle, proje üzerinde çalışırken sürekli olarak

iç çatışmalar yaşamış ve bombardımanının sonuçları hakkındaki endişelerini dile getirmiştir.

Oppenheimer; 1945 yılının Temmuz ayında atom bombasını ilk kez test etmek için yapılan Trinity nükleer denemesi sonrası şunları söylemiştir: Hindu yazıtı, Bhagavad-Gita'daki bir sözü hatırlıyorum, “*Şimdi ben ölüm oldum, dünyaların yok edicisi!*”

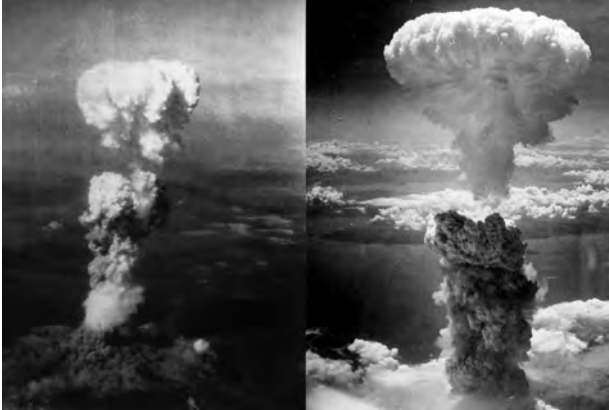
Oppenheimer; karşı olsa da, Hiroşima'ya atom bombası atılmasının gerekli olduğu düşüncesindedir. Çünkü; bu bomba bir kez kullanıldığında nükleer savaşın artık düşünülebilir bir şey olmaktan çıkacağına inanmaktadır. Bunun yanında, Nagazaki'ye atılacak olan ikinci bombanın gereksiz olduğunu söyleyerek karşı çıkar, ama Amerika'nın; Sovyetler Birliği'ne gövde gösterisi yapmak ve Amerikan halkına, vergilerinin nerede

kullanıldığını göstermek gibi başka hesapları olduğu için bu çabası sonuçsuz kalır.

Şurası muhakkak ki; Hiroşima ve Nagazaki'ye atılan bombalar, nükleer silah kavramını bir varsayım olmaktan çıkarıp, bu kıyamet silahının insanla yüzleşmesini sağlamıştır. Neredeyse 78 yıldır, nükleer bombanın; askeri, tarihsel ve kültürel etkileri insanlığın bilincine sıkı bir şekilde takılı kalmıştır. Pek çok ülkenin nükleer silah edinme konusunda yarış halinde olduğu bilinse de, hiçbir ülkenin; dünyanın sonunu getirecek böyle bir savaşı başlatma cesareti yoktur. “Mantar” bulutları fotoğrafları; nükleer silahlarla donanmış ülkelere hâlâ dünyanın jeopolitik manzarasının şekillenmesinde önemli bir rol oynayan yıkıcı güçlerinin etkili hatırlatıcıları olarak hizmet ediyor. Bu konu aynı zamanda da; Amerika'nın canı bir yerleri işgal etmek istedi-

ğinde kullandığı en önemli argümanlardan biri haline gelmiştir..

Oppenheimer'ın tavsiyeleri sonucunda, uluslararası alanda nükleer silahların yayılmasını engellemek amacıyla Nuclear Non-Proliferation Treaty

Hiroşima ve Nagazaki'ye atılan bombalar, nükleer silah kavramını bir varsayım olmaktan çıkarıp, bu kıyamet silahının insanla yüzleşmesini sağlamıştır.

(Nükleer Silahların Yayılmasını Önleme Anlaşması) kabul edilmiştir. Ancak, Oppenheimer'in etik krizleri burada sona ermemiştir. Soğuk Savaş döneminde Amerika Birleşik Devletleri'nde komünistlerle olan ilişkisi nedeniyle hedef haline gelmiş ve 1954 yılında Bonneville Projesi'ne olan baskılar sonucunda güvenlik soruşturmasına alınmıştır. Bu soruşturmanın sonucunda Oppenheimer'in güvenlik sınıflaması kaldırılmış ve itibarı büyük ölçüde zedelenmiştir. Daha sonra bu suçlamalardan aklansa da yaşanan olumsuz süreç onu derinden etkilemiştir. 1967 yılında 62 yaşında hayatını kaybeden Oppenheimer, nükleer bilimin insanlığın kontrolünde ve barışçıl amaçlar için kullanılması gerektiğini savunan bir figür olarak hatırlanmaktadır.

6 ve 9 Ağustos 1945, tarihin akışını sonsuza dek değiştirdi. Enola Gay bombardıman uçağının Japonya'nın Hiroşima ve Nagazaki kentlerine attığı ilk nükleer bombalar; "Küçük Çocuk" ve "Şişman Adam", İkinci Dünya Savaşı'nı sona erdirse de, gelecek on yıllar boyunca tüm insanların düşüncelerine egemen olan yeni bir korku doğdu. Soğuk Savaş, atom bombası denemeleri, çocuklara "eğil ve korun" diyen çizgi film kaplumbağası ve kelimenin tam

anlamıyla dünyayı sona erdirmeye potansiyeline sahip bu yeni teknoloji, neyin korkutucu olduğuna dair algıyı değiştirdi.

Sanat hayatı yansıtır, bu yüzden sinema da bu korkulardan beslenmeye başladı. Bilim kurgu her zamankinden daha etkiliydi. Bu rüzgârla, Japon mitolojisinde "haya- li devasa canavar" anlamına gelen "kaiju" kategorisine giren dev karıncalar, dev ahtapotlar, yıldızların ötesinden gelen terör ve denizci sü- rüngenler beyaz perdeye hakim oldu ve başka birkaç film türünün başara- bildiği bir hayranlık duygusu yarattı. Bu iklimin beyazperdeye en önemli armağanı ise, radyoaktif dinazor God- zilla oldu.

Godzilla fikri korkunç bir olaya maruz kalan balıkçı gemisi Lucky Dragon 5'in trajedisinden ilham alınarak ortaya çıkarıldı.

Yönetmen Ishiro Honda, Hiroşima ve Nagazaki bombalamalarından kesinlikle etkilenmiş olsa da, hepimizin bildiği ve sevdiği bu dinazor, korkunç bir olaya maruz kalan

balıkçı gemisi Lucky Dragon 5'in trajedisinden ilham alınarak ortaya çıkarıldı.

22 Ocak'ta Yaizu şehrinden yola çıkan Lucky Dragon 5 adlı balıkçı teknesinin yolculuğu belirlenen programa göre inanılmaz derecede verimsiz geçince, istedikleri miktarda balığı tutabilmek için daha fazla açılmaya karar verdiler. Tekne, 1 Mart'ta; nükleer silahlar için bir test alanı olarak kullanılan adalar kümesi Bikini Atoll'a yaklaştı. Ne yazık ki o sırada Amerikalı bilim adamları ilk kuru yakıtlı hidrojen bombası olan Castle Bravo'yu patlatmak üzereydi. Lucky Dragon 5, Japon hükümetinin balıkçılar için yaptığı, "Atoll'den uzak durun!" uyarısından habersizdi. 15 megatonluk bir güçle sabah 6:45'te patlayan Castle

Bravo, Japonların 1 Mart'ı "Güneşin Batı'dan Doğduğu Gün" olarak adlandırmasına yol açtı.

Ishiro Honda; bir nükleer soykırım sembolüne dönüştürmek istediği cana-

rı için bu olaydan yola çıktı. Ama bu canavar ne / nasıl olmalıydı? Aylar süren yorucu bir dönemde, yazarlar ve yapımcılar nükleer metaforlarını detaylandırmak için aşırı bir çabaya girdiler. İlk olarak, dev bir ahtapot olmasını düşündüler. Sonra, kafası mantar bulutu şeklinde olan garip bir yaratık fikri geldi. Kısa filmler yaparak, bir süre deneme yanılma yöntemleriyle oyalandıktan sonra, King Kong'u çok seven Japonlar, "kendi Konglarını" yaratma kararı aldılar. Goril anlamına gelen "gorira" ile balina anlamına gelen "kujira" birleştirilerek Gojira (Godzilla) oldu.

Canavar; bir zamanlar yaşamış olan gerçek dinazorların bir karışımıydı: Iguanodon (eller), Tyrannosaurus Rex (gövde) ve Stegosaurus (sırttaki plakalar). Eklenen ayrıntılar arasında küçük kulaklar, engebeli cilt, etli bacaklar ve nükleer enerjiyi soluma gücü de vardı. Godzilla'yı; serinin ilk 12 filminde kısmen betondan yapılma 90 kiloluk bir kostümle oyuncu Hauro Nakajima canlandırdı. Canavarla eşleşen hayvan sesleri bulamayan besteci Akira Ifukube, çam katranıyla kaplı deri bir eldiveni kontrbasının tellerine sürterek Godzilla'nın ünlü kükremesini elde etti. Bu özelliklerle de; Jurassic Park ve Jaws filmleri için Steven Spielberg'e ilham kaynağı

Goril anlamına gelen "gorira" ile balina anlamına gelen "kujira" birleştirilen hayali canavar Gojira. (Godzilla).

Serinin ilk 12 filminde kısmen betondan yapılmış 90 kiloluk bir kostümle oyuncu Hauro Nakajima canlandırdı.

olan Godzilla figürü ortaya çıkmış oldu.

İlk Godzilla filminin açılış sahnesinde, 5 numarayla işaretlenmiş bir balıkçı teknesi, perdedeki parlayan bir ışık eşliğinde yelken açmaktadır. Mürettebat ayağa kalkarken tekne gizemli bir şekilde yok olur. Bu ilk filmde, Tokyo'ya saldıran Godzilla şehrin büyük bir bölümünün yıkımına ve on binlerce insanın ölümüne sebep olur. Neyse ki bir bilim adamının, Dr. Daisuke Serizawa'nın hiçbir silahın işlemediği bu yaratığı öldürebilecek bir icadı vardır. Oksijen Yokedicisi ismini verdiği bu icatla dünyanın geri kalanının başına dert olmadan bu yaratığı öldürür. 1954 yılında beyazperdeye yansıyan bu hikaye; geçmişlerindeki iki büyük acının Japonların bilinçaltlarına

Godzilla; ABD'nin beyazperdedeki alegorik yansımasından başka bir şey değildi. Yani yürüyen bir nükleer bombaydı.

ektiği bir korkuya dokunduğu için çok etkili olmuştur.

Godzilla; ABD'nin beyazperdedeki alegorik yansımasından başka bir şey değildi. Yani yürüyen bir nükleer bombaydı. Filmin gördüğü büyük ilgi üzerine Japonya'nın en büyük film stüdyosu Toho bu filmin ardından, günümüze kadar 32 adet orijinal Godzilla filmi daha çekti. Tabii durum böyle olunca; önce, Japonya'nın düşmanı olan, şehirlerine saldırıp yok eden Godzilla, daha sonraki filmlerde ülkenin dostu,

savunucusu oldu ve iyilik için savaşan bir güce evrildi. Kirlilikle savaştı, bir oğul büyüttü ve hatta dans etmeyi bile öğrendi.

Godzilla'nın bu başarısı; dünya sinemasında, pek çok kaiju filminin de yapımını sağlaması kaçınılmazdı. Amerikan yapımı: Rhedosaurus (1953), La Carchagne (1957), Zarkorr (1996), Kraa (1998), Danimarka-Amerikan yapımı: Reptilicus (1961), İngiliz yapımı: Gorgo (1961), Hint yapımı: Gogola (1966), Japon yapımı: Agon (1964), Daimajin (1966), Gappa (1967), Guilala (1967), Geharha (2009), Güney Kore yapımı: Yongary (1967) sırasıyla şanslarını denediler. En ilginç ise;

Kuzey Kore istihbaratı tarafından kaçırılıp film çekmeye zorlanan Güney Koreli yönetmen Shin Sang-ok, büyü ölçüde orijinal Godzilla'dan esinlenerek Pulgasari'yi (1985) çekmişti. İki 2013 yılında yapılan "Pasifik Savaşı" serisi ise; Godzilla'nın etkisini takip eden ve devasa boyutlarda olan kaijular ile içinde insanlar olan, dev robotların savaşını konu alan bilim kurgu filmleriydi.

"En uzun film serisi" olarak Guinness Rekorlar Kitabı'na da giren Godzilla kültü 33'ü Japon, beşi

Amerikan versiyonlarında fiziksel olarak değişikliğe uğrayan Godzilla'nın "atomik nefesli" versiyonu.

Amerikan olmak üzere 38 film den oluşuyor. Canavarların; firma maskotu gibi durduğu kostümlü hallerinden, bilgisayar teknolojisiyle görsel şölene dönüşen Amerikan versiyonlarında, Godzilla da fiziksel olarak epey bir değişikliğe uğradı. Atomik nefesi ve yıkıcı tavrıyla ünlü Godzilla; çağı aşarak, sürekli olarak yeniden keşfedilerek ve en ünlü canavar olarak 78 yıl sonra bile hâlâ canavarların kralı olmaya devam ediyor. Bu arada Hollywood da; isim olarak da kullandığı

“Canavarların Kralı” tanımını iyice abartmış ve 1972 yapımı “The Godfather”ın finalindeki, babalığı kabul edilen Al Pacino’nun el öptürme sahnesi gibi, diğer canavarları; üstünlüğünü kabul ettikleri Godzilla’nın, önünde diz çöktürerek bitirmiş filmi.

Bilindiği üzere; klasik King Kong hikayesinin sonunda ABD hava kuvvetleri uçaklarının açtığı ateşlerle yaralanan Kong, Empire State binasından düşerek, Godzilla ise ilk filmin sonunda ölüyordu. Toho’nun Kong’un lisansını almasıyla ikisi de ölmemiş kabul edilip, ilk olarak 1962’de karşı

karşıya getirildiler. Şayet ilk filmdeki senaryo değişmediyse 2021 Amerikan versiyonunda Kong, Godzilla’dan iki sefer dayak yiyordu. 15 Mart 2024’te vizyona girmesi planlanan “Godzilla & Kong: Yeni İmparatorluk” filmiyle bir kez daha karşı karşıya gelecekler herhalde? Fragmanlardan anladığımız kadarıyla da, Kong bu sefer atomik güçlerle donanmış olarak dönüş yapıyor. Tabii bu arada Japonlar da boş durmuyor; 2016 yapımı Shin Godzilla’dan sonra Takashi Yamazaki’nin yazıp yönettiği yeni film, “Godzilla Minus One” 3 Kasım 2023’te gösterime girecek. Bekliyoruz... •

alitekincam@butundunya.com.tr

Klasikler ve Edebiyat Dünyasından

"Talih cesurdan yanadır."

-Virgil, "Aeneid"den

"Dikkat; çünkü ben korkusuzum ve bu yüzden güçlüyüm."

-Mary Shelley'in "Frankenstein"ından

"Bilgi gelir, bilgelik kalır."

-Alfred Lord Tennyson

"Can sıkıntısının tedavisi meraktır. Merakın tedavisi yoktur."

-Dorothy Parker

"En iyi aşklar, hiç sahip olmadıklarımızdır."

-Avustralyalı yazar Norman Lindsay

"Seni daha az sevseydim, bunun hakkında daha çok konuşabilirdim."
-Jane Austen

"İnsanlar hiçbir şeyin imkânsız olmadığını söylüyor ama ben her gün hiçbir şey yapmıyorum."

-A.A. Milne'nin

"Winnie the Pooh" filminden

"Yazacak bir şey yok. Tek yaptığın daktilonun başına oturup kanamak."

-Ernest Hemingway

"Canavarın olduğu yerde bir mucize vardır."

-Ogden Nash

"Sonunda her şey bir şaka."

-Charlie Chaplin

Anka
Berk Yüksel

İlahi Komedya

“Ben senelerce yeraltında ruhunu, benliğini arayan Dante’ydim, beni esaretimden kurtaran sen oldun. Seni buldum, Beatrice.

İzin verirken ruhumu ruhunla mühürlemek istiyorum.”

İtalyan yazar ve politikacı Dante Alighieri 1265’te Floransa’da doğup; 1321’de sonsuzluğa göç etmiştir. En bilinen eseri, dünya edebiyat tarihinin en büyük eserlerinden biri olarak kabul edilen ahirete yapılan

bir yolculuğu anlattığı İlahi Komedyadır. İlahi Komedyada, Cehennem, Araf ve Cennet isimlerindeki her biri 33 kıtadan meydana gelir. İlahi Komedyanın konusu, Dante’nin kılavuzu Vergilius’un ve ölümsüz aşkı Beatrice’in yol göstericiliğinde, Cehennem, Araf ve Cennet’e yaptığı yolculuktur.

Bu eser Cehennem, Araf ve Cennet isimlerinde üç bölümden oluşmuş ve Dante’nin Cehennem, Araf ve Cennet’e yaptığı hayalî bir seyahatin öyküsüdür. Dante’nin İlahi Komedisinde anlatılan ışığı arayan her bireyin yapması gereken üç sembolik

yolculuktur. Bu eser, baştan aşağı ezoterik bilgilerin sembolizm içinde verildiği bir yapıttır. Eserde yer alan doğüstü dünyalara yolculuklar, “Eleusis” ve “Thebes” gizemlerine giriş törenlerini andırmaktadır. Hristiyan dogmalarına, Kabalacı simge ve sayıları cesurca uygulayarak, bu dogmalarda bulunan tüm mutlak değerleri inkâr eden gnostik özellikler göstermektedir.

“Cehenneme iniş” çeşitli geleneklerde, mitolojilerde ve masallarda

işlenmiş önemli bir semboldür. Izdıraplı deneyimler geçirmek üzere “yeraltına iniş” olarak da ifade edilir. Cehennem adlı bölümünde Dante şöyle demektedir:

“Sağlıklı bir akla sahipseniz, şu tuhaf dizelerin arasında saklı öğretiyi kavrayınız.”

Dante’nin yapıtındaki “cehenneme iniş” aslında inisiyasyonlarda yaşanan bir deneyimdir. Birçok kadim öğretilerde bu deneyimi yaşayan

“Cehenneme iniş” çeşitli geleneklerde, mitolojilerde ve masallarda işlenmiş önemli bir semboldür.

Dante'nin İlahi Komedya'sından Cehennem / Bartolomeo Di Fruosino (1369-1441)

inisiye adayı, nefsanî öğelerden arınarak “yeniden doğuş” diye adlandırılan saf bilinç halini, yaşarken elde etme ayrıcalığına erişir. Ayrıca kendi ile kendi içinde hesaplaşır ve kendini yeniden yaratarak yüzeye döner. Platon ve Orfe, “vicdani hesaplaşma” da denilen bu deneyimin ilk etabını, zaten her insanın öldükten sonra zaten yaşayacağı “kendini yargılama” ve kefareti ödeme olarak betimler. Bu deneyim

bazı ezoterik öğretilerde de “Ejder”’ini öldürme sembolüyle simgelenir.

“Kişi, vicdani hesaplaşmasını yaptıktan, hatalarını ve geçmişini inceleyip değerlendirdikten sonra, doğmadan önceki temiz, saf şuur halini yeniden elde etmiş olacaktır. Arınan ve saflaşan birey, bir bakıma yeniden doğmuş olmaktadır. Geçmişiyse yüze gelmek ve kendini gerçekleştirmesi için, ışığı arayanın derin bir trans haline girmesi gerekmektedir.

Sarsıcı olan bu deneyim için, birey uzun bir süre yalnız başına bırakılmaktadır. Kişi kendi putlarını yıkar, zekâsını esaretten kurtarır, ayna ile yüzleşir ve kendini bilme sürecine girer. Her birey kendi yolunca farklı biçimde kendini gerçekleştirir. Sembolizmanın zenginliği de bu sebeptendir. Ezoterik öğretilerde yön bellidir ancak “bu, budur” şeklinde bir öğreti veya tebliğ yoktur. Arayışta olan içten dışı kendini yeniden

tanımlar ve yaşarken değişir. Zaten bir kere kıvılcımı yanan birey, bir daha asla eskisi gibi olmayacaktır. Yaşamın kıymetini anlayacak ve kendi görevini üstlenip bu sorumluluğun gereğini yapacaktır.”

7Nisan 1300 gecesi başlayan seyahat, bir hafta sürer. İmparator Augustus döneminde yaşamış Romalı şair Virgil, ona Cehennem’de ve Araf’ta rehberlik ederken, Araf’ın tepesinde bu görevini Dante’nin idealindeki kadın Beatrice’e bırakır. Dante’nin ilk eserlerinden La Vita Nova’daki Beatrice Portinari karakterinden esinlenen Beatrice, gençliğinde sadece iki kere karşılaştığı, unutamadığı ve uzaktan hayranlık duyduğu Floransalı kadındır. Beatrice, Dante’ye rehberlik ederek onu semaya, ilahi ışığın kaynağına ulaştırır.

“Dante, İlahi Komedya adlı yapıtını 3, 7 ve özellikle 22 sayısını esas alan bir sistem üzerine kurmuştur. 22 sayısı kadim Kabala öğretisinde, tarotta ve ezoterik inisiyatik sistemlerde çok önem verilen bir üstad sayıdır. Bu yapıtta geçen, “Can

Beatrice ve Dante 5. Cennete yükseliyor / Gustave Dore, (1832 - 1883)

Grande della Scala” sözüyle kimilerine göre “Merdivenin Büyük Köpek Takımyıldızı” (Sirius yıldızını da içeren) demek istemiş olabileceği varsayılmaktadır. İlahi Komedya ile Gül-Haç üstadlarının sembelleri herkese sergilenmekte ve açıklanmaktadır. Gül-Haç öğretisine göre vicdanlarında 22 yapraklı gülleri açtırabilen mikro anlamda yaratıcı, birey olabilen bireyler artık yüksek aydınlanmayı hedefleyeceklerdir.”

Dante eserinde dünyadaki cennete giden yolda sırasıyla anılması

gereken günahları merdiven basamağı olarak nitelendirmiş ve şu şekilde sıraya koymuştur:

Gurur, kıskançlık, öfke, tembellik, açgözlülük, oburluk ve şehvet...

Dördüncü kısım İlahi Komedyası'nın Araf kısmında bulunmaktadır. Yani ana geçiş bölümüdür, vücudumuzda aşağıdan yukarı enerji merkezlerini düşünecek olursak boğaz bölümü bir köprü olarak düşünülebilir.

“Hayat ağacı sembolizması Dante'nin İlahi Komedyası eserinde de mevcuttur. Bu eserde değinilen cennetteki ağaç terstir. Dante, Cehennem çukurundan, başının ve ayaklarının yerlerini değiştirerek, yani klasik öğretinin tam tersini uygulayarak kur-

tulmakta ve Şeytan'ı bir merdiven gibi kullanarak yeniden ışığa doğru yükselmektedir. İbranî geleneği olan Zohar'da ve Kabala'da, Türk ve İslam geleneklerinde Tuba ağacı olarak, Hint geleneklerinde Upanişadlar'da Brahma'nın tezahürü olan Aswattha ağacı olarak, Vedalar'da da ters yaşam ağaçları prensipten tezahüre doğru yoğunlaşmayı simgelemektedir. Yaşam ağacının kökleri yukarıda, dal ve yaprakları ise aşağıda olarak da tasvir edilmiştir ve tekâmül de; basitten karmaşığa bir

merdiven silsilesi olarak yükselecek devam eder şekilde tasvir edilmiştir.”

Cehennem sırt çevirerek ondan kurtulabileceğini sanan kişiler cehennemden kurtulamayacaklardır. Cehennemin zincirlerinden ancak cehennemle yüz yüze gelme ve yüzleşme cesareti olanlar kurtulabileceklerdir. Ezoterik gelenekte cehennemde yanma sembolü de bu bağlamda değerlendirilir. Cehennem ateşinde yanma, bireyin olumsuz unsurlarından arınmasıdır, yani bireye zarar verici bir işlem değil,

aksine yararına bir süreç betimlenmektedir.

Yaşam sanatının özü şudur: Yaşarken defalarca ölürsen, öldüğünde ölmezsin! •

Cehennemin zincirlerinden ancak cehennemle yüz yüze gelme ve yüzleşme cesareti olanlar kurtulabileceklerdir.

“Nedir ölümsüzlük?

Neden üzüyorsun bunca kendini?

Önce tanı kendi benliğini...

Bulamaz isen ölümsüzlüğü kendi özünde

Bil ki hoşnut etmez seni hiç kimse...

Tanımak mı istiyorsun ölümsüzlüğü?

Önce tanı her yönü ile ölümlüyü...

Kendine doğru ol, çevrene de

Özlemin şefkate yönelsin,

Yaşamın eyleme...” -Goethe

berkyuksel@butundunya.com.tr

Kaynakça:

<https://tr.wikipedia.org/>

Dante; İlahi Komedyası - Cehennem Araf Cennet

MİRAS

Yazan: TAYFUN YILMAZ

İnsan, geleceğe bir şeyler miras bırakmaya ne kadar hevesli, değil mi?

Yeryüzünde doğaya saygı duyarak, canlıların tamamını gözetecek yaşamayı yücelteceğine, mevcut yaşamından ve tüketim alışkanlıklarından ödün vermeden, sonraki nesillere daha temiz, daha yaşanır bir dünya bırakmayı dolanmış diline.

Ve bunu da, çok yüce bir davranış olarak adlandırıyor.

Aslında, mevcut sunulmuş dünyaya nimetlerini saygılı bir şekilde, açgözlülüğü bir yana bırakıp, ihtiyacı kadar kullansa, sonraki nesillere her şey fazlasıyla yeter.

Kazanmanın ve sahip olmanın bu kadar yüceltildiği bir dünyada,

biriktirmekten ve biriktirdiklerini korumaya çalışmaktan helak olmuş durumda insanoğlu.

İnce bir paranoyaklık yaşayan insanın tek yapabildiği, kişisel hazinesini korumaktan ibaret. Sahip olduklarının tadını çıkarmak yerine, üzerine oturup sonraki nesillere aktarma peşinde hep.

Bu durum, sadece kişisel varlıklarıyla sınırlı tabi ki. İnsanlığın ortak varlıklarıyla ilgili olarak, aynı bakış açısı pek mümkün değil.

Kendi evinde yere çöp atmayı aklından bile geçirmeyen insan, toplumsal alanlarda, bunu rahatlıkla ve düşünmeden yapıyor.

Bir ırmağın yukarı tarafında, geyiğin su içtiğini gören kaç kişi,

eğilip aynı anda o ırmaktan su içer sizce? Bu soruyu, “ben içerim” diye yanıtlayacak kaç kişi tanıyorsunuz?

Halbuki, bunu tersi olduğunda, bu durumu dert edecek bir tane bile gevik bulamazsınız.

Buradan, çok da rasyonel olmayan bir sonuç çıkaracak olursak, “düşünen varlık” doğaya uygun değildir, diyebiliriz. Bu yüzden, doğaya zarar vermek, yeryüzü kaynaklarını tüketmek, diğer canlıları yok sayarak, kaynakları sahiplenmekten asla geri durmayacak. Kaynakları korumak, sorumlu bir şekilde kullanmak, gelecek nesillere daha temiz, bıdı bıdı bir dünya bırakmak lafları, azınlığın romantik söylemleri olmaktan öteye geçemeyecek.

İnsanı bu konuda eğitmek, aslanı

vejetaryen yapmaya çalışmak kadar boş bir uğraştır.

Bence, bırakalım insan en vahşi haliyle, gerekli gereksiz harcasın dünya nimetlerini. Çünkü, kendisi de gayet iyi biliyor ki, bu saygı doğasına aykırıdır. Medeniyetin ve düşünen canlının geldiği nokta budur ve katlanarak artacaktır.

Doğaya en uygun tür olan hayvanlar, milyonlarca yıldır benzer bir yaşam sürüyorlar. Birkaç tür dışında, gıda depolamıyor, acıkınca bulduğunu yiyorlar. Dengesiyle oynamadığı sürece, doğa onlara ihtiyaçları kadar gıdayı sunuyor.

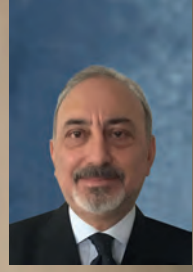
Barınmak için de, yine doğanın kucağına yöneliyorlar. Giyinmek gibi bir dertleri yok.

Ayı yaz kış aynı postu giyiyor ve hayatta kalabiliyor.

İnsanlığın lüzumu yok bence.

"Tok gözlülük doğal zenginliktir. Lüks ise yapay yoksulluktur."

- Sokrates

Çıkılmaz Sokak

Gün daha ağarmamıştı ve kuş cıvıltıları korulukta sanki senfonik bir doğa konseri vermekteydi. Nefesinin daraldığını hisseden Aziz yaklaşık bir saattir devam ettiği hızlı tempolu yürüyüşüne ara vermek zorunda kaldı. Cıvıltılar eşliğinde, gözleri kapalı halde temiz havayı içine çekti, akciğerlerini tam boşaltmadan, hızlı ve derin nefes almalarını sürdürdü. Meşenin dibine çöktü, ağaca sırtını dayadı ve gözlerini açtı. Tam rahatladığı hissettiği anda gelen

öksürük nöbeti neşesini kaçırdı. Babannesinden yadigar, üzerinde yeşil renkte **A** ve **H** harflerinin işlendiği, bembeyaz mendili pantolonun arka cebinden çıkararak önce alınındaki teri, sonra ağzını sildi. Mendile pembe kırmızı öksürük köpüğünün bulaştığı farketti. Bu ilk kez oluyordu. 38 yaşındaki Aziz şimdiye kadar hiçbir ciddi akciğer hastalığı geçirmemişti. Ailesinde kanser hikayesi yoktu. 15 yaşından beri günde bir, bazen iki pakete yakın sigara içer, “*Bu bizde aile*

geleneği.” diyerek övünürdü. Aslında 18 yaşından beri kalfa olarak çalıştığı eczanede sigaranın zararları çok konuşulurdu ve kendisi de bunun bilincindeydi. Ne varki, bilinçaltına bir türlü hükmedemiyor, arkadaş muhabbetlerinde sigara sanki dostluklarına dostluklar katıyordu. Sigarayı bırakmayı çok denemiş ama bir türlü başarılı olamamıştı, belki de; bilinçaltına hükmetmek istememişti. Telaşla sigara paketini aradı, montunun sağ iç cebinden çıkardı, önce paketin içindeki çakmağını sonra sigaradan iki adet alarak kutuyu yere bıraktı. Sigaranın birini her zaman olduğu gibi, sağ kulağının üzerine yerleştirdikten sonra, ikincisini yakarak derin bir nefes çekti. Sanki, mendilindeki lekeye inat edercesine!

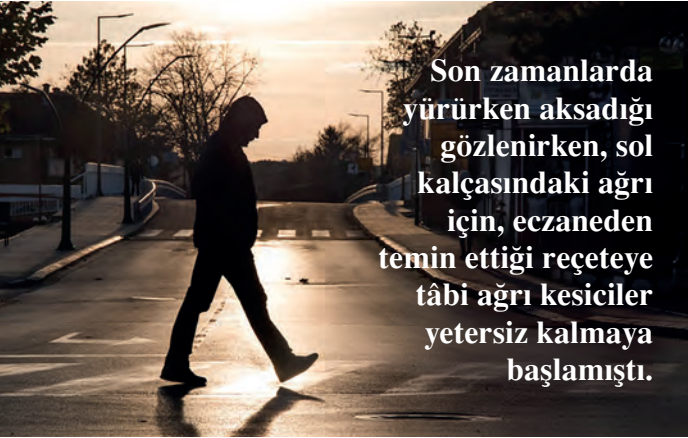
hanıma lafın arasında mendilindeki lekeden söz etti. Derhal bir hastaneye müracaat etmesi gerektiği önerisini,

“Atın ölümü arpadan olsun, dedem de içerdi 93 yaşında vefat etti, babam hâlâ içiyor sağlıklı ve 70 yaşında” diyerek ciddiye almadı.

Orta okulda aşık olduğu sıra arkadaşları, mahalleden komşuları, Meşe Çıkmazı'nda oturan Harika, hazin bir trafik kazasında vefat edince, Aziz uzun zaman hayata küsmüştü. Çocukluk aşkını unutamamış, babaannesi ona o mendili işlemişti. O günden beri sigarayı bir teselli aracı, bir dost olarak görmüş, alışkanlığının bağımlılığa döndüğünü çoğu insan gibi farkedememişti.

Mendildeki lekeden annesine hiç bahsetmedi, gizlice kendisi yıkadı. En büyük zevklerinden biri, arkadaşları ile halı sahada futbol oynamak olan Aziz'in yorgunluk hissi günden güne artıyor, Harika'ya olan aşkının ve özleminin bir simgesi olan mendil sık sık kullanılıyor,

bembeyazlığını yitiriyordu. Son zamanlarda yürürken aksadığı gözlenirken, sol kalçasındaki ağrı için, eczaneden temin ettiği reçeteye tâbi ağrı kesiciler yetersiz kalmaya başlamıştı.

Son zamanlarda yürürken aksadığı gözlenirken, sol kalçasındaki ağrı için, eczaneden temin ettiği reçeteye tâbi ağrı kesiciler yetersiz kalmaya başlamıştı.

İlk sigarasını her zaman hızla içen Aziz, ikincisi birincinin izmariti ile yakar, “ilki çorba niyetine, ikincisi ana yemek” derdi. Ertesi gün kalfa olarak çalıştığı eczanede, sigara içiciliğine çok karşı olan, eczacı

Eczacı hanım, Aziz'i mecbur ederek, hastaneye götürdü. Akciğerdeki tümör, kalça kemiğine kadar yayılmıştı. Cerrahi şansını yitiren, Aziz'e "geç evre" kanser teşhisi koyan doktorlar, derhal onkolojik tedavi protokolüne dahil ettiler. Yaklaşık yirmi yıldır, abla-kardeş ilişkisi olan eczacı hanım ve Aziz, poliklinikte dolu dolu gözlemlerle önce birbirlerine bakakaldılar, sonra kucaklaşıp sımsıkı sarıldılar. Aziz, Harika'nın mezarı başında, kır çiçeklerinden rengârenk bir demeti toprağa koyarken, hıçkırığa hıçkırığa ağlamaya başladı, pantolonunun arka cebindeki daha dün yıkayıp kuruttuğu, lavanta kokan bembeyaz **AH** işlemeli mendilini çıkararak, öptü ve yüzüne kapattı.

Meşe Çıkmazı'nda, sevgili Harika ile gizlice son kez elele tutuştuğu anı hatırladı. Aziz için, o gün o veda nasıl beklenmiyordu ise, kavuşmak için böylesine bir başlangıç, bugün için bir o kadar sürpriz olmuştu. Harika'nın mezarına hıçkırıklardan arta kalan derin bir sessizlik çökmüşken, eczanenin dar sokağında gezinen ablanın, garip duygular içerisinde, arka arkasına "**AH**, Aziz **AH!** Ailene bu haberi nasıl vereceğim?" diye mırıldandığı duyuldu. • muratmolu@butundunya.com.tr

BİR YAZAR BİR KİTAP

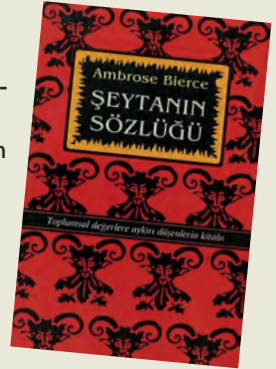

Ambrose Gwinnet Bierce

1842 Ohio doğumlu Amerikalı yazar ve gazetecidir. Amerika İç Savaşı'nda orduya katılır. Yaşadığı

savaşlar hikayelerine esin kaynağı olmuştur. 19. yüzyılın önemli kısa hikaye yazarlarından sayılan Bierce, kısa hikayeler, fabl türü yazılar

ve aforizmaları ile ünlüdür. Kirişli bir yaşam süren ve 1914'te Meksika'ya giden yazardan, yazdığı son mektuptan sonra haber alınamamıştır. Karanlığın Kahkahası ve Şeytanın Sözlüğü kitapları Türkçe'ye çevrilmiştir. »

Omega Yayınları'ndan çıkan 'Şeytanın Sözlüğü' kitabında yazar, acı mizahı ile güldürürken, toplumsal alışkanlıklara aykırı olsa bile okuyucuyu işlediği konu ve başlık hakkında tekrar düşünmeye zorluyor. Kitabın dikkat çekici bir özelliği de, yazarın 1911'deki baskısına önsözünde bahsettiği gibi, ünlü şairlerden bol miktarda yaptığı örnekleyici alıntılar. 'Durak' köşesinde 'A' harfinden başlayarak sözlükten alıntılar yapmaya devam edeceğiz.

[A]

Acımasızlık: (Inhumanity) İnsanoğlunun en belirgin özelliklerinden biri.

Açlık: (Hunger) İnsanlığın tüm sınıflarını etkileyen ve genellikle perhiz yapılarak iyileştirilen özgür

bir hastalık. İyi evlerde yaşayanların bu hastalıktan en hafif biçimde etkilendikleri gözlemlenmiştir. Bu bilgi kronik hastalar için faydalıdır.

Adalet: (Justice) Devletin vatandaşa bağlılık, vergiler ve şahsi hizmeti karşılığında ödül olarak sattığı aşığı yukarı bozulmuş bir konum olan meta.

Allah: (Allah) Müslümanlara göre Yüce Varlık; Hristiyan, Yahudi ve benzerlerinden daha üstün.

Allahım iyi kanunlarına içtenlikle uydum.

Ve insanın günahları için hep ağladım;

Ve bazen ibadethanede diz çökerken ben

Saygılı bir şekilde ellerimi kavuşturup uyudum. •Junker Barlow

AFORİZMALAR

- “Sabah uyanırken fırtınalar kutsadı, mantarlardan da hafiftim dans ederken dalgalarda.”
- “Bilgeliliğin neticesi, sürekli neşedir.” •Seneca
- “Neşe bir güçtür, onu ekip yetiştiriniz.” •Dalay-Lama
- “Eğer ruhunuz bir an bir çalgı teli gibi, yaşama sevinci ile titreştiyse ve tınladıysa, o esnada, bu tek olayın vuku bulması için, ezeli olan her şey icap etmiştir.”
- Nietzsche

• “Kusursuz neşe, sadece yaşama sevincinden ibarettir.”

•Clement Rosset

• “Mutluluğu, çekip giderken çıkardığı gürültüden tanıdım.”

•Jacques Prevert

Dr. M. Molu'nun sesinden Gündüz Vassaf'ın Ne Yapabiliriz kitabından alıntı.

Dünya Döndükçe

Sabriye Aşır

Soğutma Teknolojisinden Önce Devasa Bir Buz Endüstrisi Vardı

Uzun zaman önce buz toplayıcılar donmuş göl ve göletlerden buz keserek geçimlerini sağlıyorlardı. Bu iş, son derece zor ve tehlikeliydi. Sonraları ise soğutma teknolojisi her şeyi tamamen değiştirdi...

Buzdolaplarının icadından

önceki dünyada, buz için bir düğmeye basıp bardağınıza buz doldurmak ya da buz kalıbını ters çevirerek içeceğinize buz eklemek bir lükstü. Buzlu bir içecek zenginliğin göstergesiydi ve buz sektörü de milyon dolarlık bir endüstriydi.

Doğal buz için bir merkez konumunda olan Norveç, yıllık milyon ton buz ihraç ediyordu. Sonraları ABD buz ticaretinde Norveç'i gölgede bırakırcasına öne çıktı. 19. yüzyılda buz ticaretinin en parlak dönemini yaşayan ABD'de buz endüstrisinde yaklaşık 90 bin kişi çalışıyor, 25 bin at da buzların kesilmesi ve taşınmasında kullanılıyordu. Londra'da Amerikan buzuna talep öylesine yüksekti ki, Amerika'yla rekabet edebilmek için Norveç'teki Opegård Gölü'nün adı Wenham Gölü olarak değiştirildi. O dönemde ABD'de Massachusetts'teki Wenham Gölü, buz ticaretinde öne çıkan bir göldü.

üzere dünyanın dört bir yanına ihraç ediliyordu. Amerika Birleşik Devletleri'nin buz için üç merkez üssü vardı: New York, Boston ve Şikago. Tarihçi Peter Stott, 1880'de New York'tan gelen buzun Boston'dan gelene kıyasla 6 kat daha yüksek fiyatla satıldığını belirtiyor.

Böylesi devasa bir buz endüstrisi elbette, göllerin, göletlerin ve nehirlerin üzerinde doğal olarak oluşan buz kesen ve taşıyan binlerce insanın omuzlarında yükseldi. Tarihçiler Linda H. Kistler, Clairmont P. Carter ve Brackston Hinchey, buz hasadı için çeşitli aletler yapıldığını da belirtiyorlar. 1800'le-

rin başlarında, geleceğin küresel buz kralı olacak olan Frederic Tudor'un çalışanları, buz çeşitli el aletleri ile kesiyorlardı. Sonraları ise talep arttıkça Tudor'un buz kesicileri, Nathaniel Wyeth tarafından icat edilen saban benzeri bir alet kullanmaya başladılar. Saban benzeri bu

1935 yılına ait bu fotoğrafta, kesilen buz kütlelerinin atlı kızaklarla çekildiği görülüyor. (Wikimedia Commons)

1850'lerde Amerikan buzunu, Güney Amerika, Karayipler, Güneydoğu Asya ve Avustralya, Basra Körfezi ve en büyük pazar konumundaki Hindistan da dahil olmak

atlı kesicilerin devreye girmesiyle buz hasadı üçe katlandı. Buna karşılık, Kanadalı buz kesiciler ise farklı bir teknik kullanıyor ve el testereleleriyle kızaklardan yararlanıyorlardı.

James Pattison Cockburn'un, Kanada Quebec'teki buz hasadını betimleyen 1830 tarihli suluboya çalışması. (Library and Archives Canada)

Grönland'da da bu yöntemle buz hasadı yapılıyordu.

Buz hasadı son derece ağır bir mevsimlik işti. Dahası tehlikeliydi de... İşçiler her an boğulma ya da buz kütleleri altında ezilme tehlikesiyle karşı karşıyaydı. 1933 tarih-

li bir makalede, 1931'de Ottumwa Sand Co. şirketi için buz hasadı yaparken Des Moines Nehri'nde bir buz kesicinin boğularak yaşamını yitirdiği ayrıntılarıyla anlatılıyor. 11 günlük hasat mevsimi süresince günlük 4,5 dolara çalışan buz kesicinin dul eşine ise şirket tarafından üç yüz hafta boyunca haftada 15 dolarlık bir tazminat ödeneceği belirtiliyordu.

"Wisconsin Buz Ticareti" başlıklı bir diğer makalede de aşırı

Buz hasadı son derece ağır bir mevsimlik işti. Dahası tehlikeliydi de... İşçiler her an boğulma ya da buz kütleleri altında ezilme tehlikesiyle karşı karşıyaydı.

soğuk ya da erime engel olmadığı sürece, buz hasadının gece gündüz devam ettiğine dikkat çekiliyordu. Buz endüstrisi, baharın gelişimiyle birlikte başlayacak erimeye karşı zamanla yarış içerisindeydi. Hasadın yeri ve büyüklüğüne bağlı olarak, kesilen buz kütleleri kızaklarla taşınarak buz depolarına taşınırdı. Depolardan ise dünyanın dört bir yanına sevk edilirdi.

Amerika Birleşik Devletleri'ndeki en önemli buz alıcıları ise bira

Massachusetts'de buz hasadı

üreticileriydi. Bira fabrikaları üretim ve dağıtım için yılda tahmini bir milyon ton, soğutmak ve servis etmek için ise yaklaşık iki milyon ton buz kullanıyorlardı. Buz yalnızca biranın soğutulması için değil, et üretimi ve etin korunması için de son derece önemliydi. Tarihçi Peter Stott, buz endüstrisinin beslenme alışkanlıklarını kökten değiştirdiğini belirtiyor. Öyle ki, bu sayede Boston'dan gelen somon ve ıstakoz taze bir biçimde Kalküta'ya ulaşabiliyordu. 1833'te Hindistan'da yenilen ilk dondurma, Massachusetts buzu sayesinde yapılmıştı.

Stott şöyle

yazıyor: “Buza olan yoğun talep güvenilir yapay soğutma araçlarının geliştirilmesini teşvik etti. Fakat diğer yandan da, doğal buz göletlerinin yaygın olması ve rahatça ihrac-ithal edilmesi, yapay buz yapımının biraz gecikmesine yol açtı.”

Buz hasadı 1950'lere kadar devam etse de buzdolabının icadı ve yaygın erişimi ve benimsenmesiyle

1800'lerin sonlarında, küresel ölçekte kazançlı olmaktan çıkmıştı. 1914'e gelindiğinde, Amerika Birleşik Devletleri'nde 24 milyon ton doğal olarak hasat edilen buza kıyasla 26 milyon ton yapay buz üretildi. Hindistan gibi Britanya'nın diğer kolonilerinde de girişimciler, buz alım satımının daha verimli yollarını aramaya başladılar. 1878'de Hindistan'da kurulan Bengal Buz Şirketi, ithalat gereksinimini ortadan kaldırdı. Böylelikle buz fiyatı düşerken, geniş kitlelerin buza erişimi mümkün oldu. Buzlu içecekler artık yalnızca zenginlerin lüksü değildi, hemen herkes için erişilebilirdi.

Soğutma teknolojisinin gelişmesi, binlerce kilometre ötede yetiştirilen ve hasat edilen mevsim dışı ürünlerin korunabilmesini ve uzak mesafelerdeki erişilebilirliğini mümkün kıldı. Fakat rahatlığın bir bedeli vardır. Çeşit çeşit meyvelerin

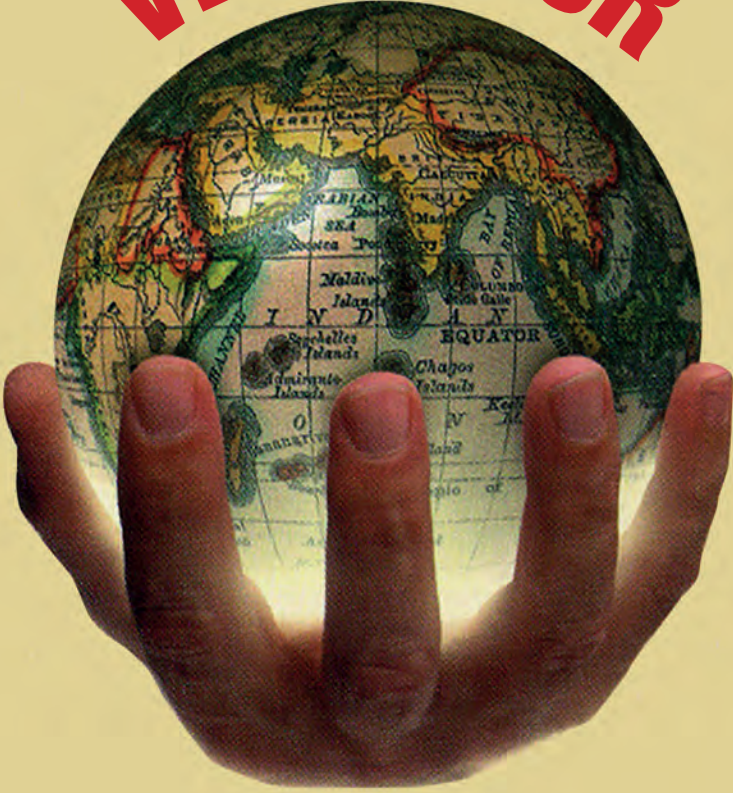
taze bir biçimde dünya çapında sevk edilmesini sağlayan soğutma sıvıları, küresel ısınma sorununun büyümesine katkıda bulunuyor. Karbondioksit emisyonlarının yüzde onuna bu sevk zinciri neden oluyor. Bu yüzde onluk pay, havacılık ve gemcilik endüstrilerinin yol açtığından neredeyse iki katına karşılık geliyor.

Bununla birlikte, küresel ısınma olgusu bizi, buzun artık doğal bir biçimde oluşmadığı bir geleceğe doğru yol almaya itiyor. Yüksek sıcaklıklarda rahatlamak için buzlu bir içekte ya da odamızı soğutmakta çare ararken, aslında tüm bunların da daha yüksek sıcaklıklara, küresel ısınmaya katkıda bulunduğu bir kısır döngüye hapsulüyoruz. •

sabriyeasir@butundunya.com.tr

Çeviri kaynağı yazı: "How refrigeration destroyed the massive international ice industry", Akanksha Singh, 16 Ağustos 2023, bigthink.com

EMPERYALİZM VE KÜLTÜR

Emperyalizm, İngilizceden dilimize geçmiş bir sözcük. Kökeni: "imperial" sözcüğü. Anlamı da dilimizdeki dönüşmüş hali ile imparatorluk yani yayılmacılık.

Bir de emperyalizm ile eş anlamlı, daha politik içerikli ekspansiyonizm sözcüğü var sömürgecilik, kolonyalizm yani müstemlececilik anlamına gelen.

Kültür de insana ilişkin bir kavram. Tarihi süreç içinde yaratılan / oluşan, anlam ve önem içeren bir toplumsal oluşum. En geniş anlamda, toplumların kendilerine özgü, gelecek nesillere aktardıkları maddi veya manevi her şey...

Emperyalizm, ilk kez 19. yüzyılın sonlarına doğru İngiltere'de sömürge imparatorluğunu güçlendirme ve genişletme politikalarını

tanımlamak üzere ortaya çıkan ve sömürgecilikle eş anlamda kullanılmaya başlanan bir kavram. Sömürgeciliğin geçmişi de 16. yüzyıla kadar süren imparatorlukların fetihlerle genişleme sürecine kadar uzanmakta. İmparatorlukların oluşumlarını içeren yayılmacılık emperyalizmin ilk evresi olarak belirlenmiş. Güçlü ülkeler, güçsüz olanların topraklarını, doğal zenginliklerini askeri güçleri sayesinde ele geçirerek halklarına hükmetmişler.

Rönesans ve coğrafi keşiflerle 16. yüzyılda oluşmaya başlamış kapitalizmin Sanayi Devrimi ile tüm Avrupa'ya yayılan ve 19. yüzyıla kadar devam eden emperyalizmin ikinci evresi. Portekiz, İspanya, İngiltere gibi Avrupa'nın denize kıyı

ülkeleri Amerika ve Avustralya kıtalarını “Eski Emperyalizm” olarak tanımlanan bu evrede kolonileştirip sömürmüşler.

Emperyalizmin üçüncü evresini de 19. yüzyılın sonlarında başlayan; Afrika ve Asya kıtalarındaki kimi yerlerin yine Avrupalı ülkeler tarafından sömürgeleştirildikleri “Yeni Emperyalizm” denilen süreç oluşturmuş. “Eşitlik, Özgürlük, Kardeşlik” söylemlerine karşın gelişmiş ülkelerin mevcut durumlarını koruyabilmeleri, daha da semirebilmeleri için bir gereklilik ve hak olarak benimsenip kabullenilmiş. Bu süreçte en etkin görevi de askeri gücün yanı sıra Hristiyan din adamları / misyonerler üstlenmiş.

Batı kültürü, diğer kültürleri özellikle de az gelişmiş ülkelerin yaşam biçimlerini giyim, eğlence ve tüketim alışkanlıkları bakımından giderek kendine benzetmiş.

Misyonerlerin devreye girmeleri ile de emperyalizmin dördüncü evresini oluşturacak daha uzun soluklu, çok daha az zahmetli kültürel emperyalizm ilk adımları atılmış olmuş...

Çağımızda kültürel emperyalizm, bir devletin veya ulusun başka devlet ya da ulusları kendi çıkarları doğrultusunda etkisi altına almasının en etkin yöntemi. Gelişmiş ülkeler, az gelişmiş ülkelere bu yolla, onlara kendi kültürlerini / yaşam biçimlerini-giyimlerini, kuşamlarını, hal ve tavırlarını, yediklerini, neyi nasıl yiyip içtiklerini empoze edip benimseterek, onları kendilerine benzeterek sömürmeleler / sömürgeleştirmekteleler.

19. yüzyılda fotoğrafın, daha sonra sinemanın, 20. yüzyılda da televizyonun icadı; kitle iletişim araçları ile görselleşen kültürel olgular, kültürel emperyalizmin en etkin araçları olmuş. Gelişen yayıncılık, sinema filmleri, televizyon programları ile Batı kültürü, diğer kültürleri özellikle de az gelişmiş ülkelerin yaşam biçimlerini giyim, eğlence ve tüketim alışkanlıkları bakımından giderek kendine benzetmiş. Bu benzeşme de bu ülkelerin ürettiği ürünlerin pazar paylarını artırmalarını sağlamış. Popüler kültürün yaygınlaşması ile gelişmiş ülkelerin diğer

ülkelerdeki -özellikle de az gelişmiş ülkelerdeki- pazar payları artmakla kalmamış, oluşan ekonomik bağımlılıklar, özellikle üçüncü dünya ülkeleri siyasal anlamda da gelişmiş ülkelere bağımlı hale gelmişler. Örneğin Amerika Birleşik Devletleri, CIA (Merkezî İstihbarat Teşkilatı) ya da ordusu ile giremediği yerlere / ülkelere MTV (Music Television) ve Hollywood filmleri sayesinde girebilmiş.

Bir ülkenin kültür emperyalizminin kısılcacında olup olmadığını anlamak için o ülkenin günlük yaşamına bakmak yeterli: Eğer radyolarında, televizyonlarında, eğlence yerlerinde vb. kendi müziğinden / şarkılarından, türkülerinden daha çok bir başka ülkenin ya da ülkelerin müziği çalınıp söyleniyor; sinemalarında kendi filmlerinden çok yabancı filmler gösteriliyor;

Yakasını kültürel emperyalizme kaptıran ülkeler için en büyük tehlike de giderek ulusal bağımsızlıklarını yitirmektir.

dükânların, alışveriş yerlerinin tabelaları, binalarının adları yabancı dilde sözcüklerinden oluşuyor; insanları, yabancı bir dilin sözcüklerini kendi dillerine katmayı bir marifet sanıyor; anaokulundan üniversitesine, yabancı dilde eğitim öğretim baş tacı ediliyor ise o ülke

Bir ülkenin kültür emperyalizminin kısılcacında olup olmadığını anlamak için o ülkenin günlük yaşamına bakmak yeterli.

Kültürel emperyalizmin karşısındaki en büyük engel toplumların kendi kültürlerine sahip çıkmalarıdır.

yakasını kültürün emperyalist kısaca kaptırmış demektir.

Yakasını kültürel emperyalizme kaptıran ülkeler için en büyük tehlike de giderek ulusal bağımsızlıklarını yitirmektir. Çünkü ulusal bağımsızlığın temelini ortak kültürel değerler oluşturur. Bu nedenle toplumlar, aralarına yeni katılan bireylerin / çocukların kişiliklerini, kendi toplumsal değerlerini / kültürlerini benimseterek yapılandırır. İlkel toplumlardan bu yana bu hep böyle olagelmıştır. Bireyin toplumsallaşması ancak toplumun beklentisine / beklentilerine uygun

davranış ve normları -kural olarak benimsemiş, yerleşmiş ilke ya da yasaları- benimsemesi ile mümkündür. Kültürel emperyalizmin karşısındaki en büyük engel toplumların kendi kültürlerine sahip çıkmalarıdır. Bunun yolu da bireylerin kendi kültürel değerlerini içselleştirmek; çağın gereklerine, aklın ve bilimin önderliğinde dönüştürebilmektir.

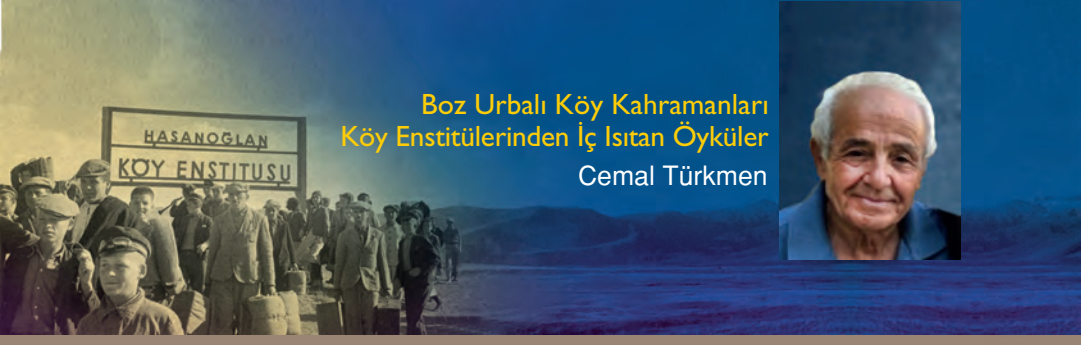
İletişimin bunca yaygınlaştığı çağımızda kültürler arasındaki etkileşimi yadsımak elbette mümkün değil. Etkileşim kaçınılmaz bir gerçeklik. Önemli olan: bu etkileşimin ulusal kültürü, ulusal kimliği yozlaştırmasını engellemek. Bunun yolu da ayran budalası olmamak yani yeni gördüğü her şeye hayran olmamak. Ve kendi kültürünü bilmeden, anlamadan hor görmeyip sahip çıkmak. Kültürel emperyalizmin, sonunda emperyalizmin kucağına düşmek, sömürgeleşmek demek olduğunu unutmamak.

Bu konuda en önemli görev de gerçek aydınlarla sanatçılara düşüyor... •

tekinozertembd@gmail.com

“Sömürgecilik ve emperyalizm yeryüzünden yok olacak ve onların yerini, milletler arasında hiçbir renk, din ve ırk ayrıcalığı gözetmeyen yeni bir uyum ve işbirliği çağı alacaktır.”

Mustafa Kemal Atatürk

Boz Urbalı Köy Kahramanları
Köy Enstitülerinden İç Isıtan Öyküler
Cemal Türkmen

Yüz Akı Bir Sınav

İnönü'nün Kasatmonu ziyareti (1938)

Aralık ayının başıydı. Mustafa Kemal ölmüş, boşalan Cumhurbaşkanlığına İsmet İnönü getirilmişti. Siyasal ortamda bir belirsizlik vardı. Bir hükümet değişikliği olacak mıydı? Maarif Vekili değişecek miydi? İnönü, başbakanlığı

Olay, 1938
Aralık ayında
yaşanmıştır.

döneminde eğitime gösterdiği ilgiyi cumhurbaşkanı iken de gösterecek miydi?

İsmail Hakkı Tonguç bunları düşünürken bir haber ulaştı kendisine, Bakandan:

"Reisicumhur, ilk gezisini Kastamonu'ya yapacak. Gezi programında

Kastamonu'daki eğitimci kursu da var. Hadi İsmail Bey, göreyim seni, Reisicumhurun üzerinde müspet bir tesir bırakmalıyız."

Tonguç, Bakanın odasından biraz düşünceli olarak ayrıldı. Çünkü Bakan, Reisicumhurun, Millî Eğitimden kimseyi yanında götürmeyeceğini söylemişti. Bunun bir nedeni olsa gerekti. Neydi acaba? Durumu yerinde ve aracısız görme isteği olabilir miydi? Evet, olsa olsa bu olurdu. Başkaca bir neden göremiyordu. Çevresinde şu şudur, bu budur diye açıklama yapacak kimse olmadan, bizzat kendi gözleriyle görecekti, kendisi algılayıp kendisi değerlendirecekti. Aslında hiç de yadırganacak bir yöntem değildi. Ne olursa olsun, Bakanlığın çalışmalarının geleceği açısından İnönü üzerinde olumlu izlenimler bırakılması gerekiyordu. Bu nedenle kurs, ona en iyi biçimde tanıtılmalıydı.

Derhal telefona sarıldı. İstanbul Kültür Direktörü Tefvik Kut'la görüştü.

Tefvik Kut

"İsmail Hakkı Bey telefon etti, ilk trenle Ankara'ya doğru yola çıkmanızı, kendisiyle Eskişehir İstasyonu'nda buluşmanızı rica etti," dedi.

Tonguç'un Enstitü Müdürlerinden İlköğretim Müfettişi Süleyman Edip Balkır

Tonguç İstanbul'la telefon görüşmesi yaptığı sırada Süleyman Edip Balkır da Avrupa yakasında bir ilkokulda denetim yapıyordu. Kastamonu'daki eğitimci kursu yöneticiliği yeni bir kurs açılıncaya değin bitmiş, o da İstanbul'daki asıl görevine, ilköğretim müfettişliğine dönmüştü. Aradan bir hayli zaman geçtiği için *"İsmail Bey bizi unuttu."* diye içten içe sitem de etmeye başlamıştı.

Dersliğin kapısını çalan okul müdürü, kapıyı yarım açarak başını içeri uzattı:

"Müfettiş Bey, sizi Kültür Direktörlüğünden çağırıyorlar. Galiba aceleymiş, bir araba göndermişler. Şoför sizi bekliyor," dedi.

Tam da unutulduğunu düşündüğü bir sırada bu acele çağırılmanın Ankara'yla bir ilgisi olduğunu anladı Balkır. Öğrencilerden ve sınıf öğretmeninden özür dileyerek ayrıldı derslikten. Kendisini bekleyen arabaya atlayarak doğrudan Kültür Direktörlüğüne gitti.

Tefvik Kut:

“Mevzunun ne olduğunu söyledi mi?”

“Hayır,” dedi Tevfik Kut. “Ama, önemli bir şey olduğu muhakkak. Eskişehir’de kendisi size gerekli talimatları verecektmiş.”

Balkır düşüncesinde haklı çıkmıştı. Kendisini bir görevin beklediği açıktı.

Eve gitme, hazırlanma, yola çıkma derken ilk treni kaçırdı. İkinci trenle yola çıktı. Eskişehir İstasyonu’na vardığında Tonguç’u görmedi. Tonguç aslında Eskişehir’e gelmiş, ama ilk trenden Balkır çıkmayınca zamanı değerlendirmek istemiş, yanında bulunan Müfettiş Bayram Karatan’a Balkır’a verilmek üzere bir mektup bırakarak kendisi Çifteler’e geçmişti. Tonguç bunu hep yapıyordu. Boş olarak bir saat bile geçirmek istemiyor, bulduğu her boşluğu değerlendiriyordu. O gün de öyle yapmıştı. Çifteler’e gidip öğretmen kursunu, öğretmen okulunu ziyaret etmiş, öğretmenlerle

İnönü, Yücel ve Tonguç bir yurt gezisinde görüşmüş, onlarla söyleşmiş, dertlerini dinlemiş, önerilerde bulunmuştu.

Tonguç’un Karatan’a bıraktığı mektupta durum hakkında bilgi veriyor, yapması gerekenleri kısa ve özlü olarak anlatıyordu:

“Sevgili Edip, İsmet Paşa, önümüzdeki günlerde Kastamonu’yu

Gölköy Köy Enstitüsü’nün içinde öğretmenlerin de eğitildiği I numaralı binası

ziyaret edecektir. Seyahat sırasında kursa da uğrayacaktır. Kursların, kurulmuş ve kurulacak köy öğretmen okullarının geleceği bakımından bu ziyaret çok mühimdir. Hemen Kastamonu'ya giderek kursla ilgili Reisicumhur teftişine hazır olmanda fayda vardır. Ankara Gari'nda bir şube müdürü seni Kastamonu'ya götürmek üzere bekleyecektir. Sana itimadım tamdır."

Mektubu okuyan Balkır, bir anda şaşkına dönmüştü. Sanki o anda devletin en büyüğü Millî Şef İnönü'yü karşısında görür gibi olmuştu. Ağzı laf yapan, eli iş tutan Balkır, bir anda kazık kesilmiş, her yanı tutulmuş, ürkek ve şaşkın bir hâl almıştı. Ama bu durum

bir anlıktı. Hemen kendini toparladı. Karatan'la vedalaşıp Ankara'ya geçti.

Ankara'da bindiği otomobille Kastamonu'ya ulaşır ulaşmaz ilk işi Vali Avni Doğan'la görüşmek oldu. Vali, kursun açılış döneminde de desteğini esirgememiş, ona büyük yardımlarda bulunmuştu. Bu kez de öyle oldu. İkiisi birlikte oturup ziyareti görüştüler. Balkır ona yapacaklarını anlattı ve onayını aldıktan sonra Gölköy'e doğru yola çıktı.

İnönü gezisine 5 Aralık 1938 günü çıktı. Aynı gün Kastamonu'daydı. Hükümet Konağında düzenlenen toplantıya il yöneticilerinin hemen hepsi katılmıştı. Sıra eğitim konusuna gelince öğretmen kursuyla ilgili bilgi almak istedi İsmet Paşa. Vali söz isteyerek;

"Efendim, size kursun idarecisi Süleyman Edip Balkır Bey'i takdim ediyorum. Kendisi size bu hususta en vazih malumatı sunacaktır." dedi.

İnönü'nün karşısında genç, saygılı, kendine güvenli birisi vardı. Uyardı onu İnönü: "Bak Hoca," dedi. "sana ne sorarsam ona cevap vereceksin. Sormadığım hususlarda izahat istemiyorum, tamam mı?"

İsmet İnönü:
Kadın eğitmen
yetiştirmeyi
düşünmediniz mi?

S. Edip Balkır:
Kadın eğitmen
meselesi
gündemimizde
olan bir meseledir.

“Emredersiniz Paşam.” dedi Balkır.

“Şimdiye kadar kaç eğitmen yetiştirdiniz?”

“250 efendim.”

” Bunları nerede barındırdınız, ne yedirip içirdiniz?”

“Muvakkat barınma sağlamak üzere eski çiftlik binalarını elden geçirdik. Bununla kifayet etmeyip yeni binaların yapımına başladık. Şu an itibarıyla bir yatakhane binası, bir idare binası bir de derslik binası yaptık. Yedirip içirmeye gelince, devletimizin verdiği işe bedeliyle satın aldıklarımızı kendimiz pişirip kendimiz yedik.”

“Bina inşası için gereken tuğlaları kendiniz pişirmişsiniz, doğru mu?”

“Doğrudur efendim. Piyasada tuğla çok pahalıydı. Kendimiz tuğla ocağı kurarak piyasa fiyatının misli misline ucuza mal ettik.”

İnönü sorduğu sorularla konuya egemen olduğunu gösteriyordu.

“Peki ya kadınlar? Kadınlardan eğitmen yetiştirmeyi düşünmediniz mi?”

“Kadın eğitmen meselesi ruznamemizde olan bir meseledir. Ama şimdiye kadar bu konuda muvaffak olamadık efendim.”

İnönü son sözünü söyledi:

” Biz eğitmen meselesini çok mühimsiyor, çok umut bağlıyoruz Hoca. Sende de bu mühimseyişi ve

ümidi görüyorum. Teşekkür ederim.”

İnönü ertesi gün Daday dönüşünde kursa uğradı. Gezmediği, incelemeyeği hiçbir yer bırakmadı. Yeni sorular sordu, yeni açıklamalar aldı. Balkır’ın ünlü tuğla ocaklarını da gezdi. Ama o an için orada yanmakta olan bir ocak yoktu. Fakat yerdeki kalıntılardan kısa bir süre önce orada binlerce tuğlanın piştiğine ilişkin bir yığın belirti vardı. Çalışmalardan fazlasıyla hoşnut kalan İnönü, çok yararlandığını belirterek bir kez daha teşekkür edip Gököy’den ayrıldı.

“Piyasada tuğla çok pahalıydı. Kendimiz tuğla ocağı kurarak piyasa fiyatının misli misline ucuza mal ettik.”

İnönü’nün Ankara’ya dönüşünden bir gün sonraydı. Vali Avni Doğan, tüm il yöneticilerini bu arada Süleyman Edip Balkır’ı da toplantıya çağırmişti. Kastamonu Halkevi’nde yapılacak toplantıda Cumhurbaşkanının ziyaretinin genel bir değerlendirmesi yapılacaktı. Toplantı başladı. Vali açış konuşmasından sonra Balkır’a seslendi:

” Süleyman Bey, lütfen buraya kadar gelir misiniz?”

Balkır, kürsüye doğru ilerledi. Vali Avni Doğan:

“Şimdi, Millî Şefimiz Sayın İnönü'nün bana verdiği bir vazifeyi yerine getirmiş olmaktan dolayı büyük bir mutluluk duyacağım.” dedi. “Sayın Reisicumhurumuz şehrimizden ayrılmadan önce bana bir vazife verdi. Gerek hükümet konanındaki toplantıda gerekse Gölköy kursunu ziyaretleri sırasında sorduğu suallere verdiği cevaplardan ve yaptığı izahatlardan dolayı Kurs Müdürü Süleyman Bey'i tebrik etmemi ve gözle-rinden öpmemi istedi. Ben de şimdi bu vazifeyi yapmanın kıvançlı olduğum edip Bey.”

Vali Avni Doğan

Vali, Balkır'ı kucakladı ve yaknaklarından öptü. Aynı anda, Halkevi salonu, kopan alkış tufanı ile inledi. Balkır'ın gözleri dolu dolu oldu.

Toplantı biter bitmez postaneye gitti Balkır. İlköğretim Genel Müdürlüğüne çektiği telgrafta

“Vazifenin muvaffakiyetle yapıldığını” söyledi. Çektiği tele, ertesi gün, Tonguç'tan yanıt geldi:

“Muvaffakiyetinizi tebrik ederim. Çalışmalarınıza teşekkürler. Ankara yolu ile dönmenizi rica. Sevgiler.”

Balkır, Ankara'da Bakanlık koridorunda ilerlerken Tonguç odasında yeni bir sigara daha yakıyordu. Kapıdan içeri giren Balkır'ı görünce yerinden doğruldu. Doğruca gidip onu kucakladı. Balkır, kendisini kucaklayan Tonguç'un gözlerinin dolduğunu farketti. Balkır'dan denetimin ayrıntılarını dinleyen Tonguç, Balkır'ı İstanbul'a uğurladıktan sonra soluğu Bakanın odasında aldı. Kasta-

monu denetiminin yüz akıyla atlatıldığını anlattı ona.

Eğitim alanında önemli bir aşama başarıyla aşılmıştı. Gelecekte yapılacak atılımlar için Cumhurbaşkanını desteği sağlanmıştı. •

Engin Tonguç, Bir Eğitim Devrimcisi, 1. Kitap, s. 378, 379, 380

“İnsan topluluğu kadın ve erkek denilen iki cins insandan mürekkettir. Kabil midir ki, bu kütlenin bütünlüğü ilerleyebilsin? Mümkün müdür ki, bir cismin yarısı toprağa zincirlerle bağlı kaldıkça öteki kısmı göklere yükselebilsin?”

Mustafa Kemal Atatürk

“Yıkılıptır Bu Cihan”

“Küfr ile dünya durur, zulm ile durmaz.”

-Göriceli Koçi Bey

Osmanlı aydınları, imparatorluğu “Devlet-i ebed-müddet” (sonsuz dek yaşayacak devlet) diye tanımlıyordu. Bu anlayış Osmanlı tarihçilerini etkilemiş olan İbni Haldun’un tarih kuramıyla çelişmekteydi.

14. yüzyılın Tunuslu İslam-Arap düşünürünün döngüsel gelişim kuramına göre her devlet beş aşamadan geçerek yaşamını tamamlamaktaydı:

İlk aşama zafer dönemiydi. Bu aşamada karşı güçler alt edilerek

egemenlik elde ediyor, devlet örgütleniyordu. İkinci aşama olan istibdat (baskı) döneminde, hükümdar yönetimi tümüyle ele geçiriyor, yeni devletin kendi kurum ve kuralları yürürlüğe giriyordu. Üçüncü aşama yönetimin nimetlerinden yararlanılan ferağ (rahatlık) dönemiydi. Zenginlik yaşıyor, bayındırlık,

bilim, sanat geliyordu. Dördüncü aşama müsalemet (huzur, barış) dönemiydi. Önceki hükümdarlardan örnek alınarak iktidarın sürdürülmesi en güvenli yol sayılıyordu. Beşinci aşama israf dönemiydi. Devlet sona doğru ilerlemeye başlamış oluyordu: Hükümdar ve çevresi, öncekilerin biriktirdiği serveti tüketiyor, devletin gelirleri giderlerini karşılayamıyor, yönetim ehli-yetsiz kimselerin eline geçiyor, ordu bozuluyordu. Söz konusu olan devleti başka bir devletin alt etmesinin ardından döngü aynı biçimde sürüp gidiyordu.

Osmanlı seçkinleri “Devlet-i ebed-müddet” diyerek kendilerini güvencede sapsalar da aralarında saltanatın güzel günlerinin sürüp gidemeyeceğini görenler olmuyor değildi. Nitekim “Cihanşir” takma adıyla şiirler yazan Padişah 3. Mustafa, 18. yüzyıl) şöyle yakınacaktı:

“Yıkılıptır bu cihan, sanma ki bir dem düzele / Devleti, çarh-ı deni (alçak feleğin çarkı) verdi kamu müptezele (tümüyle alçaklara verdi) / Şimdi ebvab-ı sadette (kutlu kapılarda) gezen hep, hazele (soysuzlar) / İşimiz kaldı hemmen, Merhamet-i lemyezele. (sürekli var olan Tanrı'nın esirgemesine)”

İyi niyetli, yurtsever padişah tanığı olduğu olumsuz gidişi ortadan kaldıramayacaktı. Neden mi?

Prusya'ya elçilikle gönderdiği Resmi Ahmet Efendi'den, kralın kendisine üç müneccim (bilici) yollamasını istemişti. Büyük Frederik'in yanıtı ise şöyle olmuştu:

“Bana hizmet eden üç müneccimi öğütleyeceğim: Bunlardan birincisi tarihten ve yaşanan deneyimlerden yararlanma, ikincisi iyi eğitilmiş güçlü bir ordu, üçüncüsü de dolu bir devlet hazinesidir.”

Padişahın olumsuz koşullara karşı koymak için müneccimlerden beklediği öneriler yüz yıl önce, iyi yetişmiş bir saray görevlisinin yapıtında dile getirilmişti. Bu yapıt “Küfr ile dünya durur, zulm ile durmaz,” diyen Göriceci Koçi Bey'in risalesiydi.

Koçi Bey, çocukluğunda

Arnavutluk'tan devşirme yoluyla getirilerek Acemi Ocağı'na alınmış, Enderun'da görevlerde bulunduktan sonra Has Oda'ya yükselerek güven ve sevgisini kazandığı 4. Murad'ın musahipleri (danışmanları) arasında yer almıştı. 4. Murat'tan sonra yerine geçen kardeşi Sultan İbrahim'in hizmetinde de bulundu.

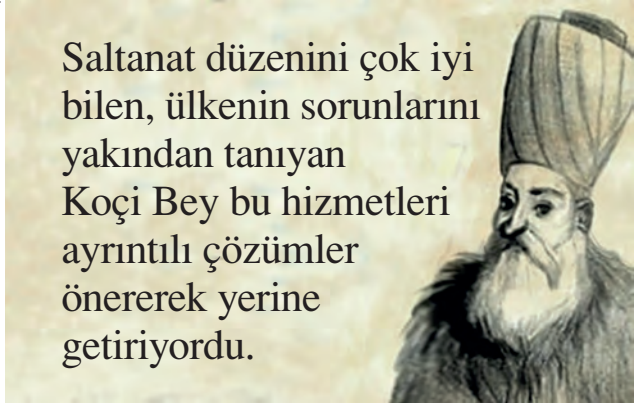
Enderun'da iyi bir öğrenim gören, devlet örgütünü yakından tanıyan, orduyla birlikte sefere katılan Koçi Bey, devlet kurumlarının işleyişini yakından izliyor, ortaya çıkan sorunlara çözümler üretiyordu.

Görüşlerini hizmetlerinde bulunduğu birbiri ardınca göreve gelmiş iki padişaha sunduğu arz tezkerelerinde dile getirecek, bu yazıların derlendiği risalesiyle ün kazanacaktı.

4. Murat'ın Koçi Bey'e günde dört beş kez danıştığı oluyor, Sultan İbrahim de sorunlarla karşılaştığında ondan acele yanıtlar bekliyordu. Saltanat düzenini çok iyi bilen, ülkenin sorunlarını yakından tanıyan Koçi Bey bu hizmetleri ayrıntılı çözümler önererek yerine getiriyordu.

Genç Sultan Murat, annesi Kösem Sultan'ın baskısı altında sürdürülen

devlet işlerine, sonunda kesin biçimde el koymuştu. Koçi Bey, padişaha devlet kurumlarıyla, görevlilerle, önlemlerle ilgili yol gösteriyordu. 16.yüzyıl sonlarından başlayarak devletin içine sürüklediği kötü durumu genel görünüşüyle açıklıyor, sorunları ele alırken nedenleri üzerinde duruyor, çözümler öneriyordu.

Saltanat düzenini çok iyi bilen, ülkenin sorunlarını yakından tanıyan Koçi Bey bu hizmetleri ayrıntılı çözümler önererek yerine getiriyordu.

Koçi Bey Kanuni dönemini (1520-1566) imparatorluğun en parlak evresi sayıyor, yeniden o koşullara dönülmesini özlüyor, ancak birçok sorunun kökenini de yine o dönemde görüyordu. 3. Murat'ın saltanat yılları (1574-1595) ise artık çok ağır eleştirilere açıktı.

Risalede din, yargı, öğretim görevlerini yerine getiren "ilmiye sınıfı"na yönelik eleştiriler geniş yer tutar.

Bilim adamlarına önceki padişahlar döneminde büyük değerler verildiğini, bunun sonucu olarak değerli yapıtlar meydana getirildiğini anlatan Koçi Bey, "*Bilginin devamı*

bilginlerdedir.” der.

Bilginler arasında en bilgili, en erdemli görevlinin şeyhülislam olduğunu, görevden alınmasının uygun sayılmayacağını, hatırlatır. Şeyhülislamdan sonra kazaskerlerin geldiğini, bunların da faziletli, bilgili insanlardan seçilerek göreve getirildiğini ve uzun süre görevde kaldıklarını, emekliliklerinde bilime hizmetlerini sürdürerek başarılı yapıtlar verdiklerini anlatmaktadır. Bu düzen artık bozulmuştur: Sık sık görevden almalar nedeniyle şeyhülislamlar, kazaskerler dalkavukluğa, doğruları anlatmaktan kaçınmaya başlamışlardır. Kadılar rüşvet almakta, haksız kararlar vermektedirler.

**Bu düzen artık bozulmuştur:
Sık sık görevden almalar
nedeniyle şeyhülislamlar,
kazaskerler dalkavukluğa,
doğruları anlatmaktan
kaçınmaya başlamışlardır.
Kadılar rüşvet almakta, haksız
kararlar vermektedirler.**

Koçi Bey rüşvet alınarak dağıtılan tımar ve zeametle (hizmetleri karşılığında belirli kişilerin yararlandığı topraklarla) ilgili olarak şunları anlatmaktadır:

“Kan pahasına nice yüzyıl evvel fethedilmiş köyleri, tarlaları birer yolunu bulup, kimini paşmaklık,

kimini arpalık (geliri padişahın anne, kızkardeş, kız ve gözdelelerine verilmiş topraklar), kimini mülk olarak verdirip, kendileri tamamen doyduktan sonra her biri adamlarına nice tımar ve zeametler verdirip, kılıç erbabının dirliklerini kestiler.”

Artan masrafları karşılayabilmek için vergiler de gittikçe yükseltilmiştir. Vergisini veremeyen halk üzerinde baskılar uygulanmıştır:

“Vergi artınca reayaya (halka) zulüm artmış, âlem harap olmuştur. Evvelce ev başına kırkar, ellişer akçe alınırken şimdi yalnız miri (devlet hazinesi) için her neferden ikişer yüz akçe ve her ev halkından üçer yüz akçe, her koyun başına bir akçe tayin olundu.”

Risale yazarı önceki dönemlerin örnek alınacak uygulamalarını sıralarken geçmişte yaşanmış yanlışlıkları açıklamaktan kaçınmamıştır. Bunlar arasında Osmanlıların altın çağı Kanuni döneminden sayfalar da yer almaktadır. Bu dönemle ilgili olarak anlattığı hatalı beş olay şunlardır:

- Kanuni Sultan Süleyman Divan toplantılarına katılmaya son vermiştir. Böylece yaşanan sorunları, hizmetinde çalışanları, hak ve ihtiyaç sahiplerini yakından tanımaktan yoksun kalmıştır.

- Kuralları bir yana bırakarak has harem görevlilerinden İbrahim

Sultan İbrahim'e ise en basit konuları, en başından başlayarak birkaç basit sözle dile getirmek zorundaydı. Anlatacaklarını bir çocukla konuşur gibi basitleştirerek aktarıyordu.

Paşa'yı veziriazamlığa getirmiştir. Giderek her padişah ülkenin gerçeklerini tanımayan kendi yakınlarını aynı göreve getirmeye koyulmuştur.

- Saraya damat yaparak veziriazamlığa getirdiği Rüstem Paşa bir padişaha hazine olmaya yetecek kadar büyük toprakları kendi üzerine geçirdi. Bu topraklar üzerinde kurulan vakıf mallarının gelirlerinden devlet hazinesi yoksun kaldı.

- Belirli bir ücret karşılığı özel kişilere devredilen Hazine mallarını devlet gelirlerinin azalmasına yol açtı.

- Cümle âlem halkı giderek o dereceye vardı ki süse, üne, gösterişe düştü. Ürün yetiştirenler, hizmetleriyle geçinenler ekmek parasına yetişemez oldu.

4. Murad'ın ölümünün ardından Koçi Bey'den sağlıksız, eğitimsiz

yeni padişah Sultan İbrahim'in de hizmetinde bulunması istendi. İki hükümdarın nitelikleri, hedefleri birbirine alabildiğine uzaktı.

Koçi Bey bu ayrımı gözetiyordu. Sultan Murad için yazdıklarında yönetim bozukluklarını, toplumsal sorunları devletin geçmişiyle o dönemi karşılaştırıyor, tarihsel olayların ışığında sorunlara çözümler öneriyordu.

Sultan İbrahim'e ise en basit konuları, en başından başlayarak birkaç basit sözle dile getirmek zorundaydı.

Anlatacaklarını bir çocukla konuşur gibi basitleştirerek aktarıyordu. Yazıları yönetim, maliye, askerlik, iktisat, saray örgütlenmesi konularında bilgiler taşıyordu.

Yazarken "*Benim devletli hünkârım, böylece sözcükleri bilmek*

gereklidir,” diyerek o dönemde günlük yaşamdaki sözcükleri bile açıklamak zorunda kalıyordu:

“*Mâ (su), nan (ekmek), lahm (et), dakik (un), karz (borç)..*”

Bu yazılarda devlet görevlileriyle nasıl görüşüleceği, onlardan hangi hizmetlerin, nasıl isteneceği, sorularının nasıl yanıtlanacağı basitleştirilerek açıklanıyordu.

Koçi Bey, örneğin, padişahın kitaplar okuyarak geçmişin olaylarını öğrenmesini öğütler:

“*Benim devletli hünkârim, Osmanlı tarihleri -Allah onların saltanatını sürekli kılsın-, galiba tülbent oğlanunda yahut hazinede vardır, isteyip okuyasız. Yüce atalarınız nice gazalar etmişlerdir, malûm-ı hümayununuz olsun.*”

Ülkenin uzak yerlerine yayılmış halk topluluklarını tanıtmaya çalışır:

“*Türkmen dedikleri göçer evler bir bölük reyadır, bezden obaları vardır. Elbistan derler bir memleket vardır Anadolu’da, onun sahrasında olurlar. Koyunları çoktur, ekip biçmezler, geçinmeleri koyun iledir. Her yıl bir voyvoda gönderirler, varır sayılarını belirler,vergilerini toplar. Altmış bin kuruş getirip teslim eder.*”

Padişahın kendisinden bilgi almasını bekler, devletin deneyimsiz başkanına her konuda yardımcı olmayı amaçlar:

“*Merhum kardeşiniz dahi danışmaksızın bir mektuba cevap yazmazdı. Elbette danışmak gereklidir.*”

Devlet adamlarını saraya

çağırarak danışmasını, onların bilgisinden, görüşlerinden yararlanmasını öğütler.

Çalışıp üreten, vergi veren, devletin ağır yükünü sırtında taşıyan halkın esirgenip korunmasını zorunlu görür:

“*Benim merhametli hünkârim, reaya kullarınızın hali pek üzücüdür. Veziriazam kulunuza tenbih buyurun, elbet iyi dindar Müslüman adamlar gönder, korumam altındaki ülkemden zulüm gitsin, ihmal etme diye çaba gösterin.*”

Madeni paranın bileşimindeki altın ya da gümüş azaltılınca değeri düşüyor, bu durum pahalılığa yol açıyordu. Koçi Bey Sultan İbrahim’i bu konuyla bilgilendirir:

“*Sikke (madeni para) bozulmuştur, o işin savsaklanmasından cümle halk ıstırapta. Reaya kullarınız fakir düşmüşlerdir. Veziriazam kulunuza paranın durumuyla da elbette ilgilenmek gerekir diye ferman-ı şerif buyurasız.*”

Bu yapıt Osmanlı siyasetnamelerinin ilki değildi, sonucusu da olmadı. Onun benzerlerinden ayıran yanınına açıklarken tarihçi Franz Babinger, Koçi Bey’i “Türkiye’nin Montsquier’ü” diye niteleyecekti! •

konurertop@butundunya.com.tr

“Bu kadar karışıklık, fitne ve fesada, reyanın ve memleketlerin harap olmasına, hazinelerin ve malların azalmasına sebep, rüşvet şeytani olmuştur” -Koçi Bey

Kritik Mineraller

Ekonomik Boyut ve

Başlıca Oyuncular

Günümüzün fosil yakıtlar ağırlıklı dünyasından; yenilenebilir kaynakların payının artacağı, enerjinin çok daha verimli kullanılacağı, talep tarafı yönetimi odaklı bir geleceğe evrilebilecek miyiz? Kaynakların yeterliliği açısından bakılacak olursa, bu pekâlâ olası ve gerçekleştirilmeli... Ancak, insanlığın sınır tanımayan ihtirasları,

bugünün dünyasında köşe başlarını tutmuş fosil yakıt ya da nükleer lobi ağları buna izin verir mi, o da ayrı konu... Mahatma Gandhi'nin sözleriyle: *“Dünya herkesin ihtiyacına yetecek kadarını sağlar, fakat herkesin hırsını karşılamaya yetecek olanı değil.”*

İnsanlık, tarihsel süreçte daha önce de “enerjide dönüşüm”

dönemleri yaşadı. Odundan ve sudan kömüre, kömürden petrole olan dönüşümler ister ulaştırma amaçlı gereksinimlerden isterse küresel hegemonya için sürdürülen savaşların ve sanayi devrimi gibi süreçlerin gereği/sonucu olarak ortaya çıkmış olsun; sonuçta o güne dek geçerli olan başat kaynaklar, yerini bir diğerine bıraktı. Bu kez sözünü ettiğimiz dönüşüm ise çok daha farklı bir gereksinimden kaynaklanıyor.

Batı Avustralya'da Lityum madeni işleme tesisi

BM, kökten tedbirlerle bir dönüşüm yap(a)madığımız takdirde, küresel ısınmanın, sanayi derimi öncesi koşullara göre ve yüz yıl sonunda 2° C artacağını; küresel ısınmanın neden olacağı iklim değişikliğinin de yerküreyi ve insan yaşamını geri dönüşmez biçimde tehdit edeceğini ortaya koydu. 196 devlet, Aralık 2015 Paris Anlaşması ile katılımcı devletler, küresel sera gazı salımlarının 2050'ye kadar %100 azaltılması (1990 öncesine göre) hedefiyle; enerji

karışımlarındaki yenilenebilir kaynak yüzdesini (ülkelerinin gerçekleri doğrultusunda) arttırmayı, fosil yakıt kullanımını azaltmayı ve enerji tasarrufu yapmayı taahhüt ettiler.

Yenilenebilir kaynaklar, doğanın sürekli yenilediği ve teknoloji ilerledikçe, enerji üretimine daha da fazla katkı yapma gizil gücüne (potansiyeline) sahip, görece çok daha çevre dostu kaynaklar. Yeter ki o eko-sistemi, gene hırslarımız uğruna

(sadece fosil yakıtlara dayalı için değil, oteller, tatil köyleri, AVM'ler, kirli madencilik için de), geri dönüşmez biçimde tahrip etmeyelim. Peter Drucker'ın dediği gibi; **"19. yüzyıla kadar, hiç sona ermeyen zorlu görev, insan soyunun ve çevresinin, doğal etkenlere karşı korunmasıydı. Ama bu yüzyılda yeni bir ihtiyaç doğmuştur: Doğayı insana karşı korumak."**

Önümüzdeki on yıllarda, enerji dönüşümünde en fazla etki yaratması beklenen birincil kaynaklar, rüzgâr ve güneş... Bu kaynakların enerji üretme gizil güçleri yüksek olsa da tüm yenilenebilir kaynakların, "kullanılabilir" enerjiye dönüşebilmeleri için, sürekli gelişen teknolojilere ve önceki yazılarımızda sürekli vurguladığımız gibi birçok kritik materyale (mineraller ve metaller) gereksinimimiz var.

Bu materyallerin (rezervlerinin) hangi ülkelerde buldukları

ve üretildikleri, hangi ülkelerin bu materyali kullanılabilir enerjiye dönüştürme teknolojilerine sahip oldukları, üretim maliyetleri ve yenilenebilir enerji sektörüne yönelik küresel standartları kimlerin belirlediği gibi konular, yaşamsal önem kazanmış durumda. ***Bu değişimin dinamiklerini doğru kavrayan, buna göre doğru konumlanabilen ve yukarıda sıralanan temel konularda mesafe almayı başarabilen devletler; önümüzdeki on yıllara, enerji ve ekonomik güvenlikleri açısından daha sağlam bir konumda girebilecekler.***

Kritik Materyaller (Mineraller ve Metaller)

“*Kritik materyaller hangileridir?*” sorusunun yanıtı; bu materyalin ekonomik değerine, rezervlerinin kıtlığı ya da zenginliğine, üretimindeki ve rafinaajlarındaki zorluk/kolaylığa, ulaşım sorunlarına, ikamesi olan materyaller olup olmadıklarına ve farklı ülkeler açısından temin zorluklarına göre değişiklikler göstermektedir.¹ Ülkeler ve bölgeler temelinde, “kritik” kabul edilen materyallerde (metaller ve mineraller) zaman zaman ortak kabuller olduğu gibi, bazı materyaller sadece bir ülke için kritik önemde olabilmektedir. IRENA, 35 ayrı raporda yer alan 51 “kritik” materyalin listesini yayınlamıştır. Bu raporlardaki listelerde en çok tekrarlanan ilk 30 materyal (tekrar sayıları parantez içinde) şunlardır: Kobalt(29), Lityum (26), Neodim (23), Nikel

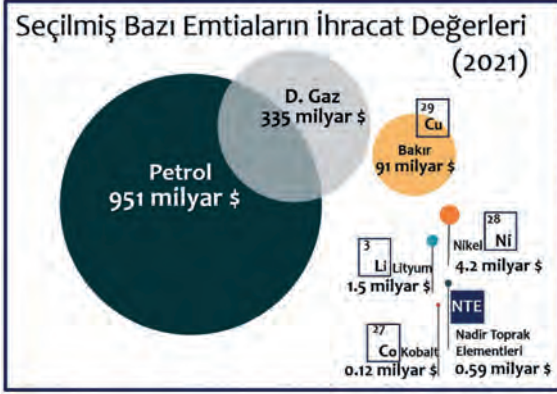
(23), İndiyum (23), Disprosyum (22), Galyum (21), Bakır (19), Tellür (18), Praseodim (17), Manganez (16), Grafit (16), Gümüş (14), Alüminyum (12), Krom (12), Molibden (12), Germanyum (11), Platin (10), Silikon (10), Kadmiyum (10), Selenyum (10), Kalay (9), Nadir Toprak Elementleri (9), Çinko (8), Lantan (8), Seryum (7), Vanadyum (7), Terbiyum (6), Titanyum (6), Samaryum (6).

Çin, ABD ve AB’nin Odaklandıkları Ortak Kritik Materyaller

Çin, ABD ve AB’de (üçünün de öncelikle önem verdikleri) kritik önemde görülen başlıca ortak materyaller; alüminyum, boksit, anti-mon, kobalt, kalsiyum florit, grafit, lityum, nikel, nadir toprak elementleri ve tungsten olarak sıralanmaktadır (IRENA raporu).

Ülkeler, **ulusal kritik mineral stratejilerinin** yaşamsal bir alt başlığı olarak; ulusal sanayilerinin gereksinimlerini ve stratejik tedarik risklerini dikkate alarak, kendi kritik materyal listelerini oluşturmaktadırlar. Bu nedenle, bazı materyaller, sadece AB, bazıları AB ve ABD, bazıları ise sadece Çin açısından kritik olarak tanımlanmaktadır. Örneğin ABD için kritik olarak tanımlanan materyaller (IRENA raporu); Seryum, Krom, İndiyum, Rubidyum, Samaryum, Tellurium ve Çinko’dur. Çin; altın, demir cevheri, molibden, potas (potasyum hidrat) ve uranyumu, AB ise bor, kok kömürü,

feldspat, galyum, helyum, fosfat, skandiyum, silikon ve strontiyumu öncelikli kritik materyaller olarak sıralamaktadır.

Kaynak: (UN COMTRADE Veritabanı); Ekonomik değerler, işlenmemiş, ham yakıtları ve materyal ticareti değeridir.

Sadece ABD ve AB'nin ortaklaşa kritik olarak değerlendirdikleri materyaller; arsenik, barit, berilyum, bizmut, germanyum, hafniyum, magnezyum, manganez, niyobyum, platin grubu metalleri, tantal, titanyum ve vanadyumdur. Zaman içinde söz konusu materyaller, teknolojilerde gelişim, arz-talep dengeleri, ülkelerin politikalarında değişiklikler gibi nedenlerle; "kritik" olma konumundan çıkabilecekleri gibi, halen listelerde yer almayan bazı yeni materyallerin de bu listelere girmesi söz konusu olabilmektedir.

Kritik Materyaller ve Ekonomik Değerleri

Kritik materyaller (mineral ve metaller) her ne kadar değerli

emtiyalar ise de ekonomik değerleri, halen (2022 değeri, IRENA) küresel GSH'nın %2'sine erişen fosil yakıtların çok gerisindedir. Bakır istisna

tutulursa; diğer mineral ve metallerin ticaret hacimleri ve piyasa boyutları, petrol ve doğal gazla kıyasla, çok düşüktür. Ancak hemen belirtmek gerekir ki yenilenebilir kaynaklar ağırlıklı bir küresel enerji sistemine doğru ilerlendikçe, kritik materyal piyasası ve ticaret hacmi de buna koşut olarak çok daha büyük miktarlara ulaşacaktır.

Kritik mineraller üzerine yazdığımız yazılarda, bilimsel saygınlığa sahip farklı kaynaklardan yararlanarak; enerji dönüşümünde stratejik öneme sahip kritik materyallerin farklı boyutları hakkında bilgi paylaşarak, ülkemizde de farkındalığa katkı koymaya çalışıyoruz.

Kritik Materyal Rezervleri ve Prosesinde (Rafinaj) Önde Gelen Ülkeler

Altta şekillerde, seçilmiş bazı kritik minerallerde **rezervlerin** ağırlıklı olarak yer aldığı ülkeler ile yenilenebilir kaynakların enerji için kullanımına yönelik **proses** işlemlerinde başı çeken ülkeler (dünya toplamındaki yüzdeleriyle) yer almaktadır.

Söz konusu kritik materyal

Seçili Bazı Minerallerde Başlıca Rezerv Sahibi Ülkeler																																																																																																														
<table border="1"> <thead> <tr> <th>Kobalt</th> <th>Co</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Kongo Dem. Cmh.</td> <td>70.0%</td> </tr> <tr> <td>Endonezya</td> <td>5.4%</td> </tr> <tr> <td>Rusya Fed.</td> <td>4.8%</td> </tr> <tr> <td>Avustralya</td> <td>3.2%</td> </tr> <tr> <td>Kanada</td> <td>2.1%</td> </tr> <tr> <td>Küba</td> <td>2.0%</td> </tr> <tr> <td>Filipinler</td> <td>2.0%</td> </tr> <tr> <td>Diğer</td> <td>10.5%</td> </tr> </tbody> </table>	Kobalt	Co	Kongo Dem. Cmh.	70.0%	Endonezya	5.4%	Rusya Fed.	4.8%	Avustralya	3.2%	Kanada	2.1%	Küba	2.0%	Filipinler	2.0%	Diğer	10.5%	<table border="1"> <thead> <tr> <th>Disprosyum</th> <th>Dy</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Çin</td> <td>48.7%</td> </tr> <tr> <td>Myanmar</td> <td>23.1%</td> </tr> <tr> <td>Avustralya</td> <td>7.6%</td> </tr> <tr> <td>ABD</td> <td>2.9%</td> </tr> <tr> <td>Kanada</td> <td>2.7%</td> </tr> <tr> <td>Diğer</td> <td>15.0%</td> </tr> </tbody> </table>	Disprosyum	Dy	Çin	48.7%	Myanmar	23.1%	Avustralya	7.6%	ABD	2.9%	Kanada	2.7%	Diğer	15.0%	<table border="1"> <thead> <tr> <th>Manganez</th> <th>Mn</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>G. Afrika</td> <td>35.8%</td> </tr> <tr> <td>Gabon</td> <td>22.9%</td> </tr> <tr> <td>Avustralya</td> <td>16.4%</td> </tr> <tr> <td>Çin</td> <td>4.9%</td> </tr> <tr> <td>Gana</td> <td>4.7%</td> </tr> <tr> <td>Hindistan</td> <td>2.4%</td> </tr> <tr> <td>Brezilya</td> <td>2.0%</td> </tr> <tr> <td>Ukrayna</td> <td>2.0%</td> </tr> <tr> <td>Fildişi Sahili</td> <td>1.8%</td> </tr> <tr> <td>Malezya</td> <td>1.8%</td> </tr> <tr> <td>Diğer</td> <td>5.3%</td> </tr> </tbody> </table>	Manganez	Mn	G. Afrika	35.8%	Gabon	22.9%	Avustralya	16.4%	Çin	4.9%	Gana	4.7%	Hindistan	2.4%	Brezilya	2.0%	Ukrayna	2.0%	Fildişi Sahili	1.8%	Malezya	1.8%	Diğer	5.3%	<table border="1"> <thead> <tr> <th>Nikel</th> <th>Ni</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Endonezya</td> <td>48.8%</td> </tr> <tr> <td>Filipinler</td> <td>10.1%</td> </tr> <tr> <td>Rusya Fed.</td> <td>6.7%</td> </tr> <tr> <td>Fransa (Yeni Kaledonya)</td> <td>5.8%</td> </tr> <tr> <td>Avustralya</td> <td>4.9%</td> </tr> <tr> <td>Kanada</td> <td>4.0%</td> </tr> <tr> <td>Çin</td> <td>3.3%</td> </tr> <tr> <td>Brezilya</td> <td>2.5%</td> </tr> <tr> <td>Diğer</td> <td>15.9%</td> </tr> </tbody> </table>	Nikel	Ni	Endonezya	48.8%	Filipinler	10.1%	Rusya Fed.	6.7%	Fransa (Yeni Kaledonya)	5.8%	Avustralya	4.9%	Kanada	4.0%	Çin	3.3%	Brezilya	2.5%	Diğer	15.9%	<table border="1"> <thead> <tr> <th>Bakır</th> <th>Cu</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Şili</td> <td>23.6%</td> </tr> <tr> <td>Peru</td> <td>10.0%</td> </tr> <tr> <td>Kongo Dem. Cmh.</td> <td>10.0%</td> </tr> <tr> <td>Çin</td> <td>8.6%</td> </tr> <tr> <td>ABD</td> <td>5.9%</td> </tr> <tr> <td>Rusya Fed.</td> <td>4.5%</td> </tr> <tr> <td>Endonezya</td> <td>4.1%</td> </tr> <tr> <td>Avustralya</td> <td>3.7%</td> </tr> <tr> <td>Zambiya</td> <td>3.5%</td> </tr> <tr> <td>Meksika</td> <td>3.3%</td> </tr> <tr> <td>Kazakistan</td> <td>2.6%</td> </tr> <tr> <td>Kanada</td> <td>2.4%</td> </tr> <tr> <td>Polonya</td> <td>1.7%</td> </tr> <tr> <td>Diğer</td> <td>16.1%</td> </tr> </tbody> </table>	Bakır	Cu	Şili	23.6%	Peru	10.0%	Kongo Dem. Cmh.	10.0%	Çin	8.6%	ABD	5.9%	Rusya Fed.	4.5%	Endonezya	4.1%	Avustralya	3.7%	Zambiya	3.5%	Meksika	3.3%	Kazakistan	2.6%	Kanada	2.4%	Polonya	1.7%	Diğer	16.1%
Kobalt	Co																																																																																																													
Kongo Dem. Cmh.	70.0%																																																																																																													
Endonezya	5.4%																																																																																																													
Rusya Fed.	4.8%																																																																																																													
Avustralya	3.2%																																																																																																													
Kanada	2.1%																																																																																																													
Küba	2.0%																																																																																																													
Filipinler	2.0%																																																																																																													
Diğer	10.5%																																																																																																													
Disprosyum	Dy																																																																																																													
Çin	48.7%																																																																																																													
Myanmar	23.1%																																																																																																													
Avustralya	7.6%																																																																																																													
ABD	2.9%																																																																																																													
Kanada	2.7%																																																																																																													
Diğer	15.0%																																																																																																													
Manganez	Mn																																																																																																													
G. Afrika	35.8%																																																																																																													
Gabon	22.9%																																																																																																													
Avustralya	16.4%																																																																																																													
Çin	4.9%																																																																																																													
Gana	4.7%																																																																																																													
Hindistan	2.4%																																																																																																													
Brezilya	2.0%																																																																																																													
Ukrayna	2.0%																																																																																																													
Fildişi Sahili	1.8%																																																																																																													
Malezya	1.8%																																																																																																													
Diğer	5.3%																																																																																																													
Nikel	Ni																																																																																																													
Endonezya	48.8%																																																																																																													
Filipinler	10.1%																																																																																																													
Rusya Fed.	6.7%																																																																																																													
Fransa (Yeni Kaledonya)	5.8%																																																																																																													
Avustralya	4.9%																																																																																																													
Kanada	4.0%																																																																																																													
Çin	3.3%																																																																																																													
Brezilya	2.5%																																																																																																													
Diğer	15.9%																																																																																																													
Bakır	Cu																																																																																																													
Şili	23.6%																																																																																																													
Peru	10.0%																																																																																																													
Kongo Dem. Cmh.	10.0%																																																																																																													
Çin	8.6%																																																																																																													
ABD	5.9%																																																																																																													
Rusya Fed.	4.5%																																																																																																													
Endonezya	4.1%																																																																																																													
Avustralya	3.7%																																																																																																													
Zambiya	3.5%																																																																																																													
Meksika	3.3%																																																																																																													
Kazakistan	2.6%																																																																																																													
Kanada	2.4%																																																																																																													
Polonya	1.7%																																																																																																													
Diğer	16.1%																																																																																																													
<table border="1"> <thead> <tr> <th>Lityum</th> <th>Li</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Avustralya</td> <td>46.9%</td> </tr> <tr> <td>Şili</td> <td>30.0%</td> </tr> <tr> <td>Çin</td> <td>14.6%</td> </tr> <tr> <td>Arjantin</td> <td>4.7%</td> </tr> <tr> <td>Brezilya</td> <td>1.6%</td> </tr> <tr> <td>Diğer</td> <td>2.2%</td> </tr> </tbody> </table>	Lityum	Li	Avustralya	46.9%	Şili	30.0%	Çin	14.6%	Arjantin	4.7%	Brezilya	1.6%	Diğer	2.2%	<table border="1"> <thead> <tr> <th>Grafit</th> <th>C</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Çin</td> <td>64.6%</td> </tr> <tr> <td>Mozambik</td> <td>12.9%</td> </tr> <tr> <td>Madagaskar</td> <td>8.4%</td> </tr> <tr> <td>Brezilya</td> <td>6.6%</td> </tr> <tr> <td>Diğer</td> <td>7.5%</td> </tr> </tbody> </table>	Grafit	C	Çin	64.6%	Mozambik	12.9%	Madagaskar	8.4%	Brezilya	6.6%	Diğer	7.5%	<table border="1"> <thead> <tr> <th>Neodimyum</th> <th>Nd</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Çin</td> <td>45.8%</td> </tr> <tr> <td>Avustralya</td> <td>23.1%</td> </tr> <tr> <td>Gronland</td> <td>8.2%</td> </tr> <tr> <td>Myanmar</td> <td>7.4%</td> </tr> <tr> <td>Brezilya</td> <td>4.4%</td> </tr> <tr> <td>Hindistan</td> <td>2.1%</td> </tr> <tr> <td>Diğer</td> <td>9%</td> </tr> </tbody> </table>	Neodimyum	Nd	Çin	45.8%	Avustralya	23.1%	Gronland	8.2%	Myanmar	7.4%	Brezilya	4.4%	Hindistan	2.1%	Diğer	9%	<table border="1"> <thead> <tr> <th>Platin</th> <th>Pt</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>G. Afrika</td> <td>75.6%</td> </tr> <tr> <td>Rusya Fed.</td> <td>10.5%</td> </tr> <tr> <td>Zimbabve</td> <td>7.8%</td> </tr> <tr> <td>Kanada</td> <td>3.1%</td> </tr> <tr> <td>ABD</td> <td>1.7%</td> </tr> <tr> <td>Diğer</td> <td>3.3%</td> </tr> </tbody> </table>	Platin	Pt	G. Afrika	75.6%	Rusya Fed.	10.5%	Zimbabve	7.8%	Kanada	3.1%	ABD	1.7%	Diğer	3.3%																																																			
Lityum	Li																																																																																																													
Avustralya	46.9%																																																																																																													
Şili	30.0%																																																																																																													
Çin	14.6%																																																																																																													
Arjantin	4.7%																																																																																																													
Brezilya	1.6%																																																																																																													
Diğer	2.2%																																																																																																													
Grafit	C																																																																																																													
Çin	64.6%																																																																																																													
Mozambik	12.9%																																																																																																													
Madagaskar	8.4%																																																																																																													
Brezilya	6.6%																																																																																																													
Diğer	7.5%																																																																																																													
Neodimyum	Nd																																																																																																													
Çin	45.8%																																																																																																													
Avustralya	23.1%																																																																																																													
Gronland	8.2%																																																																																																													
Myanmar	7.4%																																																																																																													
Brezilya	4.4%																																																																																																													
Hindistan	2.1%																																																																																																													
Diğer	9%																																																																																																													
Platin	Pt																																																																																																													
G. Afrika	75.6%																																																																																																													
Rusya Fed.	10.5%																																																																																																													
Zimbabve	7.8%																																																																																																													
Kanada	3.1%																																																																																																													
ABD	1.7%																																																																																																													
Diğer	3.3%																																																																																																													

Kaynak: [US Geological Survey ve US Department of the Interior, 2023; JRC, 2020]

rezervlerine sahip olan ve bunları proses etmede önde gelen ülkelerin, geleceğe daha güvenle bakabileceklerine sıklıkla değiniyoruz. Görüleceği gibi; bilinen **bakır** rezervlerinde ilk 4 sırada Şili (%23), Peru (%10), Kongo DC (%10) ve Çin (%8,6) yer almaktadır. Dünya **kobalt** rezervlerinin büyük bölümü (%70) Kongo Demokratik Cumhuriyeti topraklarındadır. **Lityum** rezervlerinde Avustralya (%46.9) ve Şili (%30) başı çekmektedir. Üçüncü sırada Çin (%14) vardır. **Nikel** rezervlerinin yaklaşık yarısı Endonezya'da (%48.8), %10'u Endonezya'dadır. **Platin** rezervlerinin çok büyük bölümü G. Afrika'dadır (%73.6). Çin, grafit rezervlerinde büyük rezervlere (%64.6) sahiptir. Çin, grafit, lityum ve bakır dışındaki kritik materyal rezervleri açısından da en avantajlı ülkelerin başında yer almaktadır (Disprosyum-%48.7,

Neodimyum-%45.8, Manganez-%4.9, Nikel-%3.3) .

Söz konusu kritik materyalin hangi ülkelerde işlendiği (proses edildiği) de belirttiğimiz gibi, bir diğer stratejik satranç taşıdır. Çin, bu alanda da büyük bir avantaja sahiptir. ABD ve AB'nin çok sayıda yayınında, kritik materyallere ve enerji değişimine yönelik ilerlemede, Çin'in bu büyük avantajından duydukları rahatsızlığı vurgulayarak; aradaki açığı kapatılabilmek için çeşitli politika önerileri yapmaktadırlar.

Görüldüğü gibi Çin; kritik minerallerin yenilenebilir enerji ve enerji (elektrik) depolama teknolojilerine yönelik işlenmesinde de dünyadaki lider ülke konumundadır (Kobalt: %70, Bakır: %42.3, Grafit: %100, Lityum: %58, Manganez: %93, Neodimyum: %88, Nikel: %23.9).

Küresel mineral rezervlerinin coğrafi dağılımı, mevcut mineral

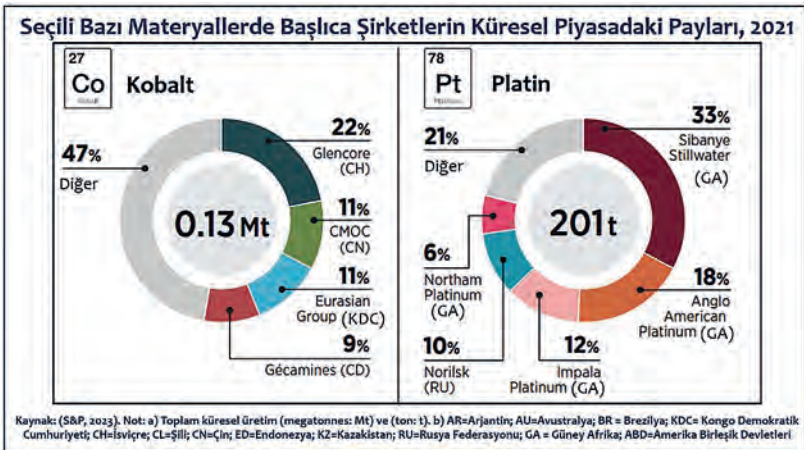
Seçili Başlıca Mineralleri İşleyen Önde Gelen Ülkeler			
Kobalt ²⁷ Co	Disprosyum ⁶⁶ Dy	Lityum ³ Li	Nikel ²⁸ Ni
Çin 70.0%	Çin 100%	Çin 58.0%	Endonezya 39.8%
Endonezya 18.0%		Şili 29.0%	Çin 23.9%
Finlandiya 11.0%	Grafıt ⁶ C	Arjantin 10.0%	Japonya 5.0%
Diğer 1.0%	Çin 100%	Diğer 3.0%	Rusya Federasyonu 4.4%
Bakır ²⁹ Cu	İridiyum ⁷⁷ Ir	Manganez ²⁵ Mn	Kanada 3.7%
Çin 42.3%	G. Afrika 90.0%	Çin 93%	Avustralya 3.6%
Şili 8.1%	Zimbabve 8.0%	Diğer 7%	Diğer 19.6%
Kongo Dem. Cumhuriyeti 6.5%	Rusya Federasyonu 2.0%	Neodimyum ⁶⁰ Nd	Platin ⁷⁸ Pt
Japonya 6.2%		Çin 88.0%	G. Afrika 71.2%
ABD 3.9%		Malezya 11.0%	Zimbabve 8.6%
Rusya Federasyonu 4.2%		Estonya 1.0%	Kuzey Amerika 4.6%
Kore 2.5%			Rusya Federasyonu 11.8%
Almanya 2.4%			Diğer 3.8%
Polonya 2.3%			
Diğer 21.6%			

Kaynaklar: (US Geological Survey et al., 2023; WPIG, 2022; AngloAmerican, 2022; Implants, 2022; Erickson, 2022; Leadleo, 2022; OEC, 2023; Mining.com, 2021; Mitchell and Deady, 2021; NVM, 2021; QYResearch, 2023; IRENA, 2022a; S&P, 2023).

Kaynak: Geopolitics of the energy transition critical materials, Irena, 2023

üretimine oranla, görece daha dengeli ve yaygındır. Bu gerçek de arzın çeşitlendirilebilmesi için uygun bir temel sunmaktadır. Söz konusu mineraller açısından, gelişmekte olan ülkelerin toprakları, yeterince aranmamıştır. Örneğin dünya karasal alanının %20'sini kaplayan Afrika

kıtası, küresel mineraller yatırımında sadece %14'lük bir pay alabilmiştir. Yatırımlara temel oluşturacak (mineral kaynakları) veri tabanlarının oluşturulup paylaşılması ve yatırımlar, ağırlıklı olarak OECD ülkeleri tarafından yapılmaktadır. Örneğin; Avustralya, Kanada ve ABD

Kaynak: Geopolitics of the Energy Transition Critical Materials, Irena, 2023

Jeolojik Araştırma kurumları bir arada, Kritik Mineraller Haritalandırma İnişiyatifi'ni kurarak, 60 ülke için veri toplama ve haritalama çalışmalarını sürdürmektedirler. Benzer bir inisiyatif sayılabilecek olan Afrika Madencilik Vizyonu ise 2009'da kurulmuş olmasına karşın, yeterli kaynak yaratılmadığı için gerçek kaynak potansiyelini ortaya koyamamaktadır. Son on yılda, özellikle nikel, kobalt, lityum ve bakır aramaları için; Avustralya, Kanada, Şili ve ABD, arama bütçeleriyle öne çıkmaktadır. Çin ve Vietnam, nikel aramaları; Kongo DC, Fas ve Zambiya kobalt ve Peru, Almanya ve Zimbabve de lityum arama bütçelerini arttıran ülkelerdir. Kongo DC ve Ekvador bakır arama bütçelerini, G. Afrika platin arama bütçesini arttıran ülkeler oldular.

Rafinajda (İşleme) Başlıca Madencilik Şirketleri

Rezervlerde ve işlemede (rafinaj) başı çeken devletlerin yanı sıra, küresel kritik mineraller ve metaller piyasasının bir diğer önemli aktörü uluslararası şirketlerdir. Dünya madencilik sanayisi, birden fazla ülkede yatırım yapabilen, bunlara yeterli kaynak ayırabilen ve karmaşık madenleri işletme becerisi olan birkaç uluslararası şirketin ve devlet kuruluşunun egemenliği altındadır. Örneğin, **dünyadaki ilk beş büyük şirket, lityum üretiminin %61'ini, kobalt üretiminin %56'sını kontrol etmektedir.** Örneğin platin işlemede, Güney Afrika şirketleri,

piyasaya neredeyse tamamen hâkim konumdadırlar [(Sibanye Stillwater (%33), Anglo American Platinum (%18), Impala Platinum (%12), Northern Platinum (%6)].

Kobalt'ta İsviçre'nin Glenmore şirketi (%22), Çin'in CMOC şirketi (%11), ve Kazakistan'ın Eurasian Group'u (%11) piyasayı elde tutan oyuncularıdır. **Nikel**'de Rus Novisk (%14), İsviçre'li Glencore (%13), Brezilya'lı Vale (%7) başı çeken aktörlerdir. **Lityum**'da ise ABD'nin Albemarle şirketi piyasanın %21'ini elinde tutarken, Şili'nin Sociedad Quimica y Minera de Chile şirketi %9 pay sahibidir. Özel madencilik şirketlerinin yapılanma biçimi ve gücü, ne kadar risk tolere edebileceğinin ve hangi şartlarda yatırım/işleme yapabileceğinin de belirleyicisidir. Buna karşın devlet şirketleri, özel şirketlere kıyasla, onların kaçındığı daha riskli ortamlarda yatırım yapabilmektedirler. Bu stratejik bir tercihtir.

Toparlarsak; enerjide değişimin en önemli ayaklarından ve olmazsa olmaz unsurlarından birisi olan kritik materyaller konusunda, Türkiye'nin de gecikmeksizin tamamlaması gereken önemli ev ödevleri vardır. ETKB öncülüğünde; üniversitelerimizin, meslek Odalarımızın, madencilik örgütlerimizin ve bilimsel kuruluşlarımızın bir araya geleceği yeni bir yapılanma oluşturulmasında büyük yarar ve gereklilik vardır. •

necdetpamir@butundunya.com.tr

1- Geopolitics of the energy transition critical materials, Irena, 2023

Doğru Üretim ve Bilinçli Tüketim Olmadan

Yaşanabilir Bir Gelecek İnşa Edemeyiz!

Gastro Kùltür

Reha Tartıcı

Günümüzde sürdürülebilirlik kavramı, çevresel dengeyi koruma ve gelecek nesillere yaşanabilir bir dünya bırakma amacıyla her geçen gün daha fazla önem kazanmaktadır. Bu bağlamda, geleneksel tarım yöntemleriyle yetiştirilen yerel ve mevsimsel ürünlerin rolü göz ardı edilemez.

Yerel ve mevsimsel ürünler, sadece sofralarımızı zenginleştirmekle kalmaz, aynı zamanda çevresel sürdürülebilirliğin temel taşlarından biri olarak karşımıza çıkar.

Yerel ürünler, bölgesel iklim ve toprak koşullarına en uygun şekilde adapte olmuş bitkiler ve hayvanlardan elde edilir.

Bu da uzak ülkelerden getirilen ürünlere göre daha az enerji harcanmasını sağlar.

Uzun mesafeli taşıma ve depolama süreçlerinin yol açtığı enerji kaybı ve sera gazı emisyonları en aza indirilir.

Böylece yerel ürünlerin tercih edilmesi, karbon ayak izini küçültme adına atılmış büyük bir adım olur.

EN BÜYÜK ZENGİNLİĞİMİZ MEVSİMSEL ÜRÜNLERİMİZ

Mevsimplere uygun ürünlerin tüketimi ise sürdürülebilirliğin temel taşlarından biridir. »

Her mevsimin kendi doğal dön-
güsü vardır.

Bu döngü içerisinde yetişen
ürünler en besleyici ve lezzetli hal-
lerini alır.

Mevsimine uygun ürünler, kim-
yasal gübreler ve zararlı tarım ilaç-
ları kullanılmadan yetiştirildiğinden,
hem sağlığımızı korur hem de top-
rağın verimliliğini artırır.

Ayrıca mevsimsel ürünlerin tü-
ketimi, yerel çiftçileri desteklerken
yerel ekonomiyi de canlandırır.

Bu da yerel toplulukların refahı-
nı artırır.

Yerel ve mevsimsel ürünlerin
gastronomi alanındaki önemi de ol-
dukça büyüktür.

Şefler, bu ürünlerle yaratıcılık-
larını konuşturarak özgün ve lezzet
dolu yemekler hazırlayabilirler.

Mevsimine uygun taze ürünler,
yemeklerin besin değerini artırır ve
tadına doyum olmaz bir aroma su-
nar.

YEREL ÜRÜNLERE SAHİP ÇIKMALIYIZ

Gastronomi dünyası, yerel ürün-
lerin çeşitliliği sayesinde zenginleşir
ve bu da kültürel çeşitlili-
ğin masalarımıza yansıması-
nı sağlar.

Ancak yerel ve mevsimsel
ürünlerin değeri, günümüz
hızlı tüketim alışkanlıkları ve
global ticaretin gölgesinde
kaybolma tehlikesiyle karşı
karşıyadır.

Endüstriyel tarımın hızla
yayılması, yerel ürünleri ve
geneksel tarım yöntemleri-
ni tehdit eder hale gelmiştir.

Bu durum, biyoçeşitliliğin
azalmasına, toprak sağlığının bo-
zulmasına ve ekosistem dengesi-
nin sarsılmasına yol açabilir.

Bu nedenle, yerel ürünleri
korumak ve teşvik etmek için bi-
reyler olarak sorumluluklarımız
vardır.

Sürdürülebilir bir gelecek in-
şa etmek adına yerel ve mevsim-
sel ürünlerin değerini kavramak
ve bunları hayatımızın bir parça-
sı yapmak büyük önem taşır.

**Gastronomi
dünyası, yerel
ürünlerin çeşitliliği
sayesinde
zenginleşir ve
bu da kültürel
çeşitliliğin
masalarımıza
yansımısını sağlar.**

BİLİNÇLİ TÜKETİM OLMADAN GELECEĞİMİZE SAHİP ÇIKAMAYIZ

Her birimiz, yerel çiftçilere destek olabilir, pazarlardan ve yerel ürün satıcılarından alışveriş yapabiliriz.

Bilinçli tüketim alışkanlıkları oluşturarak, sadece kendi sağlığınıza değil, aynı zamanda doğal çevremize ve geleceğimize de katkıda bulunabiliriz.

Sonuç olarak, yerel ve mevsimsel ürünler sürdürülebilirliğin temel taşlarıdır.

Yerel ürünlerin tercih edilmesi ve mevsimine

uygun ürünlerin tüketilmesi, çevresel dengeyi koruma çabalarımızın bir yansımasıdır.

Sağlığımızı, toplumumuzu ve gezegenimizi korumak adına bu lezzetli ve sağlıklı yolculuğa katılmak, geleceğe daha yeşil ve bereketli bir dünya bırakma konusundaki kararlılığımızı gösterir.

İŞE DOĞRU ÜRETİMLE BAŞLAMALIYIZ

Her geçen gün artan çevresel sorunlar ve kaynakların hızla tükenmesi, toplumun ve iş dünyasının sürdürülebilirlik konusunda daha fazla bilinçlenmesini sağlıyor.

Bu noktada, yerel ürün

tüketiminin teşvik edilmesi elbette önemli bir adım ama büyük üreticilerin de doğru üretim yapma yönündeki çabalarını artırmaları gerekiyor.

Günümüz dünyasında, çevre dostu ve sürdürülebilir üretim yöntemleri giderek daha büyük bir önem kazanmaktadır.

Asıl değişimi büyük üreticilerin sürdürülebilir üretim yaklaşımlarıyla gerçekleştirebileceği unutulmamalı.

Artan nüfus, kaynakların tükenmesi ve çevresel sorunlar, üretim sektörünün geleceğini şekillendiren faktörler arasında yer almaktadır.

Bu noktada, büyük üreticilerin doğru üretim yapmaları, hem çevre hem de toplum için kritik bir öneme sahip.

Yerel ürün tüketimine odaklanmak sadece bir adım atmak anlamına gelirken, asıl değişimi büyük üreticilerin sürdürülebilir üretim yaklaşımlarıyla gerçekleştirebileceği unutulmamalı.

SÜRDÜRÜLEBİLİR ÜRETİMDEN VAZGEÇMEMELİYİZ

Hem kaynakları daha dikkatli kullanmayı hem de çevreye zarar

vermeden üretim yapmayı sağlayan sürdürülebilir üretim artık vazgeçilmez olmalı.

Büyük ölçekli üreticiler, üretim süreçlerinde çevresel etkileri minimize etmek için daha fazla sorumluluk taşımalıdır.

Doğru üretim yöntemleri kullanılarak, atık üretimini azaltabilir, enerji verimliliğini artırabilir ve su kaynaklarını koruyabilirler.

Bu adımlar, hem doğal kaynakların sürdürülebilirliği hem de gelecek nesillere daha temiz bir dünya bırakma amacına hizmet eder.

SADECE ÇEVRESEL DUYARLILIK YETERLİ DEĞİL

Ancak sürdürülebilir üretim sadece çevresel faktörlerle sınırlı değil.

Toplumsal sorumluluk da bir o kadar hatta daha da önemli.

Büyük üreticiler, ürettikleri ürünlerin kalitesine ve sağlığa etkisine odaklanmalıdır.

Adil çalışma koşullarının sağlanması, işçi haklarına saygı gösterilmesi ve yerel toplulukların desteklenmesi gibi unsurlar, sosyal sürdürülebilirliğin temel taşları.

Bu adımlar, sadece bir ürünün piyasaya sürülmesi anlamına gelmez; aynı zamanda toplumun refahını ve adil bir ekonomik sistem yaratmayı hedefler.

REKABET İTİCİ GÜÇ OLMALI

Büyük üreticilerin sürdürülebilir üretim anlayışına geçmeleri,

kendilerine rekabet bir avantajı da sağlayabilir.

Çünkü günümüz tüketicileri ürünlerin üretim süreçlerini ve gelecek üzerindeki etkilerini artık daha fazla sorguluyorlar. Bu nedenle sürdürülebilirlik bir markanın itibarını artırabilir ve sadık müşterilerin kazanılmasına yardımcı olabilir.

Ayrıca, gelecekteki düzenlemelere ve çevresel standartlara uyum sağlama konusunda da daha iyi bir konumda olmalarını sağlayabilir.

Büyük üreticilerin sürdürülebilirlik yolculuğu, tek bir adımla tamamlanabilecek bir süreç değildir.

Ancak bu çaba, çevresel sürdürülebilirliğe ve toplumsal refaha büyük katkı sağlayacaktır.

GELECEK NESİLLERE YAŞANABİLİR BİR DÜNYA BIRAKMALIYIZ

Yerel ürün tüketimi kadar, büyük üreticilerin de doğru üretim ilkelerine odaklanması, gelecek nesiller için daha yaşanabilir bir dünya yaratma hedefimize önemli bir adım olacaktır.

Unutmayalım ki, doğru üretim yapmak gezegenimiz geleceği için en doğru karardır.

Bu nedenle sürdürülebilir üretimi herkesin yalnızca bir trend olarak değil, aynı zamanda gelecek nesillere yaşanabilir bir dünya bırakmak için atılan önemli bir adım olarak görmesini sağlamamız gerekiyor. •

rehatartici@butundunya.com.tr

Bilginizi Denetleyin

1-Aşağıdakilerden hangisi Nobel ödüllerinin verildiği kategorilerden biri değildir?

- a-Fizik
- b-Matematik
- c-Kimya
- d-Barış

2-Uzaya giden ilk canlı hangisidir?

- a-Köpek
- b-Maymun
- c-İnsan
- d-Su ayısı

3-Tahta çubuklar ya da kibrit çöpleriyle oynanan geleneksel japon oyunu hangisidir?

- a-Go
- b-Dangram
- c-Strateji
- d-Mikado

4-Işığı oluşturan parçacık hangisidir?

- a-Bozon
- b-Gluon
- c-Foton
- d-Elektron

5-Hangisi hem Üzüntü anlamında bir sözcük hem de bir müzik terimidir?

- a-Keder
- b-Gam
- c-Sevinç
- d-Acı

6-"Amerikan armudu" olarak da bilinen meyvenin adı nedir?

- a-Avokado
- b-Pepino
- c-Mango
- d-Papaya

7-Bir başka kitabı kısmen ya da tamamen kopya ederek kendi yazmış gibi göstermeye ne ad verilir?

- a-İzmihal
- b-İntihal
- c-İrtikap
- d-İntikal

8-Hafıza kaybı hastalığına ne ad verilir?

- a-Diapazon
- b-Asariatika
- c-Amnezi
- d-Diasemi

9-iki yana salınan bir metal çubukla müziğin temposunu belirtmeye yarayan aletin adı nedir?

- a-Presto
- b-Allegro
- c-Quartz
- d-Metronom

10-Aşağıdaki ülkelerden hangisi Türkiye ile karasal bir sınıra sahip değildir?

- a-Yunanistan
- b-Ukrayna
- c-Gürcistan
- d-İran

11-Sütten kesilmemiş siğır yavrusuna ne ad verilir?

- a-Buzağı
- b-Dana
- c-Tosun
- d-Siğır

12-Tahta,çinko, sac gibi hafif gereçlerle yapılmış,temelsiz ve eğreti yapıya ne denir?

- a-Harabe
- b-Koyak
- c-Baraka
- d-İn

**Gezdikçe
Gördükçe**
İzlen Şen Toker

Hiç plan yapmadan çıktığımız yollar, bizi bazen çok seveceğimiz, muhteşem yerlere götürebilir. Almanya, Münih'teki Isar Nehri'nin yanından, Avusturya sınırına doğru devam eden bir yol da sıcak bir yaz günü, beni eşsiz bir yere götürüyor. Önce nehir yatağının Bavyera Alp-leri'nden ayrılarak Isar'ın doğduğu Karwendel dağ masifine doğru

**Yolun bittiği
eşsiz yer:**

Eng

ilerlediği Bad Tölz kasabasından geçiyorum. Sonra Münih'i birkaç kez sel felaketinden kurtaran, Sylvenstein Baraj Gölü'nün üzerinden geçip Vorderriss köyüne geliyor; burada Isar'ı takip etmeyi bırakarak onu besleyen Rissbach deresinin yanındaki yola dönüyorum. Bu yol, Mühlstatt köyündeki sınırdan Avusturya'ya girerek beni Karwendel

Doğa Parkı'nın kalbine götürüyor.

739 km²'lik alanıyla Tirol bölgesinin en büyük ve en eski koruma alanı ve Avusturya'nın en büyük doğa parkı olan Karwendel Doğa Parkı, Karwendel sıradağlarının neredeyse tamamını ve Arnspitze doğa koruma alanını kapsıyor. 1928 yılından beri doğa koruma alanı olan park, yaşlı ormanlar ve vahşi»

Eng

nehirler gibi doğal yaşam alanları ile altın kartallar, beyaz sırtlı ağaçkakanlar ve nadir orkideler gibi Avrupa çapında önemli olan çok sayıda hayvan ve bitki türüne ev sahipliği yapıyor. İki yanı dağlarla ve çam ormanlarıyla çevrili dar Risstal vadisinde, derenin bir sağına, bir soluna geçerek kıvrıla kıvrıla devam

eden yol bir süre sonra vadinin dibindeki geniş düzlüğe geldiğinde büyüleniyorum. "Großer Ahornboden" adlı Büyük Akçağaç Alanı'nda 2.200'den fazla dağ akçağacı seyrek bir orman oluşturuyor. Etrafı yüksek dağlarla çevrili, zemini yemyeşil çayırarla kaplı alandaki ağaçlar öyle muhteşem bir manzara

sunuyor ki, sanki burası dev bir hazine kutusunun içinde özenle saklanmış çok değerli bir mücevher gibi. 1927 yılında doğal anıt ilan edilen, deniz seviyesinden 1.200 metre yükseklikteki bu

Großer Ahornboden

nadir botanik alan, 240 hektarlık bir alanı kaplıyor. Genç fidanlardan 600 yaşındaki dev ağaçlara kadar her yaşta akçaağaç, nesli tükenmekte olan kuş ve yarası türlerine ev sahipliği yaparken, inekler, ağaçların gölgesindeki çayırlarda otluyor. Üç tarafı dağlarla çevrili bir çanağı andıran alandaki ağaçların burada yetişerek gökyüzüne doğru uzanmasını Rissbach deresi sağlamış. Yüzyıllar boyunca dere, her yıl dağlık merayı sular altında bırakmış. Su kütleleriyle birlikte, akçaağaç için ideal bir üreme alanı olan, ancak köknar ve ladinleri desteklemeyen kumlu ve çorak alt toprağı getirmiş. Buradaki birçok ağacın tarihi 17. yüzyıla kadar uzanıyor. O zamanlar, Otuz Yıl Savaşları sırasında, bazı genç akçaağaç

ağaçları burada yetişebilmiş, çünkü sığırlar yağma veya kıtlık korkusuyla Eng denilen bu bölgeye getirilmemiş. Böylece fideler bugün bizi büyüleyen budaklı ağaçlara dönüşebilmiş.

Dayanıklılığı ile bilinen, bu ağaçlar, kökleri iki metre derinliğe kadar inebilen sağlam gövdeleri ile düşen kayalar ve soğuk gibi dağların zorlu koşullarına uyum sağlamış ve yüzyıllardır bu koşullara dayanmaya devam ediyor.

Hinterriß köyünü Großer Ahornboden üzerinden Eng'e bağlayan

Buradaki birçok ağacın tarihi 17. yüzyıla kadar uzanıyor.

paralı yol bittiğinde, bu kez minik bir Alp köyü olan Eng'in manzarası ile büyüleniyorum. Vadinin sonunda, Karwendel dağlarının duvar gibi önümüze çıktığı bölgede yer alan köye kış koşulları nedeniyle yalnızca yaz aylarında, Mayıs ayının başından Ekim ayının sonuna kadar ulaşılabilir. Arabayı yolun bittiği yerdeki otelin önündeki otoparka bırakıp, denizden 1270 metre

yükseklikte yer alan Eng Alm adlı dağ çiftliğine giden patikada yürüyorum. Dağlarla çevrelenmiş yemyeşil, güzel vadiye yürürken yanımda pırlıl pırlıl suyu olan bir dere akıyor. İneklerin otladığı, sarı, mor, pembe çiçekli çayırlar, ağaçlar ve bilgilendirme panoları arasında geçen patikadan yürüyerek çiftliğin ahşap kulübelerine geliyorum. Çiftlikte çalışan iki kişi, az önce çayırdan

doğum yapmış bir inek ve el arabasının içine konulmuş küçük bir buzağı ile birlikte yanından geçerek ahıra doğru gidiyor. Tarihi Neolitik Çağ'a kadar uzanan dağ çiftçiliğinin Eng'de 15.yüzyılda başladığı düşünüyor.

Tirol'ün Aşağı Inn Vadisi'nden gelen ve 19. yüzyılın ortalarında burada bir tarım topluluğu kuran çiftçiler, bu geleneği bugün de sürdürerek çiftlikte her yaz yaklaşık 500 sığır otlatıyor; hayvanların bakımı, süt sağma, mera bakımı, peynir ve tereyağı yapımı ile yolların ve çitlerin bakımı gibi işler yapıyorlar. Toplam 510 hektarlık bir alanı kapsayan köyün mandirasında, yaz aylarında her gün yaklaşık 3.000-4.000 litre süt, yağ ve peynire dönüştürülüyor.

Çiftliğin dükkânında, mandırada üretilen Enger Bergkäse, Ahornkö-nig, Engtaler ve Tilsiter adlı peynirlerin yanı sıra tereyağı, pastırma, sosis, likör, reçel ve köy ekmeği gibi diğer çiftlik ürünleri ve hediyelik eşyalar satılıyor. Otantik kulübelerde konaklama imkânı da olan çiftlikteki restoranda Tirol bölgesine özgü Kaspressknödel ve Kaiserschmarrn gibi sıcak yemekler ve tatlılar sunuluyor.

Avusturya'da olmasına rağmen dağlar nedeniyle arabayla ancak Almanya'dan ulaşılabilen Eng'de

sayısız yürüyüş ve dağcılık rotası var. Ben zorlu rotalara girmeden Eng Alm çiftliğinin etrafındaki alanda ve derenin kenarında yürüyor, üzerine “Boş zaman sahip olunan en güzel şeydir” ve “Rüyalar düşünmenin Pazar günüdür” gibi çeşitli sözler yazılmış ahşap bankların birinde oturup köyün ve dağların manzarasını seyrediyorum. Etrafımda dolaşan mavi renkli kelebeğin güzelliği ve çiftliğin sade ve sevimli görüntüsü, oturduğum bankta yazan yazının doğruluğunu kanıtlar gibi:

“Yeterli olması çok fazla olmasından iyidir.” •

izlensentoker@butundunya.com.tr

Hazırlayan: Op. Dr. Murat Molu

S U D O K U

	6			8		4	2	
	7	5		6		3	1	8
			4				6	
7			6		4	8	3	
3		6		7		1		5
	8		3	5				
8	3		9	4				
	1	2	7	3		9		
		9		2		6	7	

Sudoku Yapamayanlar İçin

				3		6	1	
		2	5	9	1	7	3	
			7					
		3		2		5		
6			9					
	5	4					9	
7				4				8
1			2					3
3	4	5		7				

Sudokusuz Yapamayanlar İçin

İnsanlar Yaşadıkça

Mehmet Ünver

Belleğin Sürprizleri

Bugün yazmaya çalışacağım deneyimi hepiniz yaşamışsınızdır. Belleğiniz, hiç beklemediğiniz zamanlarda size ilginç sürprizler yapar: Bir örnek vermek gerekirse, aklınızdan bile geçmeyen bir anda geçmişte kalmış ve çoktan unuttuğunuz bazı anılara ait görüntüleri ya da algıları bir anda gözünüzün önünde canlandırır. Bu durumun en

ilginç yanısıya; çok eskiden öyle bir anı yaşadığınızı, hayatınızın bir döneminde o görüntülerdeki ortamda bulunduğunuzu ancak belleğiniz çok yıllar sonra size bu beklenmedik sürprizi yaptığında anlarsınız. Bu sürpriz, çocukluğunuzun bir döneminde sizde iz bırakmış unutulmaz bir görüntü, bir daha benzerini göremediğiniz renklerle kaplı bir

ortam ya da mutlu günlerinizi simgeleyen bir koku, evet bir koku bile olabilir. Tüm bunların yanı sıra, belleğiniz, zamanında çok severek dinlediğiniz etkileyici bir müziğin tınlarını yıllar sonra, hiç aklınıza gelmeyen bir ortamda yeniden kulağınızda çınlatılabilir. İşte o an, o eski coşumlar ve yürek fırtınalarınız size geri döner.

Londra'da yaşadığım benzer bir anıyı sizinle paylaşmak istiyorum:

Kentin dünyaca ünlü tarihi mağazalarından biri olan Selfridges'de alışveriş yapıyordum. Bir ara mağazanın en kalabalık bölümü olan giriş katındaki porselen takımlar, ev tekstili ve banyo aksesuarları gibi ürünlerin bulunduğu bölümü gezmeye

başladım. Tam banyo kokuları bölümüne geldiğimde hiç beklemediğim bir sürpriz koku beni çok eskilere, belleğimin bir köşesinde kalmış bir anıya götürdü. Burnuma çalınan bir gülkurusu kokusu beni çok eskilere götüren. Çocukluğumda evde saklambaç oynadığımız bir kış günü

annemin sandığının içine saklanmıştım. Sandıktaki yumuşacık yorgan ve çarşafaların içinde kıvrılıp beklemek çok keyifli olsa da beni asıl mest eden; o yorganların arasında gelen inanılmaz hoşluktaki bir kokuydu. Annem bahçedeki güllerin yapraklarını toplayıp kurutmuş daha sonra onları bir bez torbaya koyup sandığa yerleştirmiş.

İşte burnuma dolan o inanılmaz güzellikteki koku, sandıktaki gül yapraklarından geliyordu. Ve aradan neredeyse elli sene geçtikten sonra Londra'nın ünlü mağazasında beni elli yıl geriye götüren; onca kalabalığın arasında burnuma çalınan o güzelim gülkurusu kokusu vardı. Annemin sandığının o unutulmaz kokusu.

Belleğim, çocukluğumun en güzel günlerinden birinde yaşadığım o anıyı bilinmez bir köşesinde saklamış ve uzun yıllar sonra evimden çok uzak bir yerde karşıma çıkarıvermişti. Ödeme sırasında epeyce

beklemeyi göze alıp o gülkurusu yapraklardan bir paket satın aldım. Metroyla kaldığım otele dönene kadar ikide bir çantamdan çıkarıp kokladım ve her seferinde çocukluğumun o pastel renkli, kaygısız günlerine geri döndüm:

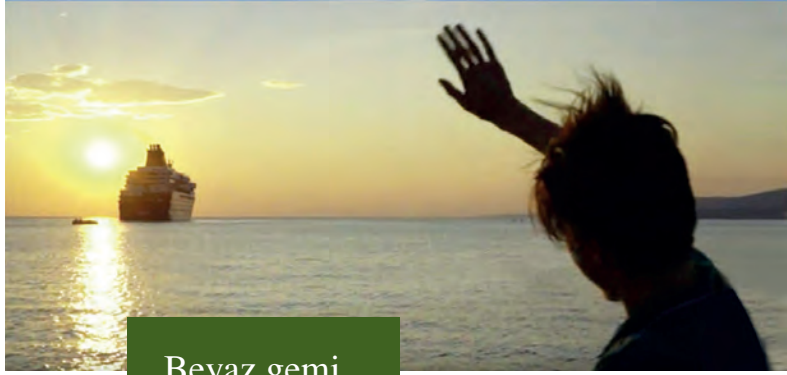
Kardeşlerimle, aynı odada uyduğumuz geceler, ailecek sobanın başında toplanıp radyo tiyatrosunu dinlediğimiz akşamlar, yemeklerimizi bahçedeki çardağın altında ve akasya

çiçeklerinin kokularının eşliğinde yediğimiz yaz günleri... Tüm bu anılar yıllar sonra bir mağazada burnuma çalınan o eski gülkurusu kokusu sayesinde gözümün önünde birer birer canlandılar.

Cocukluğumuzun bir döneminde belleğimizi bir süreliğine işgal etmiş olan bazı görüntüler vardır. İçlerinden bazıları yaşamımızda belirgin izler bırakan anılara ait olsalar da zamanla unutulup gitmişlerdir. Aradan yıllar geçtikten sonra beklenmedik bir rastlantı sonucu belleğimiz bize bir sürpriz yaparak saniyeler içinde o

günlere dönmemizi sağlar.

Bundan tam altmış iki sene önce, Romanya’da yaşayan halam İstanbul’a bizi ziyarete gelmişti. O sıralar küçücük bir çocuktum. Halam bir süre kaldıktan sonra bizlere veda edip, Galata Rıhtımı’ndan bindiği beyaz, küçük bir yolcu gemisiyle ayrıldı. Evimizin Boğaziçi’ni gören bahçesinde oturup geminin nazlı nazlı süzülerek önümüzden geçip gidişini hüzünlü seyretilmiştik.

Beyaz gemi
önümüzden
geçip
Karadeniz’e
açılırken
gözlerimiz
yaşlarla
dolmuştu.

Halam o sıralar zaten çok yaşlıydı. Bir daha bizi görmeye gelip gelemeyeceğini bilmediğimiz gibi ömrünün buna yeteceğini de pek düşünmüyorduk. Beyaz gemi önümüzden geçip Karadeniz’e açılırken gözlerimiz yaşlarla dolmuştu. Bu-

lutsuz pırl pırl bir haziran sabahıydı, Boğaz’ın rengi o güne kadar görmediğimiz güzellikte bir mavi tondaydı ve ne yazık ki doğanın bu tatlı sürprizine karşılık bizler derin

bir hüznün içindeydik.

Aradan yıllar geçti, halam Romania'nın Köstence kentinde vefat etti ve orada gömüldü. Zamanla unutuluyor her şey, yaşamın getirdiği onca yük içinde o günler de silik birer anının ötesine geçmeden belleğimizin bir köşesinde unutuldu.

Tam altmış iki yıl sonra, yine pırl pırl bir haziran sabahı belleğimin mucizevî bir sürpriziyle karşılaştım. Vapurla Eminönü'ne gidiyordum. Elimdeki gazeteye dalmışım. Galata Rıhtımı'na geldiğimizde bir kaç dakika sonra iskeleye yanaşacağımız için toparlandım. İşte o an akıl almaz bir sürprizle karşılaştım: Yıllar önce halamı Romanya'ya götüren o şirin, beyaz gemi rıhtıma yanaşmış, adeta ben buradayım dercesine parlak beyaz boyası, gümüş renkli küpeşteleleri ve ahşap kaptan köşküyle haziran güneşi altında parlıyordu.

Ne diyeceğimi ne yapacağımı şaşırılmıştım. Onca yıl sonra böyle bir şey olası mıydı? Belleğim beni

yıllar öncesinin o hüzünlü ayrılık sabahına götürdü:

Önünde durduğum işte o gemiydi. Oysa çoktan hurdaya ayrılmış olması gerekirdi. Hiçbir gemi bu denli uzun süre denizlerde hizmet veremezdi.

İskelede inip koşu koşu rıhtıma gittim. Geminin ana yolcu girişinde duran görevlilerle konuşum ve gereken açıklamayı aldım. Altmış

Önünde durduğum işte o gemiydi. Oysa çoktan hurdaya ayrılmış olması gerekirdi. Hiçbir gemi bu denli uzun süre denizlerde hizmet veremezdi.

iki sene önce halamı alıp götüren gemi, seksenli yıllarda hurdaya ayrılmış buna karşın Romen denizcilerinin kolektif belleğinde önemli bir iz bırakmış olduğu için geminin birebir aynısı yapılmıştı.

Benim yaşadıklarımın aynısını sizler de yaşamışsınızdır ve bundan

sonra da yaşamaya devam edeceksiniz. Emin olunuz ki, belleklerinizin bir köşesinde sizlere tatlı bir sürpriz yaparak yeniden anımsanmayı bekleyen unuttuğunuz anılar vardır. Belleğiniz onları yeniden gözünüzün önüne getirmek için uygun günü beklemektedir. •

mehmetunver@butundunya.com.tr

"Bir şeyin hayatımızdaki değerini, o bir anı haline gelene kadar asla anlayamayız." - Theodor Seuss Geisel

Sirin

DORUKLARINDA

Edgar Allen Poe

İzmir’de geçen öğrencilik yıllarımda cumartesi günleri öğleden sonraları kimi okullarda düzenlenen Şiir Matineleri’nde bizim şairlerimizin şiirlerinin yanı sıra yabancı şairlerin şiirleri de okunurdu.

Yazan: SABRİ KEMAL

Bunlardan biri de Edgar Allen Poe idi. En sevilen şiiri de Melih Cevdet Anday’ın çevirdiği Annebel Lee... Her ikisi de profesyonel oyuncu olan, üç çocuklu David ve Elizabeth (Arnold) Poe’nun ikinci çocuğu olarak 1809 yılında Boston’da dünyaya gelmiş . Önceleri başarısız denemeler ile başlamış edebiyat yaşamına. 1832 yılında yayımlanan beş öyküsü ve 1833 yılında “MS. Found in a Bottle / Şişede Bulunan Elyazması” adlı öyküsünün birinciliği kazanmasıyla devam etmiş. 1843’ yılında da “The Visionary / Hayalperest” adlı öyküsüyle ülke çapında üne kavuşmuş.

Düzyazılarının yanı sıra kurgu ve yazım teknikleriyle dikkat çeken; “The Raven / Kuzgun” başta olmak üzere, “Annabel Lee” ve “To Helen / Helen’e” adlı şiirleriyle de tanınan; Charles Baudelaire’in(*) “Çağımızın en güçlü yazarı...” dediği, yazdığı özgün metinlerle birçok yazarı derinden etkileyen; öğrencilik yıllarında alıştığı alkol ve kumar yüzünden yaşamı altüst olan Edgar Allen Poe, 7 Ekim 1849’da da yaşama veda etmiş.

ANNABEL LEE

*Senelerce senelerce evveldi
Bir deniz ülkesinde
Yaşayan bir kız vardı bileceksiniz
İsmi; Annabel Lee
Hiçbir şey düşünmezdi seilmekten
Sevmekten başka beni
O çocuk ben çocuk, memleketimiz
O deniz ülkesiydi
Sevdalı değil karasevdalıydık
Ben ve Annabel Lee
Göklerde uçan melekler
Kıskanırlardı bizi
Bir gün işte bu yüzden göze geldi
O deniz ülkesinde
Üşüdü bir rüzgârından bulutun
Güzelim Annabel Lee
Götürdüler el üstünde
Koyup gittiler beni
Mezarı oradadır şimdi
O deniz ülkesinde
Biz daha bahtiyardık meleklerden
Onlar kıskanırdı bizi
Evet! Bu yüzden ‘Şahidimdir herkes
ve deniz ülkesi’
Bir gece rüzgârından bulutun
Üşüdü gitti Annabel Lee
Sevdadan yana kim olursa olsun*

*Yaşca başca ileri
Geçemezlerdi bizi
Ne yedi kat göklerdeki melekler
Ne deniz dibi cinleri
Hiç biri ayıramaz beni senden
Güzelim Annabel Lee
Ay gelir ışı; hayalin erişir
Güzelim Annabel Lee
Orda gecelerim uzanır beklerim
Sevgilim sevgilim hayatım gelinim
O azgın sahildeki
Yattığın yerde seni...
Çev. Melih Cevdet Anday*

KUZGUN

*Ortasında bir gecenin, düşünürken
yorgun, bitkin
O acayip kitapları, gün geçtikçe
unutulan,
Neredeyse uyuklarken, bir tıkırtı
geldi birden,
Çekingen bیریdi sanki usulca
kapıyı çalan;
"Bir ziyaretçidir" dedim, "oda
kapısını çalan,
Başka kim gelir bu zaman? "
Ah, hatırlıyorum şimdi, bir Aralık
gecesiydi,
Örüyordu döşemeye hayalini kül ve
duman,
Işısın istedim şafak çaresini
arayarak
Bana kalan o acının kaybolup
gitmiş Lenore’dan,
Meleklerin çağırdığı eşsiz, sevgili
Lenore’dan,
Adı artık anılmayan.
İpekli, kararsız, hazin hışırtısı mor
perdenin
Korkulara saldı beni, daha önce
duyulmayan;
Yatışsın diye yüreğim ayağa
kalkarak dedim:*

"Bir ziyaretçidir mutlak usulca
 kapıyı çalan,
 Gecikmiş bir ziyaretçi usulca kapıyı
 çalan;
 Başka kim olur bu zaman? "
 Kan geldi yüzüme birden daha fazla
 çekinmeden
 "Özür diliyorum" dedim, "kimseniz,
 Bay ya da Bayan
 Dalmış, rüyadaydım sanki, öyle
 yavaş vurdunuz ki,
 Öyle yavaş çaldınız ki kalıverdim
 anlamadan."
 Yalnız karanlığı gördüm uzanıp da
 anlamadan
 Kapıyı açtığım zaman.
 Gözlerimi karanlığa dikip başladım
 bakmaya,
 Şaşkınlık ve korku yüklü rüyalar
 geçti aklımdan;
 Sessizlik durgundu ama, kırıltı
 yoktu havada,
 Fısıltıyla bir kelime, "Lenore" geldi
 uzaklardan,
 Sonra yankıdı fısıltım, geri döndü
 uzaklardan;
 Yalnız bu sözdü duyulan.
 Duydum vuruşu yeniden, daha hızlı
 eskisinden,
 İçimde yanan ruhumla odama
 döndüğüm zaman.
 İrkilip dedim: "Muhakkak pancurda
 bir şey olacak;
 Gidip bakmalı bir kere, nedir hızlı
 hızlı vuran;
 Yatışsın da şu yüreğim anlayayım
 nedir vuran;
 Başkası değil rüzgârdan..."
 Çırpınarak girdi birden o eski
 kutsal günlerden
 Bugüne kalmış bir Kuzgun pancuru
 açtığım zaman.
 Bana aldırma bile, pek ince bir

hareketle
 Süzüldü kapıya doğru hızla uçarak
 yanımdan,
 Kondu Pallas'ın büstüne hızla
 geçerek yanımdan,
 Kaldı orda oynamadan.
 Gururlu, sert havasına kara kuşun
 alışınca
 Hiçbir belirti kalmadı o hazin
 şaşkınlığımdan;
 "Gerçi yolunmuş sorgucun" dedim,
 "ama korkmuyorsun
 Gelmekten, kocamış Kuzgun,
 Gecelerin kıtıysından;
 Söyle, nasıl çağırırlar seni Ölüm
 kıtıysından? "
 Dedi Kuzgun: "Hiçbir zaman."
 Sözüümü anlamasına bu kuşun
 şaşkırdım ama
 Hiçbir şey çıkaramadım bana
 verdiği cevaptan,
 İlgisiz bir cevap sanki; şunu kabul
 etmeli ki
 Kapisında böyle bir kuş kolay kolay
 görmez insan,
 Böyle heykelin üstünde kolay kolay
 görmez insan;
 Adı "Hiçbir zaman" olan.
 Durgun büste otururken içini
 dökmüştü birden
 O kelimeleri, abanoz kanatlı
 hayvan.
 Sözü bu kadarla kaldı, yerinden
 kıpırdamadı,
 Sustu, sonra ben konuştum:
 "Dostlarım kaçtı yanımdan
 Umutlarım gibi yarın sen de
 kaçarsın yanımdan."
 Dedi Kuzgun: "Hiçbir zaman."
 Birdenbire irkilip de o bozulan
 sessizlikte
 "Anlaşıyor ki" dedim, "bu sözler
 aklında kalan;

*İnsaf bilmez felâketin kovaladığı
sahibin*

*Sana bunları bırakmış,
tekrarlıyorsun durmadan.*

*Umutlarına yakılmış bir ağıt gibi
durmadan:*

Hiç -ama hiç- hiçbir zaman."

*Çekip gitti beni o gün yaslı kılan
garip hüüzün;*

*Bir koltuk çektim kapıya,
karşımdaydı artık hayvan,*

*Sonra gömüldüm mindere, sonra
daldım hayallere,*

*Sonra Kuzgun'u düşündüm, geçmiş
yüzyıllardan kalan*

*Ne demek istediğini böyle
kulağında kalan.*

Çatlak çatlak: "Hiçbir zaman."

*Oturup düşündüm öyle, söylemeden,
tek söz bile*

*Ateşli gözleri şimdi göğsümün içini
yakan*

*Durup o Kuzgun'a baktım, mindere
gömüldü başım,*

*Kadife kaplı mindere, üzerine ıstık
vuran,*

*Elleri Lenore'un artık mor mindere,
ıstık vuran,*

Değmeyecek hiçbir zaman!

*Sanki ağırlaştı hava, çınlayan
adımlarıyla*

*Melek geçti, ellerinde görünmeyen
bir buhurdan.*

*"Aptal," dedim, "dön hayata; Tanrın
sana acımış da*

*Meleklerini yollamış kurtul diye o
amdan;*

*İç bu iksiri de unut, kurtul artık o
amdan."*

Dedi Kuzgun: "Hiçbir zaman."

*"Geldin bir kere nasılsa,
cehennemlerden mi yoksa?*

Ey kutsal yaratık" dedim, "uğursuz

kuş ya da şeytan!

*Bu çorak ülkede teksin, yine de
çıkıyor sesin,*

*Korkuların hortladığı evimde,
n'olur anlatsan*

*Acılarımın ilâcı oralarda mı,
anlatsan..."*

Dedi Kuzgun: "Hiçbir zaman."

*"Şu yukarda dönen gökle Tanrı'yı
seversen söyle;*

*Ey kutsal yaratık" dedim, "uğursuz
kuş ya da şeytan!*

*Azalt biraz kederimi, söyle ruhum
cennette mi*

*Buluşacak o Lenore'la, adı
meleklerce konan,*

*O sevgili, eşsiz kızla, adı meleklerce
konan? "*

Dedi Kuzgun: "Hiçbir zaman."

*Kalkıp haykırdım: "Getirsin ayrılışı
bu sözlerin!*

*Rüzgârlara dön yeniden, ölüm
kıyısına uzan!*

*Hatıra bırakma sakın, bir tüyün bile
kalmasn!*

*Dağıtma yalnızlığımı! Bırak beni,
git kapımdan!*

*Yüreğimden çek gaganı, çıkar artık,
git kapımdan! "*

Dedi Kuzgun: "Hiçbir zaman."

*Oda kapımın üstünde, Pallas'ın
solgun büstünde*

*Oturmakta, oturmakta Kuzgun hiç
kıpırdamadan;*

*Hayal kuran bir iblisin gözleriyle
derin derin*

*Bakarken yansıyor koyu gölgesi o
tahtalardan,*

*O gölgede yüzen ruhum kurtulup da
tahtalardan*

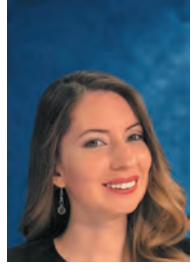
Kalkmayacak - hiçbir zaman! •

Çeviri: Ülkü Tamer

**Charles Baudelaire: (1821-1867) Fransız şair, deneme
yazarı ve sanat eleştirmen.*

Neler Olmuyor ki Dünyada

Dr. Sezin San Sungunay

Aynı Saatte Uyumanın Sağlığa Etkisi

Çalışma ve izin günleri arasında uyku alışkanlıklarındaki küçük farklar bile bağırsak bakterilerinde sağlıksız değişikliklere neden olabiliyor. Hafta içinde, hafta sonuna

göre çok farklı saatlerde uyuyup uyanmak, "sosyal jetlag" olarak adlandırılıyor. London Kings College'daki bilim insanları tarafından

bin yetişkin üzerinde yapılan çalışma, normal seyreden bir hafta boyunca gece uykusunun orta noktasındaki 90 dakikalık farkın bile, insan bağırsağındaki bakteri türlerini etkileyebileceğini ortaya koydu. Bağırsak sisteminde farklı türde bakterilere sahip olmak önemli. Bazıları diğerlerinden

daha iyi olsa bile doğru çeşitliliğe sahip olmak pek çok hastalığı önlemede büyük role sahip. Çalışmanın yazarlarından Kate Bermingham, "Sosyal jetlag, sağlığınıza olumsuz

ilişkilere sahip mikrobiyota türlerine neden olabilir” dedi. Dr. Bermingham, “Kalitesiz uyku, tercihlerimizi etkiler. Bu durumlarda insanlar daha yüksek karbonhidratlı veya şekerli gıdaları yemek ister” ifadesini kullandı.

2 Yapay Zekâ Önlemleri Artıyor

Amerika Birleşik Devletleri Başkanı Joe Biden, yapay zeka konusunda önlem almak amacıyla OpenAI, Amazon, Google, Meta, Microsoft ve diğer önde gelen teknoloji şirketleriyle görüşme yaptı. Biden, bu görüşmenin yapay zeka alanında emniyet ve güvenlik ile ilgili olduğunu açıkladı. Joe Biden, gelişen teknolojilerin demokrasiye yönelik oluşturabileceği riskler konusunda da dikkatli olunması uyarısı yaptı. ABD’de bulunan 7 şirket, hükümetin belirlediği yapay zeka güvenliği önlemlerine gönüllü olarak uymayı kabul etti. Önlemler arasında ticari amaçlı kullanılan yapay

zeka sistemlerinin üçüncü taraflarca denetlenmesi yer alıyor. Şirketler, söz konusu tedbirler kapsamında teknolojilerindeki kusur ve riskleri de kamuoyuna duyurmayı kabul etti. Silikon Vadisi’nden yapay zeka güvenliğine ilişkin benzer uyarılar geldi. Avrupa Birliği ve birçok ülke de yapay zeka güvenliğine ilişkin düzenlemelere yönelik yöntemler arıyor.

3 Mars’ta Yeni Keşif

Mars’ta bir NASA keşif aracı tarafından çeşitli türlerde organik moleküller bulundu. Bilim insanları, materyalin Perseverance keşif aracı tarafından Jezero Krateri’nde tespit edildiğini açıkladı. Araştırmacılar malzemelerin biyotik bir kökene sahip olduğunu ya da gezegendeki yaşamın

bir sonucu olduğunu söylüyor. Ancak bazı görüşler bunların su ve toz arasındaki etkileşim ya da toz veya meteorlar tarafından gezegene düşürülmeleri gibi başka şekillerde de

bir sonucu olduğunu söylüyor. Ancak bazı görüşler bunların su ve toz arasındaki etkileşim ya da toz veya meteorlar tarafından gezegene düşürülmeleri gibi başka şekillerde de

oluşmuş olabileceği yönünde. Bulgular Mars'ın sanıldığından çok daha aktif bir geçmişe sahip olabileceğini gösteriyor. Çalışmaya göre, Mars'taki organik moleküller hakkında daha fazla bilgi sahibi olmak, karbon kaynaklarının mevcudiyetine ışık tutabilir.

4 “Film”, “Gerçek” Oldu

Sidney’de yaşayan 51 yaşındaki Tim Shaddock ve köpeği Bella, Fransız Polinezyası’na gitmek üzere Meksika’dan ayrıldı. Ancak kısa süre sonra kötü hava şartları nedeniyle teknenin elektronik aksamı bozuldu ve Kuzey Pasifik Okyanusu’nda sürüklenmeye başladı. Çiğ balık yiyip, yağmur suyu içerek iki ay hayatta kalan adam ve köpeği, bir helikopter onları fark ettikten sonra bölgeye yakın bir tekne tarafından kurtarıldı.

Tim Shaddock, *“Denizde çok zor bir sınavdan geçtim. Sadece dinlenmeye ve iyi yemeğe ihtiyacım*

var çünkü uzun süredir denizde yalnızım. Bunun dışında sağlığım çok iyi.” dedi. Olta takımlarının hayatta kalmasına yardımcı olduğunu söyleyen Shaddock, teknesinin tentesinin altına sığınarak güneş yanığından kaçınmayı başardığını anlattı. Yaşananlar, Tom Hanks’in başrolünde oynadığı, ıssız adada kalan bir adamı canlandırdığı Yeni Hayat filmine benzetildi. Hanks’in filmdeki zayıf

ve sakallı haliyle Avustralyalı denizciye aşırı bir şekilde benzemesi şaşkınlık uyandırdı.

5 En Ağır Hayvan

Peru’da yaklaşık 40 milyon yıl önce yaşamış bir balinanın şimdiye kadarki en ağır hayvan

olabileceği açıklandı. Peru çölünde bulunan bazı devasa kemiklerden yola çıkan uluslararası bir araştırma ekibi, balinanın ortalama 180 tonluk bir vücuda sahip olduğunu düşünüyor. Araştırmacılar “Perucetus colossus” adı verilen antik balinanın ağırlık aralığının 85 ila 340 ton arasında olduğunu tahmin ediyor. Guinness Dünya Rekorları’na göre şimdiye kadar kaydedilen en büyük mavi balina 190 tondur.

Antik balinanın ilk fosilini Peru’nun güney kıyısındaki çölde araştırma yapan paleontolog Mario Urbina, 2010 yılında keşfetti. Bölgede, biri yaklaşık 200 kilogram ağırlığında olan 13 devasa omurun yanı sıra dört kaburga ve bir kalça kemiği bulunmuştu. Bu fosiller Lima’daki Doğa Tarihi Müzesi’nde sergileniyor.

6 Türkiye Tütün Kontrolünde En İyi Ülkeler Arasında

Dünya Sağlık Örgütü, tütün kontrol çalışmalarına rehberlik etmesi amacıyla tüm üye ülkelere “MPOWER” isimli altı önlemi içeren bir politika paketi öneriyor. Türkiye’nin de içinde bulunduğu dört ülke, söz konusu altı önlemi en iyi uygulayan ülkeler olarak öne çıktı. WHO Genel Direktörü Tedros Adhanom Ghebreyesus, alınan önlemlerle daha fazla insanın tütünün zararlarından korunduğunu söyledi. Bu yıl Hollanda ile birlikte MPOWER stratejisinin tamamını

ilk kez uygulayan Afrika ada ülkesi Morityus oldu. Morityus’un başbakanı Pravind Kumar Jugnauth, “Sağlam bir siyasi iradeyle Morityus’ta tütün kontrol politikalarında büyük ilerleme kaydettik. Ülkemiz MPOWER stratejisini benimsemiş ve kararlı bir şekilde dumanlı bir ülke olma yolunda ilerliyor” dedi.

7 Parkinson Önceden Teşhis Edilebilir mi?

Cardiff Üniversitesi’nde

UK Dementia Research Institute tarafından, yapılan çalışmada 103 bin 712 kişinin verileri yapay zekâ kullanılarak analiz edildi. Akıllı saat verileri Parkinson hastalığının belirtilerden 7 yıl önce teşhis edilmesini sağladı. 2013 ve 2016 yılları arasında kullanıcıların bir hafta boyunca hareket hızlarını ölçen araştırmacılar, Parkinson hastalığına yakalanacak olanları tahmin etti. Bilim insanları, bunun erken teşhis için bir yöntem haline gelmesi için çalışmalarına devam ediyor. •

sezinsansungunay@butundunya.com.tr

EYLÜL AYI ÇÖZÜMLER SAYFASI

Sudoku Çözümleri

1	6	3	5	8	7	4	2	9
4	7	5	2	6	9	3	1	8
9	2	8	4	1	3	5	6	7
7	5	1	6	9	4	8	3	2
3	9	6	8	7	2	1	4	5
2	8	4	3	5	1	7	9	6
8	3	7	9	4	6	2	5	1
6	1	2	7	3	5	9	8	4
5	4	9	1	2	8	6	7	3

Sudoku Yapamayanlar İçin

4	7	9	8	3	2	6	1	5
8	6	2	5	9	1	7	3	4
5	3	1	7	6	4	2	8	9
9	8	3	4	2	7	5	6	1
6	1	7	9	8	5	3	4	2
2	5	4	6	1	3	8	9	7
7	2	6	3	4	9	1	5	8
1	9	8	2	5	6	4	7	3
3	4	5	1	7	8	9	2	6

Sudokusuz Yapamayanlar İçin

"Bilginizi Denetleyin"

- 1-(b) Matematik
- 2-(a) Köpek
- 3-(d) Mikado
- 4-(c) Foton
- 5-(b) Gam
- 6-(a) Avokado
- 7-(b) İntihal
- 8-(c) Amnezi
- 9-(d) Metronom
- 10-(b) Ukrayna
- 11-(a) Buzağı
- 12-(c) Baraka

- 1-(b) Tasarım
- 2-(a) Hoş koku
- 3-(c) Karşılaşma
- 4-(b) Destekleyici
- 5-(d) Kanıt
- 6-(c) Anlık, kendiliğinden
- 7-(c) Öncelik, üstünlük
- 8-(b) Gözde
- 9-(a) Seçkin
- 10-(d) Gök bilimi
- 11-(a) Dil bilimi
- 12-(d) Ceza atışı
- 13-(b) Sayısal
- 14-(a) Uzman
- 15-(c) Sargı

Kare Bulmaca

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	
1	E	R	K	İ	N	K	O	R	A	Y	M	A	U	N	
2	N	A	İ	F	■	A	S	İ	T	A	N	E	■	L	A
3	İ	N	Ş	A	A	T	■	M	A	L	A	R	Y	A	■
4	S	■	İ	K	R	A	M	■	M	A	F	A	T	■	A
5	B	A	■	A	■	R	■	S	A	K	İ	L	■	A	R
6	E	K	İ	T	O	F	A	N	■	L	■	İ	K	İ	■
7	H	A	S	■	T	R	E	N	■	T	E	R	C	A	N
8	İ	R	İ	N	■	A	D	A	N	A	■	İ	M	L	A
9	Ç	E	L	L	O	■	A	T	İ	N	A	■	A	A	■
10	■	T	İ	■	T	A	K	■	R	E	Z	İ	L	■	Ö
11	B	■	K	İ	L	■	A	K	A	R	■	H	■	K	D
12	İ	F	■	S	A	F	R	A	N	■	U	S	A	R	E
13	Z	A	M	■	K	A	■	R	■	A	L	A	T	E	N
14	E	R	İ	K	■	R	A	M	A	Z	A	N	■	M	E
15	R	O	D	O	S	■	K	A	B	A	K	■	S	A	K
16	T	E	Y	A	M	■	Ü	N	■	A	K	■	■	■	■
17	E	■	A	H	■	S	E	A	N	■	■	■	■	■	■
18	■	A	T	■	K	T	■	L	A	F	■	■	■	■	■
19	İ	T	■	M	İ	A	M	İ	■	■	■	■	■	■	■
20	L	A	V	A	N	T	A	■	A	S	■	■	■	■	■
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	

YARININ BÜYÜKLERİ

Gönderi adresi:

Sedef Cad. 2446 Ada, 1. Parsel, A Blok, Kat: 3,

Da: 16, Ataşehir, 34750 İstanbul

e-posta: butundunya@butundunya.com.tr

(e-posta ile göndereceğiniz fotoğrafların 150 KB' den fazla olmamasına lütfen özen gösteriniz.)

Ege Doruk Ögeyik, *Tunceli*

Çınar Uysal, Eymen Kambur, Bulut Kula, *Ankara*

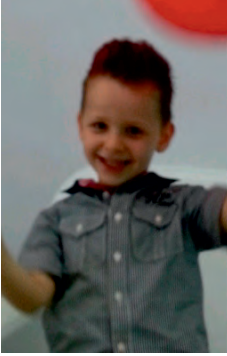
Lara Abbasi, *Azerbaycan*

İkra Ada ve Rüzgar Ata, *Romanya*

Kerem Albayrak,
Gebze

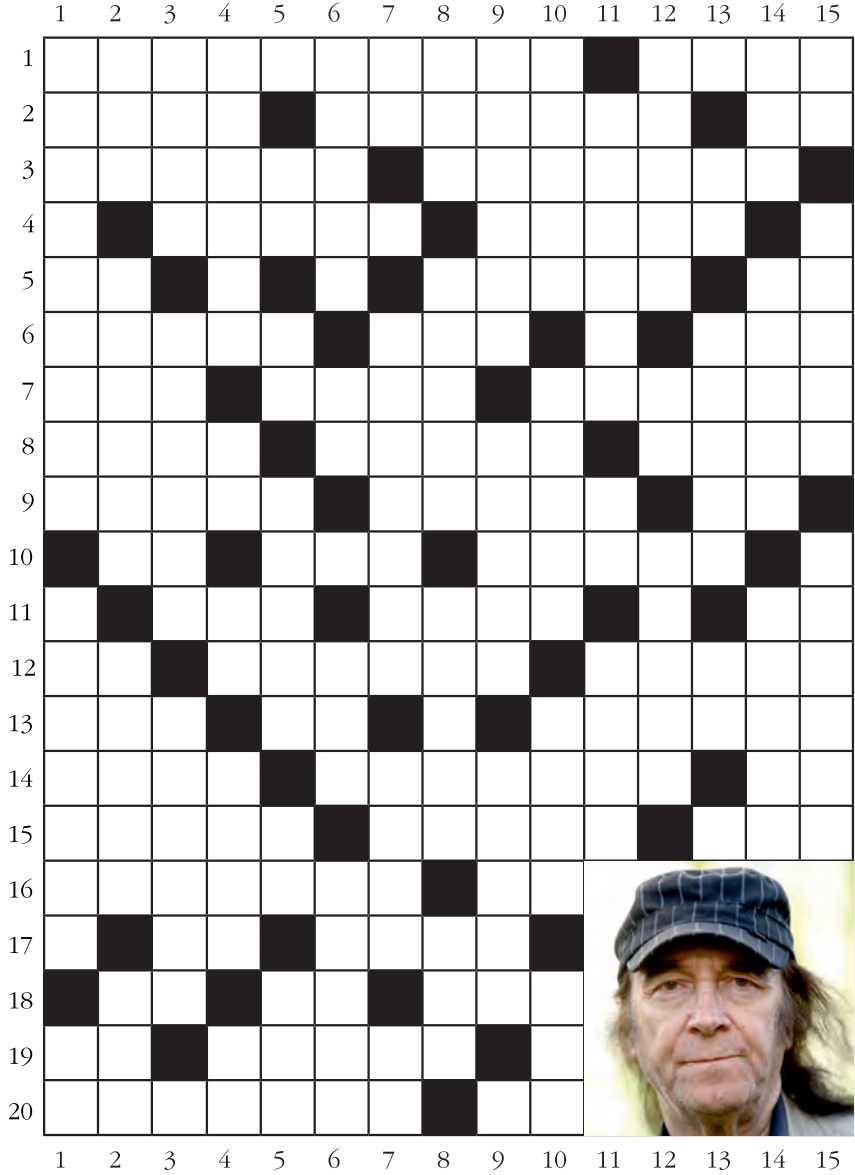
Mehmet Yavuz Emgen, *Adana*

Can Arman Kocabal, *Ankara*

Doruk Kaya, *Alanya*

Bulmacanın çözümü 151. sayfadadır.

Bulmaca

Filiz Leloğlu Oskay

SOLDAN SAĞA: 1-Anadolu Rock müziğinin usta isimlerinden olup geçtiğimiz günler yitirdiğimiz fotoğrafta görülen müzisyenimiz –Akaju da denilen ve mobilyacılıkta kullanılan bir ağaç tütü. 2-Saf, deneyimsiz.-İstanbul'un eski adlarından biri.-Bir nota. 3-Yönetmen Ömer Vargı'nın 2003 yapımı filmi.-Sıtma hastalığına verilen diğer ad. 4-Alışverişte satıcının alıcıya yaptığı indirim.-Elden çıkan, kaybedilen şey. 5-Baryumun simgesi.- Türk müziğinde bir usul.-Güzel sanat. 6-Süryani halkına özgü bir bayram.-Hava üflemeğe yarayan aygıt.-Bir sayı. 7-Katıksız, saf.-Bir tür toplu taşıma aracı.-Erzincan'ın bir ilçesi. 8-Cerahat.-Bir ilimiz.-Yazım. 9-Violonsenin küçüğü olan bir çalgı.-Avrupa'da bir başkent.-Bir haber ajansının simgesi 10-Boru sesi.-Bayramlarda caddelere kurulan süslü kemer.-Alçak, aşağılık. 11-İslandığı zaman kolayca biçimlendirilebilen yumuşak ve yağlı toprak.-Gelir.-Kıdemli sözcüğünün kısa yazılışı. 12-Akdeniz'de bulunan küçük bir ada.- Süsengillerden, baharda çiçek açan soğanlı bir kültür bitkisi.-Özsu. 13-Bir malın fiyatını artırma.-Kiloamperin kısa yazılışı.-Cüz-zama verilen bir ad. 14-Bir meyve türü.-Müslümanların kutsal ayı.-Kuzu sesi. 15-Akdeniz'de Yunanistan'a ait bir ada.-Olmamış kavun, karpuza verilen ad.-Bön, avanak. 16-Her nesneyi sağından tutmak ve sağından başlamak.-Bir renk. 17-Beddua.-'.... Connery' (İskoç oyuncu ve yapımcı). 18-Satrançta bir taş.-Kıt'anın kısa yazılışı.-Lakırdı, söz. 19-Köpek.- ABD'nin Florida eyaletinin ikinci büyük kenti. 20-Balıbabağiller familyasından, hoş kokulu, batı Akdeniz kökenli bir bitki türü. - İskambilde birli.

YUKARIDAN AŞAĞI: 1-'..... .. Kor-yürek' ('Eski Bir Korsan Hikayesi', Miras ve Güneşin Ölümü' adlı şiirlerinden de tanıdığımız Beş Hececiler grubu üyesi olan edebiyatçımız.-Tunus'da bir liman kenti. 2-Nazım Hikmet'in soyadı.-Gelirler.- Danimarka Krallığının parçası olan özerk bir ada devleti.-Ced. 3-Şahıs, zat.- Terlemekten veya sıcaktan vücutta meydana gelen küçük pembe kabartılar.-Mardin'in bir ilçesi. 4-İyileşme, hastalıktan kalkma.-Hollanda'nın plaka işareti.-Duman lekesi.-Kronik bir akciğer hastalığı.-Olumsuzluk belirten bir ek. 5-Bir yüzey ölçüsü birimi.-Okumamış, cahil kimse.-Mera.-Samaryumun simgesi.- Öç almayı amaçlayan gizli düşmanlık. 6-Asya'da bir ülke.-Eski Mısır'da güneş tanrısı.-Bir tür makyaj malzemesi.- Bilim veya sanat alanında üstün bilgisi olan kimse. 7-Osmiyumun simgesi.- Kendini veya şahsi menfaatlerini esirgemeyen.-Ergenlik sivilcesi.- Fas'ın plaka işareti. 8-Kırağı bağlamak.- Belli bir uygarlığın veya topluluğun anlayış ve zevk ölçülerine uygun olarak yaratılmış anlatım.- Ayrı türden olan öğelerin karıştırılmasıyla oluşmuş.-'... Özgentürk' (sinema yönetmenimiz. 9-Kazak başkanlarına verilen ad.- Cehennem.- Kastamonu'nun bir ilçesi. 10-Hayvanların su içtikleri taş veya ağaçtan oyma kap.-Güçlü kimse.-Karadeniz'de bir iç deniz.-Fransa'da bir liman kenti. 11-Boşuna,gereksiz.-Yetmez miktarda.- Haberci. 12-Karaca.- Endonezya'nın plaka işareti.-Bağışlanan şey, lütuf. 13-İterbiyumun simgesi.- Özet, kısaltma.-Bir binet hayvanı. 14-Muğla'nın bir ilçesi.- Bir pamuk türü.- Sütün yüzünden toplanan yağlı katman. 15-Sodyumun simgesi.- Temizlik işlerinde kullanılan bir toprak türü. - Bir iş için ayrılan belli para.

filizoskay@butundunya.com.tr

Emre Can(Türkiye) – Perez Luis Ernesto Quesada (Küba), 1. Tur

19.Fxb5 axb5 Fili hemen almak yerine 19.Va4 ile kaleyi açmaza almak daha verimli olabilirdi. Can, siyah şahın ortada kalmasını fırsat bilip oyun sonuna geçmek için elini çabuk tutuyor. 20.Fxb4 cxb4 21.Vxb4 Ad7? Siyah, beraberlik şansını kaçırdı: 21... Vb8 22.exd5 Afxd5 23.Vg4 Af6 24.Vd4 Vb7 = 22.Vxb5 f6 23.Axd7 Vxd7 24.Ac3 d4 25.Ked1 Fc6? Vezirleri değişse daha iyi. 26.Vc4 Ac8 27.Kxd4 Ad6 28.Vb3 Fe7 29.a6 Fa8 30.Kad1 Vc6 31.a7 Ac8 32.Ab5 Vb6 (32.Kc4 çok etkili.)33.Vc4 Siyah terk etti. 1-0

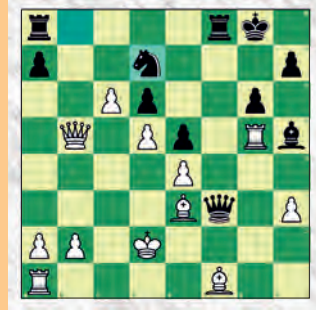
İkinci turda ABD’li süper büyükusta Wesley So ile eşleşen Can, ağır partilerde rakibine üstünlük vermedi ancak eşitlik bozma maçlarında sadece bir oyun kaybedip kupaya veda etti.

Mustafa Yılmaz (Türkiye) – Awonder Liang (ABD), 2. Tur

Beyaz’ın baskısı öyle belli ki Siyah, ilk yuvasında kısıtlanmış atını piyonun önüne atıyor, hani Beyaz onu belki yer de kaleleri rakip vezire ve şaha doğru harekete geçirebilirim diye. Yemiyor Yılmaz bu atı. 21.Fg2! Vf7 22.Kf1Af6 23.Şc1 Vc7 24.Kg3 Kb8 25.Va6 Kf7 26.Fg5 Kb6 27.Vc4 Ae8 28.Kxf7 Vxf7 29.Vf1 Vc7 30.Ff3 Ag7 31.Fg4 Kb8 32.Kf3 Vb6 Siyah, Vxb2+ matla tehdit ediyor.

33.Vf2 Va5 34.Fe7 h6 Bu kez Beyaz’ın Kf8+ ile mat tehdidi vardı. 35.Fxd6 Kb5 36.Fxe5 Vb4 37.Fc3 Vxe4 Siyah, piyon avında ama onun şahı tehlikede. 38.Kf8+ Şh7 39.Kh8+ Siyah terk etti. 1-0 Mat çok yakın: 39...Şxh8 40.Vf8+ Şh7 41.Vg7#

Yılmaz, 3. Turda Dünya satrancının 2 numarası olarak gösterilen, ünlü ABD’li Caruana’ya adeta ecel terleri döktürdü. Deneyimli rakibine kaybetmesine karşın Yılmaz’ın mücadele azmi ve direnci alkışlandı. 2023 Dünya Kupasını Magnus Carlsen kazandı.

Bize Gönderilen Kitaplardan

Fizyonomi - İlm-i Sima

Tipler Tiplere ve Mahkumlara Dair Gözlemler ve Hikayeler
İskender Fahreddin
Büyüyenay Yayınları

Unutulan; çok verimli; tarihi roman akımının; suçluları hapisanede gözleyerek yazdığı yapıtlarla polisiye edebiyatın öncüsü, sahnelenen ancak kitaplaşamayan oyunların yazarı İskender Fahreddin'in dünya çapında beğeni, ilgi gören müzayedelerde erişilebilen kitabı. Beş yılda 40 kitap yayımlayarak yazı devriminin, "Milli Roman"larla "Milli Dava"ların halk arasında kök salmasına çabaladı. Andımız'ın yazarı MEB Dr. Reşit Galip ona "Harf devriminde en çok çalışan yazar" dedi. "Nefsini her zevkten mahrum ederek" 49 yıllık yaşamına yayınlanmış 100, gazetelerde yazı dizisi olarak kalan 80 yapıt sığdırdı. "Hile ve desisenin medeniyetle

beraber ilerlediği bu asırda yaşananlar, hayatta tanışıp görüştikleri kimselerin mizaç ve şahsiyetlerini kolaylıkla anlayabilmeleri için mutlaka bir "İlm-i Sima" kitabını gözden geçirmelidirler." "İnsanların eşkâlini tespit etmek, tıp ilminde hastalığı teşhis etmeye benzer." "İyilik ve fenalık açığa çıkma vesilesi bulmadıkça sahibi hakkında bir fikir ve değerlendirme beyan etmek doğru değildir."

Son Yüzyılda Türkiye'de Depremler

Mithat Atabay
Paradigma
Akademi

Üretken Akademi misyenlerden Atabay 20. yüzyılda ülkemizde olan 120 depremi tarihsel açıdan bilimsel bir metotla incelendi. Depreme bakış, depremlerde arama-kurtarma ve enkaz kaldırma, yardım yöntemleri, çadır ve çadır tipleri, evlerin barakalardan prefabrik, konteynır ve kalıcı konutlar haline dönüştürülerek çok daha hızlı ve depreme dayanıklı inşa edilmesi, deprem yönetimi, mali kaynak yaratma ve depremden zarar

görenlerin zararlarının giderilmesi, depremin başta her yaşta insan olmak üzere tüm canlıların üzerindeki etkilerinin giderilmesi ve rehabilitasyonu gibi pek çok konuda bir yüzyıl boyunca önemli gelişim ve değişimleri, yedi farklı döneme ayırarak anlatıyor. Siyasal iktidarların depremlere bakışı ve etkilerinin ortadan kaldırılmasına yönelik yaklaşımlarını da aktarıyor.

Kayıp Aklın Peşinde

Aleksandr R. Luriya
Say Yayınları

Modern nöropsikolojinin kurucusu Luriya'nın 30 yıllık araştırması. İkinci Dünya Savaşı'nda başına şarapnel isabet eden, beyninin sol tarafı ağır hasar alan Rus asker Zasetski kendisini birdenbire korkutucu bir dünyanın içinde bulur. Hafızasını kaybeden Zasetski çocukluğunu hatırlayabilse de yakın geçmişini hatırlayamaz; görüş alanının yarısı yok olur; konuşmakta, okumakta ve yazmakta büyük güçlük çeker. Fakat geçmişini ve benliğini kurtarmak için inanılmaz bir çabayla, okumakta zorlandığı 3000 sayfalık bir günlük

yazar. Bundan yola çıkan Luriya beynin yapısı ve işlevlerine dair bir vaka analizi olarak hazırladığı yapıtı; “Hassaslıkları, canlılıkları, zenginlikleri ve ayrıntı derinlikleriyle sadece Freud’unkiyle kıyaslanabilir”; “Bu olağanüstü bir metin; yalınlığı, acısı ve amansız kararlılığıyla etkileyici.”

Osmanlı’da Eğlence:

İstanbul’un Sosyal ve Kültürel Hayatından Manzaralar
Özgü Çilli
İletişim Yayıncılık

Tüm dinî, sosyal statü çeşitliliği içinde İstanbul toplumunun kültürel beslenme kanallarını, eğlence dünyasını bize canlı biçimde sunulduğu yapıtı dinî mensubiyetin şekillendirdiği farklı yaşam gelenekleri ile eğlenceler arasındaki ilişkileri, kadınların bu etkinlikler üzerinden sosyal hayata dahil olma imkân ve çabalarını, modernleşme hareketinin eğlence hayatında yarattığı değişimleri, yönetimin ve aydınların bu yeni süreçteki rol ve tutumları aktarıyor.(...)

Bir Fotograf Bin Sözcüğe Bedeldir

Gönderi: ARZU CANİK, BURSA

İyi bir şairde bulunması gereken en önemli ve olmazsa olmaz özellik doğuştan gelen yetenektir. Bu yetenek, inşa edilecek bir binanın arsası üzerine eşilmiş ve sağlam şekilde atılmış temel gibidir. Şairin gelecek yaşamındaki eserleri bu temel üzerine kurulur.

Nedir bu doğuştan gelen yetenek?

Şair, duyguları ileri derecede gelişmiş ve duyguları zirvede olan kişidir.

Yalnızca aşırı duygusallık yeter mi?

Hayır, yetmez. Duygusallığa paralel olarak ileri derecede zekâ sahibi de olmalıdır.

Zekâ, duygularla ortak hareket etmediği sürece, güzel şiirler yazmak olanaksız.

Bir şair için başka nelere ihtiyaç var?

Yazdığı dilin bütün özelliklerini çok iyi bilmesi gerekir. Dilbilgisi, imla, kompozisyon konularında yeterli bilgiye sahip olmalı. Özellikle hece şairleri için geniş bir kelime haznesine ve sözlük bilgisine de ihtiyaç vardır.”

BÜTÜN KİTAPÇILARDA

MEHMET BAL

Tarsus'ta doğdu. Her şeyin karne ile satıldığı savaş yıllarıydı. Hasadı yapılmış ekin tarlalarında başak topluyorlardı. Ortaokulda önce annesini sonra babasını yitirdi. Simit satarak kız kardeşlerine baktı. Askerken Maraş'a gelen Atatürk'ün kardeşi Makbule Atadan'ın, portresini çizdi. Ailesine bakabilsin diye yerel basına çizimler yapmasına izin verildi. "Rönesans" adını verdiği işyerinde tabelacılık yanında sinemacılık yaptı. Afişleri dikkat çekti. İstanbul'a taşınması sağlandı. "Afişlerin Beyefendisi", Yüzlerce

afiş resimledi. Gazetelere çizgi romanlar; ulusal bayramlar için büyük beğeni gören, çerçevesiz ev ve iş yerlerine asılan kapaklar tasarladı. Atatürk'ün Doğumunun 100. Yılı Resim Yarışması'na gönderdiği 12 adet kompozisyon takvim olarak basıldı. Atatürk'ün hayatını çizgi romanlaştırmaya girişti. 1990'da Kültür Bakanı Namık Kemal Zeybek yurdu dolaşan "Yakın Tarihimiz ve Atatürk 1876-1938" adlı sergisini açtı. "Yakın Tarihimiz ve Atatürk 1876-1938" çalışması kitaplaştı. Döndüğü memleketinde Nusrat mayın gemisinin ve Tarsus Çanakkale Müzesi'nin içindeki tabloları yaptı. Atatürk'ü, Milli Mücadeleyi resimleriyle halka anlatmayı sürdürdü.

ISSN 1301-7608

9 771301 760320